

Om
de nødvendige Forandringer
i
Borger- og Almue-Skolevæsenet,

foranlediget ved en Priisopgave

fra

Fyens Stifts litteraire Selskab,

af

Christian Ludvig Børresen,
Sognepræst for Kyndby og Krogstrup.

Kjøbenhavn.

I Commission hos Chr. Steen & Søn.
Trykt hos J. G. Salomon, Brolæggerstræde 77.
1851.

Om
De nødvendige Forandringer
i
Borger- og Almue-Skolevæsenet

foranlediget ved en Priisopgave

fra

Fyens Stifts Litteraire Selskab

af

Christian Ludvig Børresen,
Sognepræst for Kyndby og Krogstrup

Kjøbenhavn.

I Commission hos Chr. Steen & Søn.
Trykt hos I. G. Salomon, Brolæggerstræde 77.

1851.

v/ C. Oxenvad 2024

Hvilke Forandringer i Borger- og Almue-
skolevæsenet ere blevne nødvendige ved de for-
andrede Forhold i vort Fædreland? og paa
hvilken Maade bør de iværksættes?

Quicquid agis, prudenter agas et respice finem!

Hvilke Forandringer i Borger- og Almue-
skolevæsenet ere blevne nødvendige ved de
forandrede Forhold i vort Fædreland? og paa
hvilken Maade bør de iværksættes?

Quicquid agis, prudenter agas et respice finem! 1)

1) Hvad du end gør, saa gør det med Kløgt og med Maalet
for Øje (Meyers Fremmedordbog)

Skjøndt efterfølgende Bemærkninger ikke ere befundne tilstrækkelige til at løse den fremsatte Opgave, og altsaa heller ikke kunde tilkjendes den derfor udsatte Priis, har Selskabet dog fundet, at de indeholde „et værdifuldt Bidrag til Forhandlingerne om Skolesagen“, og derfor tilbuddt at understøtte Udgivelsen deraf.

Forfatteren følte, allerede inden han indsendte sin Afhandling, meget vel, at denne ikke fuldstændigt løste Opgaven, navnlig dens sidste Deel; men han manglede Tid til at udvikle alle de Spørgsmaal, som reise sig, naar der bliver Tale om den practiske Gjennemførelse af

Skjøndt efterfølgende bemærkninger ikke ere befundne tilstrækkelige til at løse den fremsatte Opgave, og altsaa heller ikke kunde tilkiendes den derfor udsatte Priis, har Selskabet dog fundet, at de indeholde "et værdifuldt Bidrag til Forhandlingerne om Skolesagen", og derfor tilbuddt at understøtte Udgivelsen deraf.

Forfatteren følte, allerede inden han indsendte sin Afhandling, meget vel, at denne ikke fuldstændigt løste Opgaven, navnlig dens sidste Deel; men han manglede Tid til at udvikle alle de Spørgsmaal, som reise sig, naar der bliver Tale om den practiske Gjennemførelse af

de almindelige Ideer. Han kunde derfor ikke indlade sig paa denne Detail, men maatte indstrænke sig deels til de Antydninger, som ligge i Udviklingen af de almindelige Principer, deels til at henvise til den foreslaaede Bestyrelse af Skolevæsenet, som bedst maa kunne gennemføre de Principer, den erkjender for rigtige.

Forfatteren dulgte ikke for sig selv, at han paa den Maade ikke fyldestgjorde de ved Opgaven stillede Fordringer; men da det var ham mindre magtpaaliggende at vinde den udsatte Priis end at staae rigtige Principer for Folkeskolevæsenets Ordning Anerkjendelse og Indgang, besluttede han sig dog til at indsende sit ufuldkomne Forsøg i det Haab, at det paa een eller anden Maade kunde bidrage til at fremme Sandheden, hvilket han og i Slutningen af sin Afhandling udtalede som sit Maal.

Dette er for saa vidt opnaaet, som Selskabet har fundet dette Arbeide værdigt til at forelægges Publikum og derfor har tilbudt at understøtte dets Udgivelse. Forfatteren har imidlertid ikke været uden Betænkelighed ved at forelægge Publikum et ufuldendt Arbeide; men paa den anden Side synes den definitive Ordning af

de almindelige Ideer. Han kunde derfor ikke indlade sig paa denne Detail, men maatte indstrænke sig deels til de Antydninger, som ligge i Udviklingen af de almindelige Principer, deels til at henvise til den foreslaaede Bestyrelse af Skolevæsenet, som bedst maa kunne gennemføre de Principer, den erkjender for rigtige.

Forfatteren dulgte ikke for sig selv, at han paa den Maade ikke fyldestgjorde de ved Opgaven stillede Fordringer; men da det var ham mindre magtpaaliggende at vinde den udsatte Priis end at skaffe rigtige Principer for Folkeskolevæsenets Ordning Anerkjendelse og Indgang, besluttede han sig dog til at indsende sit ufuldkomne Forsøg i det Haab, at det paa een eller anden Maade kunde bidrage til at fremme Sandheden, hvilket han og i Slutningen af sin Afhandling udtalede som sit Maal.

Dette er for saa vidt opnaaet, som Selskabet har fundet dette Arbeide værdigt til at forelægges Publikum og derfor har tilbudt at understøtte dets Udgivelse. Forfatteren har imidlertid ikke været uden Betænkelighed ved at forelægge Publikum et ufuldendt Arbeide; men paa den anden Side synes den definitive Ordning af

Skolevæsenet saa nær, og Meningerne om de Grundsætninger, hvorfra man derved maa gaae ud, at være saa langt fra at have fastnet sig, at ethvert, om end nok faa mangelfuldt Bidrag til at lede dem i det rette Spor maa ansees for en Vinding. Muligen kunde ogsaa Een eller Anden, i Anledning af den nye og forhøiede Præmie, som af Grundeierforeningen er udsat for det samme Emne, føle sig opfordret til at underkaste Sagen en udførligere Prøvelse, end Forfatteren har havt Leilighed til, og derved benytte de Bemærkninger, som ere fremsatte i nærværende Afhandling, enten positivt, ved at udvikle Principernes Anvendelse i den practiske Ordning af Skolevæsenet, eller negativt, ved at paavise de mulige Urigtigheder i dem. I ethvert Tilfælde kan Udgivelsen af disse Bemærkninger ikke let gjøre Skade og dog muligen paa den eller anden Maade bidrage til en hensigtsmæssig Ordning af det i flere Henseender saa saare vigtige Folkeskolevæsen.

Skjøndt Selskabet ikke har formeent Forf. at foretage enkelte Forandringer i det indsendte Manuscript, før dette trykkes, har han dog ikke fundet megen Anledning dertil, da saadanne Forandringer ikke kunne afhjælpe de

Skolevæsenet saa nær, og Meningerne om de Grundsætninger, hvorfra man derved maa gaae ud, at være saa langt fra at have fastnet sig, at ethvert, om end nok faa mangelfuldt Bidrag til at lede dem i det rette Spor maa ansees for en Vinding. Muligen kunde ogsaa Een eller Anden, i Anledning af den nye og forhøiede Præmie, som af Grundeierforeningen er udsat for det samme Emne, føle sig opfordret til at underkaste Sagen en udførligere Prøvelse, end Forfatteren har havt Leilighed til, og derved benytte de bemærkninger, som ere fremsatte i nærværende Afhandling, enten positivt, ved at udvikle Principernes Anvendelse i den practiske Ordning af Skolevæsenet, eller negativt, ved at paavise de mulige Urigtigheder i dem. I ethvert Tilfælde kan Udgivelsen af disse bemærkninger ikke let gjøre Skade og dog muligen paa den eller anden Maade bidrage til en hensigtsmæssig Ordning af det i flere Henseender saa saare vigtige Folkeskolevæsen.

Skjøndt Selskabet ikke har formeent Forf. at foretage enkelte Forandringer i det indsendte Manuscript, før dette trykkes, har han dog ikke fundet megen Anledning dertil, da saadanne Forandringer ikke kunne afhjælpe de

omtalte Mangler i Opgavens Behandling. Afhandlingen
leveres derfor her i det Væsenlige uforandret, som den
har været indsendt.

omtalte Mangler i Opgavens Behandling. Afhandlingen leveres
derfor her i det Væsenlige uforandret, som den har været
indsendt.

„Det er en bevæget Tid, vi leve i;“ disse Ord udtalede een af Danmarks ypperste Mænd, som mindst skal beskyldes for at have ladet sig henrive af Tidens Bevægelser, allerede paa den Tid, da Frihedens Morgenrøde begyndte at grylle i vort Fædreland, og disse Ord kunne vel med endnu mere Sandhed anvendes paa den nærværende Tid, da alle de Længsler, som, meer eller mindre bevidste, have hvilet i Folkets Barm, paa een Gang have faaet frit Løb. Det er en bevæget Tid, vi leve i, og Bevægelsen er nu berettiget; thi en ny Tid er frembrudt og kræver nye Former i alle Retninger. Det Gamle er allerede faldet, og en ny Tingenes Orden maa rejse sig af dets Ruiner. Det gjælder nu kun om at gjøre Overgangen saa lempelig, saa lidt ødelæggende som muligt, at conservere af det Gamles Ruiner, hvad der endnu kan benyttes som Basis for den nye Tingenes Orden, som er i Frembrud.

Dette gjælder ikke mindst om Skolevæsenet, som Basis for Folkets aandelige Udvikling. Det danske Folk har i Aarhundreder været under Formynderskab, og om det end i mange Henseender har befundet sig vel derved, navnlig under de sidste souveraine

“Det er en bevæget Tid, vi leve i,” disse Ord udtalede een af Danmarks ypperste Mænd, som mindst skal beskyldes for at have ladet sig henrive af Tidens Bevægelser, allerede paa den Tid, da Frihedens Morgenrøde begyndte at grylle²⁾ i vort Fædreland, og disse Ord kunne vel med endnu mere Sandhed anvendes paa den nærværende Tid, da alle de Længsler, som, meer eller mindre bevidste, have hvilet i Folkets Barm, paa een Gang have faaet frit Løb. Det er en bevæget Tid, vi leve i, og Bevægelsen er nu berettiget; thi en ny Tid er frembrudt og kræver nye Former i alle Retninger. Det Gamle er allerede faldet, og en ny Tingenes Orden maa rejse sig af dets Ruiner. Det gjælder nu kun om at gjøre Overgangen saa lempelig, saa lidt ødelæggende som muligt, at conservere af det Gamles Ruiner, hvad der endnu kan benyttes som Basis for den nye Tingenes Orden, som er i Frembrud.

Dette gjælder ikke mindst om Skolevæsenet, som Basis for Folkets aandelige Udvikling. Det danske Folk har i Aarhundreder været under Formynderskab, og om det end i mange Henseender har befundet sig vel derved, navnlig under de sidste souveraine

2) IV. grylle, v. (ogs. grille. Moth.G258. MDL.177). -ede ell. (nu næppe br.) -te (Moth.G258.266). (jf. ænyd. gry, spire; oprindelse usikker; dial.) (begynde at) spire. Moth.G266. Kornet vil grylle af denne Regn. vAph. (1759). Maltet . . gryller. VSO. IV.M52. Thorsen.140. OrdbS.(sjæll.). fra ODS bind 7, 1925

Konger, saa har det dog savnet Leilighed til at øve sig i at bruge sin Frihed. Da denne nu paa een Gang er bleven det til Deel i fuldeste Maal, paatrænger det Spørgsmaal sig, om det da ogsaa er modent til at bruge den ret, til sit eget sande Gavn, eller hvorledes det i modsat Fald hurtigst og sikkest kan modnes dertil. Tanken vender sig derved naturligt til Skolen, som Kilden til Folkets Oplysning og aandelige Modenhed, og man maa spørge, hvorvidt den har opfyldt sin Bestemmelse og er saaledes indrettet, at den fremdeles kan opfylde den, ogsaa under de forandrede Forhold, og tilfredsstille de Fordringer, som disse gjøre til den. Tør man ikke besvare disse Spørgsmaal bekræftende, da bliver Spørgsmaalet atter, hvorledes den da kan blive i Stand til at svare til Tidens Fordringer, hvilke Forandringer den maa undergaae for at kunne det, og paa hvilken Maade disse bedst kunne iværksættes. Disse Spørgsmaal er det netop, som her skulle ijsælsætte os.

Seer man blot hen til den Orden og Rolighed, hvormed Forandringen af vore sociale Forhold er bleven gennemført, og det midt under almindelig Revolution i Europa, Oprør i en Deel af Kongens Lande og en farlig udvortes Krig, — da fristes man vistnok til at troe, at det danske Folk under de souveraine Konger var blevet modnet til den fuldstændigste borgerlige Frihed, og at altsaa Folkeskolen, som flere af dem have pleiet med ualmindelig Kjærlighed, allerede maa have baaret de herligste Frugter. Imidlertid mangle der heller ikke Tidernes Tegn, som vise, hvorlidt Folkets Masse har Forstand paa Frihedens Væsen og forstaaer at benytte den til sin egen og hele Samfundets Gavn. Fra alle Sider lyde ogsaa Klager over Folkeskolens Ufrugtbarhed, ikke blot

Konger, saa har det dog savnet Leilighed til at øve sig i at bruge sin Frihed. Da denne nu paa een Gang er bleven det til Deel i fuldeste Maal, paatrænger det Spørgsmaal sig, om det da ogsaa er modent til at bruge den ret, til sit eget sande Gavn, eller hvorledes det i modsat Fald hurtigst og sikkest kan modnes dertil. Tanken vender sig derved naturligt til Skolen, som Kilden til Folkets Oplysning og aandelige Modenhed, og man maa spørge, hvorvidt den har opfyldt sin Bestemmelse og er saaledes indrettet, at den fremdeles kan opfylde den, ogsaa under de forandrede Forhold, og tilfredsstille de Fordringer, som disse gjøre til den. Tør man ikke besvare disse Spørgsmaal bekræftende, da bliver Spørgsmaalet atter, hvorledes den da kan blive i Stand til at svare til Tidens Fordringer, hvilke Forandringer den maa undergaae for at kunne det, og paa hvilken Maade disse bedst kunne iværksættes. Disse Spørgsmaal er det netop, som her skulle sysselsætte os.

Seer man blot hen til den Orden og Rolighed, hvormed Forandringen af vore sociale Forhold er bleven gennemført, og det midt under almindelig Revolution i Europa, Oprør i en Deel af Kongens Lande og en farlig udvortes Krig, — da fristes man vistnok til at troe, at det danske Folk under de souveraine Konger var blevet modnet til den fuldstændigste borgerlige Frihed, og at altsaa Folkeskolen, som flere af dem have pleiet med ualmindelig Kjærlighed, allerede maa have baaret de herligste Frugter. Imidlertid mangle der heller ikke Tidernes Tegn, som vise, hvorlidt Folkets Masse har Forstand paa Frihedens Væsen og forstaaer at benytte den til sin egen og hele Samfundets Gavn. Fra alle Sider lyde ogsaa Klager over Folkeskolens Ufrugtbarhed, ikke blot

i vort Fædreland, men selv i det med sit Skolevæsen pralende Tydskland*), og maa man end indrømme, at disse Klager tildeels ere noget overdrevne, saa kan man dog heller ikke negte, at de, selv i deres Overdrivelser, indeholde megen Sandhed. Vort Skolevæsen har vistnok ikke været gandske uden Indflydelse paa Folkets Fremgang i forskellige Retninger; men paa den anden Side tager man dog uden tvivl meget fejl, om man regner hele denne Fremgang til Indtægt for den almindelige Folkeskole, navnlig paa Landet. Forskjellige andre Bestræbelser have medvirket betydeligt til hele Folkets Opsving i de senere Aar og netop derved gjort Folkeskolens Mangler mere iøjensaldende. Blandt de mange forskellige Røster, som i den senere Tid have ladet sig høre angaaende Skolevæsenet, er derfor ingen, som finder dette tilfredsstillende, skjøndt de ere indbyrdes meget uenige om dets Mangler og om Midlerne til at afhjælpe dem. Og saa vor nærværende Opgave gaaer jo ud fra den Forudsætning, at Borger- og Almueskolevæsenet trænger til Forandringer, og spørger kun om, hvilke de ere, og hvorledes de bør iværksættes. Vi behøve derfor ikke at opholde os videre ved at bevise, at vort Borger- og Almueskolevæsen har Mangler og trænger til Forandringer, — hvilket desuden bedst vil fremlyse af det Følgende; men for at komme nærmere til, hvori

*) Allerede i Aaret 1840 udsatte en Forsamling af Philologer og Skolemænd i Mannheim følgende Priisopgave: „Welche sind die Ursachen, warum so viel Gutes, was die Kinder in der Schule gelernt haben, wieder verloren geht etc.“ (Pädag. Revue Juli 1840). Man sammenligne hermed Seminarieforsøger, Pastor Müllers vistnok overdrevne Ytringer i „Dansk Kirketidende“ for 1849 Nr. 194—195.

i vort Fædreland, men selv i det med sit Skolevæsen, pralende Tydskland*), og maa man end indrømme, at disse Klager tildeels ere noget overdrevne, saa kan man dog heller ikke negte, at de, selv i deres Overdrivelser, indeholde megen Sandhed. Vort Skolevæsen har vistnok ikke været gandske uden Indflydelse paa Folkets Fremgang i forskellige Retninger; men paa den anden Side tager man dog uden tvivl meget fejl, om man regner hele denne Fremgang til Indtægt for den almindelige Folkeskole, navnlig paa Landet. Forskjellige andre Bestræbelser have medvirket betydeligt til hele Folkets Opsving i de senere Aar og netop derved gjort Folkeskolens Mangler mere iøjensaldende. Blandt de mange forskellige Røster, som i den senere Tid have ladet sig høre angaaende Skolevæsenet, er derfor ingen, som finder dette tilfredsstillende, skjøndt de ere indbyrdes meget uenige om dets Mangler og om Midlerne til at afhjælpe dem. Og saa vor nærværende Opgave gaaer jo ud fra den Forudsætning at Borger- og Almueskolevæsenet trænger til Forandringer, og spørger kun om, hvilke de ere, og hvorledes de bør iværksættes. Vi behøve derfor ikke at opholde os videre ved at bevise, at vort Borger- og Almueskolevæsen har Mangler og trænger til Forandringer, — hvilket desuden bedst vil fremlyse af det Følgende; men for at komme nærmere til, hvori

*) Allerede i Aaret 1840, udsatte en Forsamling af Philologer og Skolemænd i Mannheim følgende Priisopgave: „Welche sind die Ursachen, warum so viel Gutes, was die Kinder in der Schule gelernt haben, wieder verloren geht ect.“ (Pädag. Revue Juli 1840). Man sammenligne hermed Seminarieforsøger, Pastor Müllers vistnok overdrevne Ytringer i „Dansk Kirketidende“ for 1849 Nr. 194—195. [Om Underviisningen i vore Almueskoler (CO)]

Feilen ligger, ville vi kaste et lille Blik paa dets Oprindelse.

Da Frederik den Sjette med inderlig Kjærlighed til det Folk, han var født til at herske over, greb Regeringens Tøiler og med ungdommeligt Mod brød de Lænker, som fængslede Massen af det til den Plet, hvorpaa den var født, maatte han snart føle, at ingen sand Folkefrihed kunde gives uden almindelig Folkeoplysning. Han greb derfor, saasnart Krigens Tummel levede ham Ro dertil, med alvorlig Iver fat paa Skolevæsenets Organisation. Hvo som har oplevet den Tid, vil endnu mindes den Iver og Begeistring, hvormed han tog fat paa dette skjønne Værk, de glimrende Forventninger, man knyttede dertil, den rastløse Flid, hvormed man arbejdede paa at fuldende det. I mange Aar var Skolevæsenet Dagens almindelige Emne, og Iver for dets Fremme var det sikreste Middel til at skaffe sig Regeringens Gunst; men næppe var den stolte Bygning færdig, før man begyndte at føle dens Mangler. Skuffede Forventninger koldnede Iveren, og skjøndt man naturligviis holdt Værket i Gang og søgte at rette dets Feil ved partielle Forandringer, som tildeels gjorde Ondt værre (f. Ex. indbyrdes Underviisning), blev det dog meer og meer en klapprende Maskine uden tilfredsstillende Resultat. Regeringens saavel som Folkets Interesse vendte sig derfor meer og meer fra det, og i Stedet for en Velgierning blev det en Byrde for Folket, en Kilde til mange Bryderier for Regeringen. Det ved Stænderinstitutionen vakte Folkeliv, drog vel atter Opmærksomheden hen til Folkeskolen, dog mere for at laste end for at benytte den. Trangen til Oplysning blev meer og meer følelig, især i Kjøbstæderne, som var gaaet stærkest frem i materiel

Feilen ligger, ville vi kaste et lille Blik paa dets Oprindelse.

Da Frederik den Sjette med inderlig Kjærlighed til det Folk, han var født til at herske over, greb Regeringens Tøiler og med ungdommeligt Mod brød de Lænker, som fængslede Massen af det til den Plet, hvorpaa den var født, maatte han snart føle, at ingen sand Folkefrihed kunde gives uden almindelig Folkeoplysning. Han greb derfor, saasnart Krigens Tummel levede ham Ro dertil, med alvorlig Iver fat paa Skolevæsenets Organisation. Hvo som har oplevet den Tid, vil endnu mindes den Iver og Begeistring, hvormed han tog fat paa dette skjønne Værk, de glimrende Forventninger, man knyttede dertil, den rastløse Flid, hvormed man arbejdede paa at fuldende det. I mange Aar var Skolevæsenet Dagens almindelige Emne, og Iver for dets Fremme, var det sikreste Middel til at skaffe sig Regeringens Gunst; men næppe var den stolte Bygning færdig, før man begyndte at føle dens Mangler. Skuffede Forventninger koldnede Iveren, og skjøndt man naturligviis holdt Værket i Gang og søgte at rette dets Feil ved partielle Forandringer, som tildeels gjorde Ondt værre (f. Ex. indbyrdes Underviisning), blev det dog meer og meer en klapprende Maskine uden tilfredsstillende Resultat. Regeringens saavel som Folkets Interesse vendte sig derfor meer og meer fra det, og i Stedet for en Velgierning blev det en Byrde for Folket, en Kilde til mange Bryderier, for Regeringen. Det ved Stænderinstitutionen vakte Folkeliv, drog vel atter Opmærksomheden hen til Folkeskolen, dog mere for at laste end for at benytte den. Trangen til Oplysning blev meer og meer følelig, især i Kjøbstæderne, som var gaaet stærkest frem i materiel

Velstand og aandelig Udvikling; men man fandt ikke Tilfredsstillelse for denne Trang i den almindelige Folkeskole. Denne blev da paa flere Steder forbedret og udvidet; men Tidsaandens Higen efter høiere Dannelse, som kunde stille den næringsdrivende Borger paa nogenlunde lige Trin i aandelig Modenhed med den studerede Embedsstand, ledte til, at man kun stræbte at sætte ligesom en ny Etage paa den gamle Bygning, uden at tænke paa den brøstfældige Grund. Man vilde have Realskoler og Høiskoler, men glemte derover at undersøge den elementaire og fundamentelle Dannelse. Denne er dog hele Træets Rod, og dersom den er svag og mangelfuld, kan Kronen ikke blive frodig og bære rigelig Frugt.

Feilen er, at den saakaldte Organisation i Grunden kun er en Construction, som ikke har frembragt en Levende Organisme, der kan udvikle sig ved egen indre Kraft til stedse større Fuldkommenhed, men — en død Bygning, som ikke kan vokse, men kun henjmulre. Organisk kalder man jo dog kun Det, hvori der findes et sig selv opholdende Liv, — Noget, som ikke bestaaer af Dele, der ligge ligegyldige og uvirksomme ved Siden af hverandre, men af Lemmer og Organer, der gjensidigen betinge hverandres Existents, gjensidigen holde og bære hverandre og saaledes ere i en bestandig Berørvirkning. Hvert Led i et organisk Væsen har ikke ved et Tilfælde faaet sin Plads, sin Skikkelse, sine Functioner; men alt dette er bestemt ved en Nødvendighed, ved hele Organismens Natur, Bestemmelse og Trang. Det ene Lem i en Organisme staaer derfor ikke fjendtligt imod det andet, arbejder ikke egennyttigen for sig selv alene, men tjener hele

Velstand og aandelig Udvikling; men man fandt ikke Tilfredsstillelse for denne Trang i den almindelige Folkeskole. Denne blev da paa flere Steder forbedret og udvidet; men Tidsaandens Higen efter høiere Dannelse, som kunde stille den næringsdrivende Borger paa nogenlunde lige Trin i aandelig Modenhed med den studerede Embedsstand, ledte til, at man kun stræbte at sætte ligesom en ny Etage paa den gamle Bygning, uden at tænke paa den brøstfældige Grund. Man vilde have Realskoler og Høiskoler, men glemte derover at undersøge den elementaire og fundamentelle Dannelse. Denne er dog hele Træets Rod, og dersom den er svag og mangelfuld, kan Kronen ikke blive frodig og bære rigelig Frugt.

Feilen er, at den saakaldte Organisation i Grunden kun er en Construction, som ikke har frembragt en levende Organisme, der kan udvikle sig ved egen indre Kraft til stedse større Fuldkommenhed, men — en død Bygning, som ikke kan vokse, men kun henjmulre. Organiske kalder man jo dog kun Det, hvori der findes et sig selv opholdende Liv, Noget, som ikke bestaaer af Dele, der ligge ligegyldige og uvirksomme, ved Siden af hverandre, men af Lemmer og Organer, der gjensidigen betinge hverandres Existents, gjensidigen holde og bære, hverandre og saaledes ere i en bestandig Vexelvirkning. Hvert Led i et organisk Væsen har ikke ved et Tilfælde faaet sin Plads, sin Skikkelse, sine Functioner; men alt dette er bestemt ved en Nødvendighed, ved hele Organismens Natur, Bestemmelse og Trang. Det ene Lem i en Organisme staaer derfor ikke fjendtligt imod det andet, arbejder ikke egennyttigen for sig selv alene, men tjener hele

Organismen*). For at blive en Organisme i denne Betydning, maatte Skolevæsenet naturligviis udgaae af en levende Idee, der af de forhaandenværende Elementer kunde danne sig de nødvendige Organer og igjennem disse udvikle sig baade extensivt og intensivt; det maatte ligesom opvove af sig selv. Men Frederik den Sjettes Utaalmodighed kunde ikke vente, medens Træerne groede, og han frembragte derfor ikke en frugtbar Have, men kun udmaiede Stager uden Liv, Ingen sagkyndig Raadgiver stod nær nok ved hans Throne til at kunne anwise ham den rette Vei eller paatage sig at gennemføre hans ædle Hensigt ved tilsvarende Midler. Han overdrog det derfor til sit Justitscollegium at udføre hans Villie, og det kunde naturligviis kun frembringe en død Mechanisme, som snarere modarbejdede end fremmede Hensigten.

Betragter man Anordningerne af 29de Juli 1814 lidt næiere, vil man let finde denne Fremstilling af Skolevæsenets saakaldte Organisation stadfæstet. Disse Anordninger paalægge Communerne at opføre Skoler og udrede Løn til Lærerne; de paalægge Forældrene at sende deres Børn visse Dage om Ugen i Skole og foreskrive Underviisningstiden, Børnenes Overhøring og Udskrivning af Skolen, Skolelærernes Beskikkelse ic. kort sagt, alt det Materielle og Formelle; men det egentlige Reelle, — hvad der er Skolens Diemed, og hvorledes dette skal opnaaes, antydes ikke ved et Ord. Det hedder vel, at der „ved Børnenes Underviisning skal i Almindelighed tages Hensyn til at danne dem til gode og retskafne Mennesker i Overensstemmelse med den evangelisk-

*) „Einige Worte über Wesen und Bestimmung der Schule“ v. Friedr. Otto, Mühlhausen 1841.

Organismen *). For at blive en Organisme i denne Betydning, maatte Skolevæsenet naturligviis udgaae af en levende Idee, der af de forhaandenværende Elementer kunde danne sig de nødvendige Organer og igjennem disse udvikle sig baade extensivt og intensivt; det maatte ligesom opvove af sig selv. Men Frederik den Sjettes Utaalmodighed kunde ikke vente, medens Træerne groede, og han frembragte derfor ikke en frugtbar Have, men kun udmaiede Stager uden Liv, Ingen sagkyndig Raadgiver stod nær nok ved hans Throne til at kunne anwise ham den rette Vei eller paatage sig at gennemføre hans ædle Hensigt ved tilsvarende Midler. Han overdrog det derfor til sit Justitscollegium at udføre hans Villie, og det kunde naturligviis kun frembringe en død Mechanisme, som snarere modarbejdede end fremmede Hensigten.

Betragter man Anordningerne af 29de Juli 1814 lidt næiere, vil man let finde denne Fremstilling af Skolevæsenets saakaldte Organisation stadfæstet. Disse Anordninger paalægge Communerne at opføre Skoler og udrede Løn til Lærerne; de paalægge Forældrene at sende deres Børn visse Dage om Ugen i Skole og foreskrive Underviisningstiden, Børnenes Overhøring og Udskrivning af Skolen, Skolelærernes Beskikkelse Ect. kort sagt, alt det Materielle og Formelle; men det egentlige Reelle, — hvad der er Skolens Diemed, og hvorledes dette skal opnaaes, antydes ikke ved et Ord. Det hedder vel, at der „ved Børnenes Underviisning skal i Almindelighed tages Hensyn til at danne dem til gode og retskafne Mennesker i Overensstemmelse med den evangelisk-

*) „Einige Worte über Wesen und Bestimmung der Schule“ v. Friedr. Otto, Mühlhausen 1841.

christelige Lære, samt til at bibringe dem de Kundskaber og Færdigheder, der ere dem nødvendige for at blive nyttige Borgere af Staten"; men af det Følgende vil det blive klart, at der hører noget ganske Andet til, for at tydeliggjøre Skolens Idee og den Maade, hvorpaa den kan realiseres. Erfaringen har ogsaa lært, at denne Anordning kun har ledet til en Slags mekanisk Dressur, som vel kan glimre ved en Examen, men ikke er til stor Nytte i Livet, og at Skolerne i Almindelighed ikke have kunnet frembringe den aandelige Udvikling og Fremvæxt, som ene kan bære Frugter for Livet. Derfor har Folkets Interesse vendt sig fra disse Skoler, der mere betragtes som en Byrde end som en Velgjerning. Vil man drage Interessen tilbage til dem, da maa man fremfor Alt bringe Liv i dem, saa de kunne bære Frugter for Livet; men Livet udgaaer kun fra Ideen, og det gjælder altsaa fornemmeligen om at opfatte Skolens Idee rigtigt og nøiagtigt, at tænke sig dens Viemod ret bestemt, for at man kan vælge de rette Midler til at opnaae det.

Folkeskolens Idee eller den Idee, som skal realiseres ved den almindelige Folkeskole, er Almeenoplysning i fuldeste Forstand. Derved forstaa vi da ikke blot en almindeligt udbredt Oplysning, men en almindelig Udvikling og Uddannelse af alle Sjælens Evner og Anlæg, altsaa tillige en Almeenforædling. Den Idee, som ligger til Grund for den almindelige Folkeskole, er ikke at danne Handelsmænd eller Haandværkere, Agerbrugere eller Søfolk, men kun at danne Mennesker. Til specielle Livsstillinger kan den kun forberede, deels ved at uddanne alle Aandens Evner og Anlæg, deels ved at berige den med de fundamentelle Kundskaber, som

christelige Lære, samt til at bibringe dem de Kundskaber og Færdigheder, der ere dem nødvendige for at blive nyttige Borgere af Staten"; men af det Følgende vil det blive klart, at der hører noget ganske Andet til, for at tydeliggjøre Skolens Idee og den Maade, hvorpaa den kan realiseres. Erfaringen har ogsaa lært, at denne Anordning kun har ledet til en Slags mekanisk Dressur, som vel kan glimre ved en Examen, men ikke er til stor Nytte i Livet, og at Skolerne i Almindelighed ikke have kunnet frembringe den aandelige Udvikling og Fremvæxt, som ene kan bære Frugter for Livet. Derfor har Folkets Interesse vendt sig fra disse Skoler, der meere betragtes som en Byrde end som en Velgjerning. Vil man drage Interessen tilbage til dem, da maa man fremfor Alt bringe Liv i dem, saa de kunne bære Frugter for Livet; men Livet udgaaer kun fra Ideen, og det gjælder altsaa fornemmeligen om at opfatte Skolens Idee rigtigt og nøiagtigt, at tænke sig dens Viemod ret bestemt, for at man kan vælge de rette Midler til at opnaae det.

Folkeskolens Idee eller den Idee, som skal realiseres ved den almindelige Folkeskole, er Almeenoplysning i fuldeste Forstand. Derved forstaa vi da ikke blot en almindeligt udbredt Oplysning, men en almindelig Udvikling og Uddannelse af alle Sjælens Evner og Anlæg, altsaa tillige en Almeenforædling. Den Idee, som ligger til Grund for den almindelige Folkeskole, er ikke at danne Handelsmænd eller Haandværkere, Agerbrugere eller Søfolk, men kun at danne Mennesker. Til specielle Livsstillinger kan den kun forberede, deels ved at uddanne alle Aandens Evner og Anlæg, deels ved at berige den med de fundamentelle Kundskaber, som

ere Betingelsen for videre Fremgang i den enkelte Retning. Det Øvrige maa overlades deels til Specialskolen, deels til den practiske Virksomhed, og for saa vidt som den enkelte Skole meer eller mindre tager Hensyn til sine Disciples Fremtidsbestemmelse, bliver den meer eller mindre en Specialskole. Derved ophører den vel ikke at være Lem og Led af den almindelige Folkeskole; men den Tid, den anvender paa den specielle Fagdannelse, maa dog ikke medregnes til dens Virksomhed i den almindelige Folkeskoles Tjeneste. Dennes Maal er kun almeen menneskelig Dannelse, en almindelig og harmonisk Uddannelse af alle Sjælens Evner og Anlæg. De forandrede Forhold i vort Fædreland kræve vel og, at Folkeskolen skal danne active Borgere, — ikke blot duelige og virksomme Næringsbrugere, men ogsaa oplyste og forstandige Deeltagere i de offentlige Anliggender; men ogsaa dette Kald kan den kun opfylde ved Almeendannelse i den nys angivne Betydning. Den kan lige saa lidt paatage sig umiddelbart at danne Rigsdagmænd og Sogneforstandere, Folketalere og Vælgere, som at danne Agerbrugere eller Søfolk; men det er ogsaa netop den omtalte Almeendannelse, som bedst opfylder Samfundets Fordringer til dets vordende Borgere. — Endeligen lægge Nogle ogsaa fortrinlig Vægt paa det religiøse Element i Dannelsen og fordre, at Folkeskolen fremfor Alt skal være en christelig Skole, en Forberedelse til Guds Rige; men ogsaa dette skeer netop bedst ved en harmonisk Uddannelse af alle Sjælens Evner og Anlæg, af Hjertet og Gemyttet saavel som af de intellektuelle Evner. Hvorvidt Folkeskolen skal være en Forberedelse til den synlige Kirke og altsaa confessionel, ville vi senere komme til at omtale; men i

ere Betingelsen for videre Fremgang i den enkelte Retning. Det Øvrige maa overlades deels til Specialskolen, deels til den practiske Virksomhed, og for saa vidt som den enkelte Skole meer eller mindre tager Hensyn til sine Disciples Fremtidsbestemmelse, bliver den meer eller mindre en Specialskole. Der-ved ophører den vel ikke at være Lem og Led af den almindelige Folkeskole; men den Tid, den anvender paa den specielle Fagdannelse, maa dog ikke medregnes til dens Virksomhed i den almindelige Folkeskoles Tjeneste. Dennes Maal er kun almeen menneskelig Dannelse, en almindelig og harmonisk Uddannelse af alle Sjælens Evner og Anlæg. De forandrede Forhold i vort Fædreland kræve vel og, at Folkeskolen skal danne active Borgere, — ikke blot duelige og virksomme Næringsbrugere, men ogsaa oplyste og forstandige Deeltagere i de offentlige Anliggender; men ogsaa dette Kald kan den kun opfylde ved Almeendannelse i den nys angivne Betydning. Den kan lige saa lidt paatage sig umiddelbart at danne Rigsdagmænd og Sogneforstandere, Folketalere og Vælgere, som at danne Agerbrugere eller Søfolk; men det er ogsaa netop den omtalte Almeendannelse, som bedst opfylder Samfundets Fordringer til dets vordende Borgere. — Endeligen lægge Nogle ogsaa fortrinlig Vægt paa det religiøse Element i Dannelsen og fordre, at Folkeskolen fremfor Alt skal være en christelig Skole, en Forberedelse til Guds Rige; men ogsaa dette skeer netop bedst ved en harmonisk Uddannelse af alle Sjælens Evner og Anlæg, af Hjertet og Gemyttet saavel som af de intellektuelle Evner. Hvorvidt Folkeskolen skal være en Forberedelse til den synlige Kirke og altsaa confessionel, ville vi senere komme til at omtale; men i

ethvert Tilfælde bliver den almindelige og harmoniske Uddannelse af alle Sjælens Evner og Anlæg Folkeskolens Hovedopgave, den Idee, som ved den skal realiseres; kun derved kan den paa een Gang danne Mennesker og Borgere, baade for Verden og for Guds Rige.

Saadan Almeenoplysning eller Almeendannelse er altsaa Folkeskolens Idee, det organiserende Princip i den, hvorved dens hele Indretning, dens Organer og Functioner bestemmes med Nødvendighed. Den kan ikke vilkaarligen konstrueres, men er i sin hele Aabenbarelse nødvendigt bestemt ved denne sin Idee og kan ikke blive en levende Organisme uden ved at realisere den. Men Almeendannelse i den angivne Betydning er igjen nødvendigt bestemt ved Sjælens Natur og Udviklingslove, som ikke ere vilkaarlige eller tilfældige, men nødvendige. Man kan altsaa bestemme disse Love og har saaledes et fast Udgangspunct, ligesom en uomtvistelig Grundsætning, hvorpaa man kan bygge videre.

Sjælen er ikke noget Værende, men noget Vordende, noget sig Udviklende, der, som ethvert organisk Væsen, udvikler sig efter bestemte Love. Den begynder fra en ubevidst, næsten vegetabilisk Tilstand og udvikler sig lidt efter lidt til klarere og bestemtere Bevidsthed, idet den først igjennem de udvortes Sandser og siden tillige ved Fornuften (den indre Sands for det Oversandselige) indsamler flere og flere Forestillinger, adskiller, ordner og samler disse til stedse klarere og bestemtere Begreber, indtil den naaer sin Modenhed. Denne Udvikling gaaer imidlertid langsomt for sig og begrænses baade ved Aandens indre Kraft og ved ydre Forhold. Derjom hvert Menneske levede for sig selv og overladt til sig selv, vilde

ethvert Tilfælde bliver den almindelige og harmoniske Uddannelse af alle Sjælens Evner og Anlæg Folkeskolens Hovedopgave, den Idee, som ved den skal realiseres; kun derved kan den paa een Gang danne Mennesker og Borgere, baade for Verden og for Guds Rige.

Saadan Almeenoplysning eller Almeendannelse er altsaa Folkeskolens Idee, det organiserende Princip i den, hvorved dens hele Indretning, dens Organer og Functioner bestemmes med Nødvendighed. Den kan ikke vilkaarligen konstrueres, men er i sin hele Aabenbarelse nødvendigt bestemt ved Denne sin Idee og kan ikke blive en levende Organisme uden ved at realisere den. Men Almeendannelse i den angivne Betydning er igjen nødvendigt bestemt ved Sjælens Natur og Udviklingslove, som ikke ere vilkaarlige eller tilfældige, men nødvendige. Man kan altsaa bestemme disse Love og har saaledes et fast Udgangspunct, ligesom en uomtvistelig Grundsætning, hvorpaa man kan bygge videre.

Sjælen er ikke noget Værende, men noget Vordende, noget sig Udviklende, der, som ethvert organisk Væsen, udvikler sig efter bestemte Love. Den begynder fra en ubevidst, næsten vegetabilisk Tilstand, og udvikler sig lidt efter lidt til klarere og bestemtere Bevidsthed, idet den først igjennem de udvortes Sandser og siden tillige ved Fornuften (den indre Sands for det Oversandselige) indsamler flere og flere Forestillinger, adskiller, ordner og samler disse til stedse klarere og bestemtere Begreber, indtil den naaer sin Modenhed. Denne Udvikling gaaer imidlertid langsomt for sig og begrænses baade ved Aandens indre Kraft og ved ydre Forhold. Dersom hvert Menneske levede for sig selv og overladt til sig selv, vilde

det derfor ikke naae vidt i aandelig Udvikling; men den Enkeltes Udvikling fremstynes og understøttes ved hele Slægtens Udvikling, og denne Indvirkning udenfra er det jo netop man kalder **Dannelse**. Den meddeles middelbart ved Omgang, Skrifter o. desl. men meest umiddelbart ved Underviisning, og denne er det jo netop Skolens Opgave at meddele. Men naar denne directe Underviisning skal lede til harmonisk Almeendannelse, maa den naturligvis rette sig efter Sjælens Udviklingslove, gaae den samme Vei som Sjælen i dens naturlige Udvikling, som den blot skal understøtte og fremme. I det Mindste naaer den hurtigst, lettest og sikkest Maalet ad denne Vei, hvorimod den ved at slaae ind paa en modsat Vei, bereder sig mange Vanskeligheder og Hindringer, ja ofte gandske forfeiler sit Maal og misdanner i **Danne**.

Underviisningen maa altsaa være overensstemmende med Sjælens naturlige, ved nødvendige Love bestemte Udvikling, og vi have nu seet, at denne gaaer ud fra en bevidstløs Tilstand, igjennem dunkle, ubestemte Forestillinger til stedse større Klarhed og Bestemthed. Den begynder med at indsamle enkelte discrete Forestillinger og samler disse lidt efter lidt til mere almindelige Begreber, som træde meer og meer bestemt ud fra hverandre for Bevidstheden og saaledes gøre denne klarere. Sjælens naturlige Udvikling gaaer altsaa den modsatte Vei som Videnskaben. Denne, som er et Product af den menneskelige Tænkning, gaaer ud fra det Midpunct, som Tænkningen har naaet, det almindelige Begreb, som den har abstraheret af den discrete Mangfoldighed, og udfolder sig igjennem denne til sit Omraades Peripherie. Sjælens Udvikling begynder derimod fra Peripherien,

det derfor ikke naae vidt i aandelig Udvikling; men den Enkeltes Udvikling fremskyndes og understøttes ved hele Slægtens Udvikling, og denne Indvirkning udenfra er det jo netop man kalder **Dannelse**. Den meddeles middelbart ved Omgang, Skrifter o. desl. men meest umiddelbart ved **Underviisning**, og denne er det jo netop Skolens Opgave at meddele. Men naar denne directe Underviisning skal lede til harmonisk Almeendannelse, maa den naturligvis rette sig efter Sjælens Udviklingslove, gaae den samme Vei som Sjælen i dens naturlige Udvikling, som den blot skal understøtte og fremme. I det Mindste naaer den hurtigst, lettest og sikkest Maalet af denne Vei, hvorimod den ved at slaae ind paa en modsat Vei, bereder sig mange Vanskeligheder og Hindringer, ja ofte gandske forfeiler sit Maal og misdanner i **Danne**.

Underviisningen maa altsaa være overensstemmende med Sjælens naturlige, ved nødvendige Love bestemte Udvikling, og vi have nu seet, at denne gaaer ud fra en bevidstløs Tilstand, igjennem dunkle, ubestemte Forestillinger til stedse større Klarhed og Bestemthed. Den begynder med at indsamle enkelte discrete Forestillinger og samler disse lidt efter lidt til mere almindelige Begreber, som træde meer og meer bestemt ud fra hverandre for Bevidstheden og saaledes gøre denne klarere. Sjælens naturlige Udvikling gaaer altsaa den modsatte Vei som **Videnskaben**. Denne, som er et Product af den menneskelige Tænkning, gaaer ud fra det Midpunct, som Tænkningen har naaet, det almindelige Begreb, som den har abstraheret af den discrete Mangfoldighed, og udfolder sig igjennem denne til sit Omraades Peripherie. Sjælens Udvikling begynder derimod fra Peripherien,

fra umiddelbar Anskuen af de iøinefaldende Enkeltheder, og bevæger sig indad mod Centrum, mod Enheden i den hele Mangfoldighed. Videnskaben ordner sit Indhold efter Logikkens Love og samler det Eensartede eller Sammenhørende til en let overskuelig Bygning (System), hvori enhver Enkelthed faaer sin med logisk Nødvendighed bestemte Plads, men uden Hensyn til, om det er lettere eller vanskeligere at fatte. Den systematiske Form egner sig derfor mindst til Næring for den sig udviklende Aand, som først ved Enden af sin Udvikling kan ligesom fordøie den eller fatte den logiske Nødvendighed deri. Naar Sjælens naturlige Udvikling skal understøttes og fremmes ved Underviisningen, da maa denne ligesom opløse Videnskabens chrySTALLINSKE Form og af dens Indhold udvælge, hvad der bedst passer for Sjælen paa ethvert Trin i dens Udvikling. Ellers kan Sjælen ikke assimilere det, saa det baade bliver dens virkelige og fulde Eiendom og tjener til at fremme dens videre Udvikling.

Denne Tilberedelse af Videnskabens Indhold til passende Næring for den sig udviklende Aand er Underviisningskunstens Opgave, og denne Maade at tilberede og fremstille Lærestoffet paa er det, man kalder Methode. Denne er altsaa heller ikke noget Vilkaarligt, som beroer paa Smag og Behag eller paa individuelle Gaver*), men nødvendigt bestemt ved Sjælens Udviklingslove. Ifølge disse begynder Sjælen, som sagt, fra de discrete Enkeltheder, fra det Anskuelige, fra den umiddelbare Sandsning, og nærmer sig meer og meer til den abstrakte Alminde-

*) Dette er derimod Tilfældet med de forskjellige individuelle Metoder eller Methodens Anvendelse af den enkelte Lærer og i hvert enkelt Tilfælde.

fra umiddelbar Anskuen af de iøinefaldende Enkeltheder, og bevæger sig indad mod Centrum, mod Eenheden i den hele Mangfoldighed. Videnskaben ordner sit Indhold efter Logikkens Love og samler det Eensartede eller Sammenhørende til en let overskuelig Bygning (System), hvori enhver Enkelthed faaer sin med logisk Nødvendighed bestemte Plads, men uden Hensyn til, om det er lettere eller vanskeligere at fatte. Den systematiske Form egner sig derfor mindst til Næring for den sig udviklende Aand, som først ved Enden af sin Udvikling kan ligesom fordøie den eller fatte den logiske Nødvendighed deri. Naar Sjælens naturlige Udvikling skal understøttes og fremmes ved Underviisningen, da maa denne ligesom opløse Videnskabens chrySTALLINSKE Form og af dens Indhold udvælge, hvad der bedst passer for Sjælen paa ethvert Trin i dens Udvikling. Ellers kan Sjælen ikke assimilere det, saa det baade bliver dens virkelige og fulde Eiendom og tjener til at fremme dens videre Udvikling.

Denne Tilberedelse af Videnskabens Indhold til passende Næring for den sig udviklende Aand er Underviisningskunstens Opgave, og denne Maade at tilberede og fremstille Lærestoffet paa er det, man kalder Methode. Denne er altsaa heller ikke noget Vilkaarligt, som beroer paa Smag og Behag eller paa individuelle Gaver*), men nødvendigt bestemt ved Sjælens Udviklingslove. Ifølge disse begynder Sjælen, som sagt, fra de discrete Enkeltheder, fra det Anskuelige, fra den umiddelbare Sandsning, og nærmer sig meer og meer til den abstrakte Alminde-

*) Dette er derimod Tilfældet med de forskjellige, individuelle Metoder eller Methodens Anvendelse af den enkelte Lærer og i hvert enkelt Tilfælde.

lighed. Den methodiske Underviisning maa altsaa — tvertimod den systematiske — begynde med de meest anskuelige Enkeltheder og gradviis gaae frem til den abstrakte Almindelighed, til Systemets Udgangspunct. Den maa altsaa synoptisk udvælge af Videnskabens hele Indhold, hvad der passer for ethvert Trin, og encyclisk vende tilbage til det, for at optage det — i Forbindelse med nyt Stof — i en fuldkomnere, klarere, mere bestemt Skikkelse.*) Methodisk Underviisning maa altsaa bevæge sig ligesom i Kredse eller være afdeelt i Cursus, som hver for sig omfatte den hele Viden eller dog alle Hovedretninger af den, for at kunne uddanne Aandens Evner i alle Retninger og give dem passende Næring til videre Udvikling og Fremvæxt. Dette gjælder vel især om den første elementaire Underviisning, som skal pleie den spæde aandelige Spire; men jo længere denne methodiske Fremgang fortsættes, des lettere og sikrere vil man dog naae Maalet. Jo mere udviklet Aanden er, desbedre kan den naturligviis taale Springet fra den methodiske Peripherie til det systematiske Centrum, og de Lacuner, som derved opstaae i den harmoniske, gradviis fremstridende Dannelse, kunne naturligviis bedst lukkes ved en fuldstændigere, længere fortsat Dannelse; men bedre er det dog uden tvivl at undgaae dem ved at gennemføre den methodiske Underviisning i det Mindste igjennem den almindelige Folkeskole. Den kan derfor ligefuldt paa de forskjellige Trin ende med en systematisk-videnskabelig Recapitulation af det i methodisk Orden Lærte. Derved vilde man ogsaa opnaae den Fordeel, at hvert Trin, hvert Cursus, gav en fuldstændig Cyclus af Kundskab og Dannelse, og

*) Eft. „Skolens Reform“ Nr. 10.

lighed. Den methodiske Underviisning maa altsaa - tvertimod den systematiske - begynde med de meest anskuelige Enkeltheder og gradviis gaae frem til den abstrakte Almindelighed, til Systemets Udgangspunct. Den maa altsaa synoptisk udvælge af Videnskabens hele Indhold, hvad der passer for ethvert Trin, og encyclisk vende tilbage til det, for at optage det i Forbindelse med nyt Stof - i en fuldkomnere, klarere, meere bestemt Skikkelse. *) Methodisk Underviisning maa altsaa bevæge sig ligesom i Kredse, eller være afdeelt i Cursus, som hver for sig omfatte den hele Viden eller dog alle Hovedretninger af den, for at kunne uddanne Aandens Evner i alle Retninger og give dem passende Næring til videre Udvikling og Fremvæxt. Dette gjælder vel især om den første elementaire Underviisning, som skal pleie den spæde aandelige Spire; men jo længere den-ne methodiske Fremgang fortsættes, des lettere og sikrere vil man dog naae Maalet. Jo mere udviklet Aanden er, desbedre kan den naturligviis taale Springet fra den methodiske Peripherie til det systematiske Centrum, og de Lacuner, som derved opstaae i den harmoniske, gradviis fremstridende Dannelse, kunne naturligviis bedst lukkes ved en fuldstændigere, længere fortsat Dannelse; men bedre er det dog uden tvivl at undgaae dem ved at gennemføre den methodiske Underviisning i det Mindste igjennem den almindelige Folkeskole. Den kan derfor ligefuldt paa de forskjellige Trin ende med en systematisk videnskabelig Recapitulation af det i methodisk Orden Lærte. Derved vilde man ogsaa opnaae den Fordeel, at hvert Trin, hvert Cursus, gav en fuldstændig Cyclus af Kundskab og Dannelse, og

*) Eft. „Skolens Reform“ Nr. 10.

at altsaa ogsaa den, som maatte standse paa et lavere Trin, dog opnaaede en fuldstændig om end mindre omfattende eller dybtgaaende Dannelse i alle Retninger, uden at forlade Noget halvfuldendt. I det Følgende ville vi faae Leilighed til at oplyse, hvor vigtig en saadan Organisation af hele Folkeskolen er for den almindelige Folkeoplysning.

I den allerførste elementaire Underviisning er alt Lærestof efter den methodiske Orden samlet i een Læsebog, som ved Siden af eller i Forbindelse med de fornødne Øvelser i at stave og læse tillige giver den fornødne Øvelse for Aandens forskellige Evner, den fornødne Næring for dens Udvikling; men jo videre Underviisningen skrider frem, desmere udsondre de forskellige Læregjenstande sig og give Stof for Underviisningen i forskellige, afværende Timer. Derfor behøver man imidlertid ikke strax at give hver Læregjenstand i systematisk Form, som Uddrag eller Skelet af de forskellige videnskabelige Systemer. Disse ere ifølge deres Natur altid tørre og trættende og allermeest som nøgne Skeletter. Derved svækkes ikke alene Barnets Lærelyst, dets Appetit for den aandelige Næring, som saaledes maa paatvinges i Stedet for at søges med Begjærlighed, hvorved Underviisningen bliver besværligere, baade for Lærere og Disciple; men Stoffet selv er tillige i den systematiske Form ufordøielig Næring for den kun lidet udviklede Aand og assimileres derfor ikke saa fuldstændigt af denne, som naar det fremstilles i en mere methodisk Form. Derfor gjør man vel i at beholde denne ogsaa i den høiere Underviisning, og det ikke blot i de enkelte Læregjenstandes Behandling, men ogsaa i deres indbyrdes Forhold. Ved en systematisk Behandling af de enkelte Læregjenstande kan man ikke

at altsaa ogsaa den, som maatte standse paa et lavere Trin, dog opnaaede en fuldstændig om end mindre omfattende eller dybtgaaende Dannelse i alle Retninger, uden at forlade Noget halvfuldendt. I det Følgende ville vi faae Leilighed til at oplyse, hvor vigtig en saadan Organisation af hele Folkeskolen er for den almindelige Folkeoplysning.

I den allerførste elementaire Underviisning er alt Lærestof efter den methodiske Orden samlet i een Læsebog, som ved Siden af eller i Forbindelse med de fornødne Øvelser i at stave og læse tillige giver den fornødne Øvelse for Aandens forskellige Evner, den fornødne Næring for dens Udvikling; men jo videre Underviisningen skrider frem, desmere udsondre de forskellige Læregjenstande sig og give Stof for Underviisningen i forskellige, afværende Timer. Derfor behøver man imidlertid ikke strax at give hver Læregjenstand i systematisk Form, som Ud- drag eller Skelet af de forskellige videnskabelige Systemer. Disse ere ifølge deres Natur altid tørre og trættende og allermeest som nøgne Skeletter. Derved svækkes ikke alene Barnets Lærelyst, dets Appetit for den aandelige Næring, som saaledes maa paatvinges i Stedet for at søges med Begjærlighed, hvorved Underviisningen bliver besværligere, baade for Lærere, og Disciple, men Stoffet selv er tillige i den systematiske Form ufordøielig Næring for den kun lidet udviklede Aand og assimileres derfor ikke saa fuldstændigt af denne, som naar det fremstilles i en mere methodisk Form. Derfor gjør man vel i at beholde denne ogsaa i den høiere Underviisning, og det ikke blot i de enkelte Læregjenstandes Behandling, men ogsaa i deres indbyrdes Forhold. Ved en systematisk Behandling af de enkelte Læregjenstande kan man ikke

ordne dem saaledes, at de passe lige godt for de givne Udviklingsstrin. Allerede den simple Regnekunst frembyder ved en systematisk Fremstilling store Vanskeligheder (f. Ex. Titalsystemet med deraf følgende Mente- og Laanetal), og hver Videnskab har saaledes i sin systematiske Begyndelse sine Vanskeligheder. Det Historiske er vel lettere og mere tiltrækkende end det Abstract-systematiske; men chronologisk Historie er selv et System, og hvert System har sit Historiske. Man kan derfor ikke ordne Videnskaberne saaledes, at man begynder med de lettere og ender med de vanskeligere, naar man vil give dem i systematisk Form. Derimod kan man let ved en methodisk Behandling af Lærestoffet i det Hele ordne det i Cursus, som hvert især omfatter alle de forskjellige Videnskaber, men i forskjellig Form. For de første Trin passe livlige Skildringer af enkelte historiske Personer eller mærkelige Naturgjenstande, de meest anskuelige Begreber af de abstracte Videnskaber (f. Ex. de vigtigste Ordklasser og Bøiningsformer af Grammatikken) o. s. v. I det næste Cursus kunne disse Skildringer omfatte mærkelige historiske Begivenheder (f. Ex. Korstogene, Americas Opdagelse, Reformationen ic.), naturhistoriske Familier (f. Ex. Drøvtyggere, Tykhudede ic.), Sætningens Bygning o. desl., hvorved de i første Cursus lærte Enkeltheder optages i større Eenheder, som lidt efter lidt smelte sammen til de forskjellige Systemer og efterhaanden optage det Mellemliggende.

Kun ved en saaledes ordnet Underviisning kan Folkeskolen frembringe en harmonisk Almeendannelse, som er dens Formaal og Bestemmelse, og altsaa realisere sin Idee. Betragter man nu vor Folkeskole, vore Borger- og Almueskoler, da falder det let i Øie,

ordne dem saaledes, at de passe lige godt for de givne Udviklingsstrin. Allerede den simple Regnekunst frembyder ved en systematisk Fremstilling store Vanskeligheder (f. Ex. Titalsystemet med deraf følgende Mente- og Laanetal), og hver Videnskab har saaledes i sin systematiske Begyndelse sine Vanskeligheder. Det Historiske er vel lettere og mere tiltrækkende end det Abstract-systematiske; men chronologisk Historie er selv et System, og hvert System har sit Historiske. Man kan derfor ikke ordne Videnskaberne saaledes, at man begynder med de lettere og ender med de vanskeligere, naar man vil give dem i systematisk Form. Derimod kan man let ved en methodisk Behandling af Lærestoffet i det Hele ordne det i Cursus, som hvert især omfatter alle de forskjellige Videnskaber, men i forskjellig Form. For de første Trin passe livlige Skildringer af enkelte historiske Personer eller mærkelige Naturgjenstande, de meest anskuelige Begreber af de abstracte Videnskaber (f. Ex. de vigtigste Ordklasser og Bøiningsformer af Grammatikken) o. s. v. I det næste Cursus kunne disse Skildringer omfatte mærkelige historiske Begivenheder (f. Ex. Korstogene, Americas Opdagelse, Reformationen etc.), naturhistoriske Familier (f. Ex. Drøvtyggere, Tykhudede etc.), Sætningens Bygning o. desl., hvorved de i første Cursus lærte Enkeltheder optages i større Eenheder, som lidt efter lidt smelte sammen til de forskjellige Systemer og efterhaanden optage det Mellemliggende.

Kun ved en saaledes ordnet Underviisning kan Folkeskolen frembringe en harmonisk Almeendannelse, som er dens Formaal og Bestemmelse, og altsaa realisere sin Idee. Betragter man nu vor Folkeskole, vore Borger- og Almueskoler, da falder det let i Øie,

at de ikke ere saaledes organiserede eller fremgaaede som nødvendige Aabenbareiser af deres Idee, og at navnlig Underviisningen i dem ikke er methodisk, men systematisk. Vi tvivle ingenlunde om, at mange Lærere i disse Skoler anvende meer eller mindre rigtige og passende Methodier; men deraf følger ikke, som vi allerede ovenfor have antydnet, at Underviisningen i det Hele er methodisk. Tvertimod kan den ikke være det, fordi Lærerne ere bundne ved anordnede Læremidler, som ikke ere methodiske, men systematiske. Allerede den første elementaire Underviisning er bunden ved et mere systematisk end methodisk Apparat (Indb. Underv.), som i det Hele taget er meget uheldigt.*) Dernæst ere alle de Regnebøger, som bruges i vore Elementarskoler, saavidt os bekjendt, aldeles systematisk ordnede, og kun i den saakaldte Hovedregning findes nogle Spor af Methode. Endog de almindeligt anvendte Lærebøger (af Hjort, D. S. Birch, D. D. Lütken o. fl.) ere mere systematisk end methodisk ordnede og have navnlig ikke ordnet Indholdet i de ovenfor omtalte Cursus, som passe for forskjellige Trin,**) men efter de forskjellige Materier. Ved Underviisning i Geographi, Historie, Naturhistorie, Grammatik ic. anvendes ogsaa, saavidt os bekjendt, kun systematiske Lærebøger, og vi kjende i det Hele taget ingen methodisk ordnede Ledetraade ved saadan Underviisning. Hver Lærer maatte

*) Derom ere Meningerne nu saa lidt deelte, at vi ikke ansee det fornødent her videre at begrunde denne Dom, men henviser blot til „Idee til en Reorganisation af Almueskolevæsenet paa Landet S. 23 følg.

***) Dette er derimod snarere Tilfældet i M. Hallagers Lærebog, uden dog at være tilstrækkeligt gennemført.

at de ikke ere saaledes organiserede eller fremgaaede som nødvendige Aabenbareiser af deres Idee, og at navnlig Underviisningen i dem ikke er methodisk, men systematisk. Vi tvivle ingenlunde om, at mange Lærere i disse Skoler anvende meer eller mindre rigtige og passende Methodier; men deraf følger ikke, som vi allerede ovenfor have antydnet, at Underviisningen i det Hele er methodisk. Tvertimod kan den ikke være det, fordi Lærerne ere bundne ved anordnede Læremidler, som ikke ere methodiske, men systematiske. Allerede den første elementaire Underviisning er bunden ved et mere systematisk end methodisk Apparat (Indb. Underv.), som i det Hele taget er meget uheldigt.*) Dernæst ere alle de Regnebøger, som bruges i vore Elementarskoler, saavidt os bekjendt, aldeles systematisk ordnede, og kun i den saakaldte Hovedregning findes nogle Spor af Methode. Endog de almindeligt anvendte Lærebøger (af Hjort, D. S. Birch, O. D. Lütken o. fl.) ere mere systematisk end methodisk ordnede og have navnlig ikke ordnet Indholdet i de ovenfor omtalte Cursus, som passe for forskjellige Trin,**) men efter de forskjellige Materier. Ved Underviisning i Geographi, Historie, Naturhistorie, Grammatik etc. anvendes ogsaa, saavidt os bekjendt, kun systematiske Lærebøger, og vi kjende i det Hele taget ingen methodisk ordnede Ledetraade ved saadan Underviisning. Hver Lærer maatte

*) Derom ere Meningerne nu saa lidt deelte, at vi ikke ansee det fornødent her videre at begrunde denne Dom, men henviser blot til Idee til en Reorganisation af Almuestolevæsenet paa Landet S. 23 følg.

***) Dette er derimod snarere Tilfældet i M. Hallagers Lærebog, uden dog at være tilstrækkeligt gennemført.

altsaa selv danne sig en saadan Ledetraad, om hans Underviisning skulde blive ret methodisk, og selv da vilde dog Under viisningen i det Hele ikke blive methodisk ordnet, med mindre samtlige Lærere enedes om en fælles Underviisningsplan, og alle havde lige Gaver til at følge den.

Det er altsaa ikke de enkelte Læreres Skyld, at Underviisningen i Folkeskolen ikke er saa methodisk eller overensstemmende med Sjælens naturlige Udvikling, som den burde; men Skylden maa søges i Skolens Organisation eller, rettere sagt, Mangel paa Organisation. Indrømmer man nu dette og tillige, at Skolen kun ved en methodisk ordnet Underviisning kan blive en levende Organisme, voksende og frugtbar, saa bliver altsaa den første Forandring i Borger- og Almueskolevæsenet, som de forandrede Forhold i vort Fædreland gjøre nødvendig, en Forandring af Underviisningens Form og Methode, især paa de elementaire Trin. Denne Forandring er vel gennemgribende, men dog ingenlunde destruerende eller forstyrrende, og den kan, som vi siden skulle see, iværksættes uden stor Vanskelighed eller Bekostning. Den er tillige det første Fornødne, uden hvilket alle andre Forandringer blive meer eller mindre ufrugtbare; thi naturmæssig Underviisning er den levendegjørende og frugtbringende Idees meest umiddelbare Aabenbarelse, og uden den kan Ideen derfor aldrig fuldstændigt realiseres.

Folkeskolens Idee aabenbarer sig imidlertid ikke i Underviisningen alene, men tillige i Skolens Organisation i engere Forstand, i dens organiske Construction og Indretning. Skal Skolen kunne realisere sin ovenomtalte Idee, da maa den

altsaa selv danne sig en saadan Ledetraad, om hans Underviisning skulde blive ret methodisk, og selv da vilde dog **Underviisningen i det Hele** ikke blive methodisk ordnet, med mindre samtlige Lærere enedes om en fælles Underviisningsplan, og alle havde lige Gaver til at følge den.

Det er altsaa ikke de enkelte Læreres Skyld, at Underviisningen i Folkeskolen ikke er saa methodisk eller overensstemmende med Sjælens naturlige Udvikling, som den burde; men Skylden maa søges i **Skolens Organisation** eller, rettere sagt, **Mangel paa Organisation**. Indrømmer man nu dette og tillige, at Skolen kun ved en methodisk ordnet Underviisning kan blive en levende Organisme, voksende og frugtbar, saa bliver altsaa den første Forandring i Borger- og Almueskolevæsenet, som de forandrede Forhold i vort Fædreland gjøre nødvendig, en Forandring af **Underviisningens Form og Methode**, især paa de elementaire Trin. Denne Forandring er vel **gennemgribende**, men dog ingenlunde **destruerende** eller **forstyrrende**, og den kan, som vi siden skulle see, iværksættes uden stor Vanskelighed eller Bekostning. Den er tillige **det første Fornødne**, uden hvilket alle andre Forandringer blive meer eller mindre ufrugtbare; thi naturmæssig Underviisning er den levendegjørende og frugtbringende Idees meest umiddelbare Aabenbarelse, og uden den kan Ideen derfor aldrig fuldstændigt realiseres.

Folkeskolens Idee aabenbarer sig imidlertid ikke i Underviisningen alene, men tillige i Skolens Organisation i engere ³⁾ Forstand, i dens **organiske Construction** og **Indretning**. Skal Skolen kunne realisere sin ovenomtalte idee, da maa den

3) II. eng 1) om et *mellemrum* olgn.: som kun har ringe udstrækning fra den ene indsluttende side til den anden; *trang*; *snæver*. ODS bind 4, 1922

naturligviis, som enhver anden organisk Skabning, være construeret og indrettet derefter. Som enhver organisk Skabning udvikler sig fra en ringe Spire gennem mangfoldige Former til Fuldmodenhed, saaledes maa og Folkeskolen udvikle sig fra de første Elementer gennem forskellige Trin til den videnskabelige Høiskole; men da gaaer det ikke an at adskille den i Almue-, Borger- og Real- eller Høiskoler. Disse Distinctioner svare nemlig ikke til de naturlige Udviklingstrin. Det er ikke blot Almuen, som maa begynde fra de første Elementer, og lige saa lidt bør den indskrænkes til disse alene. Navnligen fordre de forandrede Forhold i vort Fædreland, at Almuen, saavidt den har Evne dertil, maa have Adgang til samme Dannelsesstrin som Statens øvrige Borgere, og de tillade ikke at adskille Almuen som en særegen Samfundsclassse. Landboeren har Ret til samme Dannelse som Kjøbstadborgeren, og Landsbyiskolen bør derfor stræbe at hæve sig, saavidt den formaaer, til samme Trin som Kjøbstadskolen. Begges Maal er at hæve sig saa meget som muligt til Høiskoler eller, om man vil, Realskoler,*) og disse Skoler ere derfor ikke forskellige Arter, men een og den samme Folkeskole paa forskellige Udviklingstrin. Disse kan det vel være hensigtsmæssigt at adskille fra hverandre, kun ikke efter de forskellige Samfundsclasser, men efter det

*) Dette Begreb er temmelig ubestemt og vakkende. Den væsentlige Forskiel paa Realskolen og den humanistiske Høiskole (Gymnasiet) er imidlertid, at denne benytter den antikklassiske Literatur som væsentligt Dannelsesmiddel, hiin derimod alene den moderne Videnskab og Kunst.

naturligviis, som enhver anden organisk Skabning, være construeret og indrettet derefter. Som enhver organisk Skabning udvikler sig fra en ringe Spire gennem mangfoldige Former til Fuldmodenhed, saaledes maa og Folkeskolen udvikle sig fra de første Elementer gennem forskellige Trin til den videnskabelige Høiskole; men da gaaer det ikke an at adskille den i Almue-, Borger- og Real- eller Høiskoler. Disse Distinctioner svare nemlig ikke til de naturlige Udviklingstrin. Det er ikke blot Almuen, som maa begynde fra de første Elementer, og lige saa lidt bør den indskrænkes til disse alene. Navnligen fordre de forandrede Forhold i vort Fædreland, at Almuen, saavidt den har Evne dertil, maa have Adgang til samme Dannelsesstrin som Statens øvrige Borgere, og de tillade ikke at adskille Almuen som en særegen Samfundsclassse. Landboeren har Ret til samme Dannelse som Kjøbstadborgeren, og Landsbyskolen bør derfor stræbe at hæve sig, saa vidt den formaaer, til samme Trin som Kjøbstadskolen. Begges Maal er at hæve sig saa meget som muligt til Høiskoler eller, om man vil, Realskoler,*) og disse Skoler ere derfor ikke forskellige Arter, men een og den samme Folkeskole paa forskellige Udviklingstrin. Disse kan det vel være hensigtsmæssigt at adskille fra hverandre, kun ikke efter de forskellige Samfundsclasser, men efter det

*) Dette Begreb er temmelig ubestemt og vakkende. Den væsentlige Forskiel paa Realskolen og den humanistiske Høistole (Gymnasiet) er imidlertid, at denne benytter den antikclassiske Literatur som væsentligt Dannelsesmiddel, hiin derimod alene den moderne Videnskab og Kunst.

Udviklingstrin de hver især indtage, som Elementair-, Middels- og Høiskoler. Hvert af disse Hovedtrin kræve nemlig en specifiikt forskjellig Underviisningsform og for saa vidt forskjellig Lærerdygtighed. Den første elementaire Underviisning maa selsætte sig med hvert enkelt Barn og meddeles derfor bedst i Hjemmet eller i smaae Børneasylter og Pogeskoler. Jo mere den skrider frem, desbedre kan den omfatte flere, som staae paa samme Trin, og Høiskolen kan ikke alene taale, men trænger ogsaa til den første Freqvents. Da nu Alle skulle lære de første Elementer, og kun Faa kunne naae til den videnskabelige Høiskole, er det mindre hensigtsmæssigt at samle alle disse Trin i een Skole; thi Følgen deraf bliver naturligviis for stor Freqvents, hvor den mindst kan taales, og for lidt Freqvents, hvor den meest behøves. Det var derfor ønskeligere, om disse Hovedtrin altid kunde danne forskellige Skoler, adskilte i Rummet, men derfor bør de dog ligefuldt danne en organisk Eenhed, som forskellige Lemmer af det samme Legeme, der gjensidigen bære og understøtte hverandre. De maae altsaa indrettes og ordnes saaledes, at den ene kan fortsætte, hvad den anden har begyndt, og med Sikkerhed bygge derpaa. Elementairskolerne bør man stræbe at mangfoldiggjøre saa meget som muligt for at tilfredsstille den stedse stigende Mængdes Tarv; men Høiskolerne kan man indskrænke til et forholdsviis lidet Antal, og derimod bør man anvende al Kraft paa at forsyne dem saa godt som muligt med Lærere og Læremidler.

Dette er den anden Hovedforandring i Borger- og Almueskolevæsenet, som de forandrede Forhold i vort Fædreland gjøre nødvendig, og heller ikke den forstyrter eller omstyrter det Bestaaende. Den kræ-

Udviklingstrin de hver især indtage, som Elementair-, Middels- og Høiskoler. Hvert af disse Hovedtrin kræve nemlig en specifik forskjellig Underviisningsform og for saa vidt forskjellig Lærerdygtighed. Den første elementaire Underviisning maa selsætte sig med hvert enkelt Barn og meddeles derfor bedst i Hjemmet eller i smaae Børneasylter og Pogeskoler. Jo mere den skrider frem, desbedre kan den omfatte flere, som staae paa samme Trin, og Høiskolen kan ikke alene taale, men trænger ogsaa til den største Freqvents. Da nu Alle skulle lære de første Elementer, og kun Faa kunne naae til den videnskabelige Høiskole, er det mindre hensigtsmæssigt at samle alle disse Trin i een Skole; thi Følgen deraf bliver naturligviis for stor Freqvents, hvor den mindst kan taales, og for lidt Freqvents, hvor den mest behøves. Det var derfor ønskeligere, om disse Hovedtrin altid kunde danne forskellige Skoler, adskilte i Rummet, men derfor bør de dog ligefuldt danne en organisk Eenhed, som forskellige Lemmer af det samme Legeme, der gjensidigen bære og understøtte hverandre. De maae altsaa indrettes og ordnes saaledes, at den ene kan fortsætte, hvad den anden har begyndt, og med Sikkerhed bygge derpaa. Elementairskolerne bør man stræbe at mangfoldiggjøre saa meget som muligt for at tilfredsstille den stedse stigende Mængdes Tarv; men Høiskolerne kan man indskrænke til et forholdsviis lidet Antal, og derimod bør man anvende al Kraft paa at forsyne dem saa godt som muligt med Lærere og Læremidler.

Dette er den anden Hovedforandring i Borger- og Almueskolevæsenet, som de forandrede Forhold i vort Fædreland gjøre nødvendig, og heller ikke den forstyrter eller omstyrter det Bestaaende. Den kræ-

ver væsentligt kun Frihed, Befrielse for de Baand, som hindre Folkeskolen i at udvikle sig til det Trin, den paa ethvert Sted og efter sine individuelle Forhold kan naae. Af disse Baand ville vi først nævne Skoletvangen, som paa den ene Side er, naar den consequent skal gennemføres, en utaalelig Byrde, især for den fattige Landalmue, og derfor har bidraget meget til at afvende Folkets Hjerter fra Skolen, og paa den anden Side belemrer denne med en saadan Mængde af Begyndere, forsømte og af Naturen lidet begavede Børn, at den ikke kan hæve sig sænderligt over det laveste elementaire Trin. Denne Tvang er i sig selv unaturlig, idet man har gjort til Regel, hvad der burde være Undtagelse, og til Undtagelse, hvad der burde være Regel; *) den er stridende mod almindelige Retsprinciper, idet den griber ind i de ømmeste Familieforhold,, før nogen Pligtforsømmelse berettiger dertil; **) den er lige saa stridende mod Æltemedet, idet den fritager Forældrene for deres naturlige Forpligtelse uden at kunne forsørge alle Børn tilbørligt med aandelig Næring, og paalægger Folkeskolen en Forpligtelse, som kun hindrer den i at opfylde sin Bestemmelse; den leder, fordi den ikke kan consequent gennemføres, til en Vilkaarlighed, som allermindst kan forenes med sand Folkefrihed, og er i sig selv saa lidt forenelig med denne,

*) Bidrag til Forhandlingerne om Landsbyskolen, Indbydelsesskrift til den offentlige Aarsprøve i Borgerdydskolen paa Christianshavn af Mag. M. Hammerich.

**) Jfr. C. F. v. Schmidt Phiseldeck „om Lovgivningen for Opdragelsesvæsenet, dens Beskaffenhed og Grændser“ i det kgl. danske Videnskabs Selskabs Skrifter 6te Deel 1812.

ver væsentligt kun Frihed, Befrielse for de Baand, som hindre Folkeskolen i at udvikle sig til det Trin, den paa ethvert Sted og efter sine individuelle Forhold kan naae. Af disse Baand ville vi først nævne Skoletvangen, som paa den ene Side er, naar den consequent skal gennemføres, en utaalelig Byrde, især for den fattige Landalmue, og derfor har bidraget meget til at afvende Folkets Hjerter fra Skolen, og paa den anden Side belemrer denne med en saadan Mængde af Begyndere, forsømte og af Naturen lidet begavede Børn, at den ikke kan hæve sig sænderligt over det laveste elementaire Trin. Denne Tvang er i sig selv unaturlig, idet man har gjort til Regel, hvad der burde være Undtagelse, og til Undtagelse, hvad der burde være Regel; *) den er stridende mod almindelige Retsprinciper, idet den griber ind i de ømmeste Familieforhold,, før nogen Pligtforsømmelse berettiger dertil; **) den er lige saa stridende mod Æltemedet, idet den fritager Forældrene for deres naturlige Forpligtelse uden at kunne forsørge alle Børn tilbørligt med aandelig Næring, og paalægger Folkeskolen en Forpligtelse, som kun hindrer den i at opfylde sin Bestemmelse; den leder, fordi den ikke kan consequent gennemføres, til den Vilkaarlighed, som allermindst kan forenes med sand Folkefrihed, og er i sig selv saa lidt forenelig med denne,

*) Bidrag til Forhandlingerne om Landsbyskolen, Indbydelsesskrift til den offentlige Aarsprøve i Borgerdydskolen paa Christianshavn af Mag. M. Hammerich.

**) Jfr. C. F. v. Schmidt Phiseldeck „om Lovgivningen for Opdragelsesvæsenet, dens Beskaffenhed og Grændser“ i det kgl. danske Videnskabs Selskabs Skrifter 6te Deel 1812.

at en Forandring af den vistnok hører til de Forandringer, som ved de forandrede Forhold i vort Fædreland ere blevne nødvendige. Derom synes Meningerne heller ikke at være meget deelte; men man er kun uenig om, hvori Forandringen skal bestaae.

Intet er farligere for Friheden end en vankundig Mængde, og netop de forandrede Forhold i vort Fædreland opfordre derfor til strængt at vaage over, at den fattige Almue ikke forsømmer sine Børns Oplærelse, hvortil dens trange Kaar saa let frister den. Forældrenes Ret over Børnene begrænses ogsaa baade af Børnernes og af Statens Ret, og Staten er derfor gandske vist ikke alene berettiget, men baade for sin egen og for de Umyndiges Skyld forpligtet til at tvinge de Forældre, som forsømme deres naturlige Pligt. Den maa derfor føre streng Control med ethvert Børns Fremgang og i fornødent Fald overtage Om-sorgen for dets Oplærelse;*) men lige saa lidt som den har Ret til saaledes at betage Forældrene fri Raadighed over deres Børn, før Pligtforsømmelse gjøre det fornødent, lige saa lidt bør den paatage sig en Forpligtelse, som langt maa overstige dens Kræfter, naar den skal omfatte alle Børn. Skoletvangen bør altsaa indskrænkes til de Forældre, som befindes at forsømme deres Børn, men da ogsaa være saa virksom, at Diemedet kan opnaaes. Dertil er det ikke nok ved stigende Mulcter at tvinge Forældrene til at sende deres Børn visse Dage om Ugen i Skole; thi naar de huuslige Forhold modarbejde den, vil den dog ikke kunne frelse Børnene fra Forvildelse og Forsømmelse. Vil man sikke sig deres tilbørlige Opdragelse

*) Jfr. Hammerich p. a. St. S. 13. Jensens Tidsskr. f. Almueff. og Seminariev. 8 B. 3 S.

at en Forandring af den vistnok hører til de Forandringer, som ved de forandrede Forhold i vort Fædreland ere blevne nødvendige. Derom synes Meningerne heller ikke at være meget deelte; men man er kun uenig om, hvori Forandringen skal bestaae.

Intet er farligere for Friheden end en vankundig Mængde, og netop de forandrede Forhold i vort Fædreland opfordre derfor til strængt at vaage over, at den fattige Almue ikke forsømmer sine Børns Oplærelse, hvortil dens trange Kaar saa let frister den. Forældrenes Ret over Børnene begrænses ogsaa baade af Børnernes og af Statens Ret, og Staten er derfor gandske vist ikke alene berettiget, men baade for sin egen og for de Umyndiges Skyld forpligtet til at tvinge de Forældre, som forsømme deres naturlige Pligt. Den maa derfor føre streng Control med ethvert Børns Fremgang og i fornødent Fald overtage Om-sorgen for dets Oplærelse;*) men lige saa lidt som den har Ret til saaledes at betage Forældrene fri Raadighed over deres Børn, før Pligtforsømmelse gjøre det fornødent, ligensaa lidt bør den paatage sig en Forpligtelse, som langt maa overstige dens Kræfter, naar den skal omfatte alle Børn. Skoletvangen bør altsaa indskrænkes til de Forældre, som befindes at forsømme deres Børn, men da ogsaa være saa virksom, at Diemedet kan opnaaes. Dertil er det ikke nok ved stigende Mulcter at tvinge Forældrene til at sende deres Børn visse Dage om Ugen i Skole; thi naar de huuslige Forhold modarbejde den, vil den dog ikke kunne frelse Børnene fra Forvildelse og Forsømmelse. Vil man sikke sig deres tilbørlige Opdragelse

*) Jfr. Hammerich p. a. St. S. 13. Jensens Tidsskr. f. Almuesk. og Seminariev[æsneth]. 8. Bind 3. hæfte.

da maa man i fornødent Fald tage dem fra Forældrene, ligesom naar de lide legemlig Mangel, og Communen maa da naturligviis sørge for dem. Det Naturligste synes derfor at paalægge Communen Ansvar for alle i den værende Børns Oplærelse, og at overlade til den, hvorledes den bedst kan sørge derfor. Den vil da snart lære at komme de fattige Forældre til Hjælp paa den hensigtsmæssigste Maade, deels ved at forsyne dem med saadanne Læremidler, hvorved de selv kunne blive i Stand til at lære deres Børn i det Mindste de første Elementer, som kræve meest Tid, deels ved at sørge for saadanne Elementairskoler, som kunne rette sig efter Forældrenes Leilighed og deels forberede til den fuldstændigere Skole, deels lære de Børn, som ikke kunne naae videre, det foreskrevne Minimum. Staten maatte da igjen føre Control med Communerne; men det ville vi siden komme til at tale nærmere om.

Det andet Baand, som hindrer Folkeskolen i at realisere sin Idee og udvikle sig til større Fuldkommenhed, er anordnede Læremidler, navnlig den indbyrdes Underviisning og Balles Lærebog. Vi have allerede ovenfor omtalt det uheldige Apparat af Tabeller til Indb. Underv., og vi skulle her ikke gaae videre ind paa at vise deres Mangler, som ere iøinefaldende nok, men kun bemærke, at Feilen ikke saa meget ligger i Metoden selv som i Apparatet. Den Bell-Lancaster'ske Method kan uden tvivl være meget nyttig, hvor den passer til Forholdene, nemlig i meget store Skoler med stadig Skolegang, hvor det er umuligt paa anden Maade at tilveiebringe den fornødne Lærerkraft; men paa Landet vil man lettere kunne faae Børnene oplærte i de første Elementer i Hjemmet eller i Vogneskoler og paa en mindre mechanisk og sløvende Maade.

da maa man i fornødent Fald tage dem fra Forældrene, ligesom naar de lide legemlig Mangel, og Communen maa da naturligviis sørge for dem. Det Naturligste synes derfor at paalægge Communen Ansvar for alle i den værende Børns Oplærelse, og at overlade til den, hvorledes den bedst kan sørge derfor. Den vil da snart lære at komme de fattige Forældre til Hjælp, paa den hensigtsmæssigste, Maade, deels ved at forsyne dem med saadanne Læremidler, hvorved de selv kunne blive i Stand til at lære deres Børn i det Mindste de første Elementer, som kræve meest Tid, deels ved at sørge for saadanne Elementairskoler, som kunne rette sig efter Forældrenes Leilighed og deels forberede til den fuldstændigere Skole, deels lære de Børn, som ikke kunne naae videre, det foreskrevne Minimum. Staten maatte da igjen føre Control med Communerne; men det ville vi siden komme til at tale nærmere om.

Det andet Baand, som hindrer Folkeskolen i at realisere sin Idee og udvikle sig til større Fuldkommenhed, er anordnede Læremidler, navnlig den indbyrdes Underviisning og Balles Lærebog. Vi have allerede ovenfor omtalt det uheldige Apparat af Tabeller til Indb. Underv., og vi skulle her ikke gaae videre ind paa at vise deres Mangler, som ere iøinefaldende nok, men kun bemærke, at Feilen ikke saa meget ligger i Metoden selv som i Apparatet. Den Bell-Lancaster'ske Method kan uden tvivl være meget nyttig, hvor den passer til Forholdene, nemlig i meget store Skoler med stadig Skolegang, hvor det er umuligt paa anden Maade at tilveiebringe den fornødne Lærerkraft; men paa Landet vil man lettere kunne faae Børnene oplærte i de første Elementer i Hjemmet eller i Vogneskoler og paa en mindre mechanisk og sløvende Maade.

Derimod vil man maaskee i store Kjøbstadskoler, hvor Skolegangen kan være stadigere, kunne anvende den med Held, naar den kun bliver udstyret med et hensigtsmæssigere, efter rigtige pædagogiske Principer udarbejdet Apparat af Læremidler, hvilket naturligviis ikke medfører store Vanskeligheder. Vi fordrer derfor ingenlunde, at denne Methode skal afskaffes, men kun, at den Tvang, hvormed den er paabyrdet Folkeskolen, skal hæves. Vel er den egentligen ikke anordnet; men hvor den engang er udført, har Regeringen dog hidtil — eller i det Mindste til 1848 — antaget, at den ikke kunde afskaffes igjen uden speciel kongelig Resolution. Denne Tvang er maaskee hævet ved Cultusministeriets Circulaire af 2den Juni 1849, hvorved det tillades at benytte „methodisk ordnet ABC og Læsebog“ i Stedet for Indb. Underv. Læsetabeller; men i alt Fald bør den vistnok hæves ved den forventede nye Skolelov, om Folkeskolen skal kunne udvikle sig organisk fra sin første Spire.

Af endnu større Betydning er den anordnede Lærebog i Religion, som er paatvungen *) ikke alene Folkeskolen, men hele Folkeunderviisningen, da den skal lægges til Grund ved al Confirmationsforberedelse og altsaa kan fordres lært af ethvert Barn, før det stedes til Confirmation. Denne Lærebog indeholder, som bekjendt et abstract og temmelig compliceret System, som der fordres ikke lidt aandelig Modenhed til at fatte, og saa vidt kan man ikke med Billighed fordrer, at ethvert Almuesbarn skal naae. Hvert Barn maa vel fremfor Alt lære sin Christendom; men det er ikke nødvendigt, at det skal lære denne i den abstracte Systemform. Christen-

*) Canc. Skr. 3die Decbr. 1791.

Derimod vil man maaskee i store Kjøbstadskoler, hvor Skolegangen kan være stadigere, kunne anvende den med Held, naar den kun bliver udstyret med et hensigtsmæssigere, efter rigtige pædagogiske Principer udarbejdet Apparat af Læremidler, hvilket naturligviis ikke medfører store Vanskeligheder. Vi fordrer derfor ingenlunde, at denne Methode skal afskaffes, men kun, at den Tvang, hvormed den er paabyrdet Folkeskolen, skal hæves. Vel er den egentligen ikke anordnet; men hvor den engang er indført, har Regeringen dog hidtil - eller i det Mindste til 1848 - antaget, at den ikke kunde afskaffes igjen uden speciel kongelig Resolution. Denne Tvang er maaskee hævet ved Cultusministeriets Circulaire af 2den Juni 1849, hvorved det tillades at benytte, methodisk ordnet ABC og Læsebog i Stedet for Indb. Underv. Læsetabeller; men i alt Fald bør den vistnok hæves ved den forventede nye Skolelov, om Folkeskolen skal kunne udvikle sig organisk fra sin første Spire.

Af endnu større Betydning er den anordnede Lærebog i Religion, som er paatvungen *) ikke alene Folkeskolen, men hele Folkeunderviisningen, da den skal lægges til Grund ved al Confirmationsforberedelse og altsaa kan fordres lært af ethvert Barn, før det stedes til Confirmation. Denne Lærebog indeholder, som bekjendt et abstract og temmelig compliceret System, som der fordres ikke lidt aandelig Modenhed til at fatte, og saa vidt kan man ikke med Billighed fordrer, at ethvert Almuesbarn skal naae. Hvert Barn maa vel fremfor Alt lære sin Christendom; men det er ikke nødvendigt, at det skal lære denne i den abstracte Systemform. Christen-

*) Canc. Skr. 3die Decbr. 1791.

dommen er givet i en langt mere fattelig, tiltrækkende og vækkende (historisk og parænetisk) Form, hvori den passer bedre for Børn i Almindelighed og for Almuesbørn i Særdeleshed. Systemet er et Kunstproduct, som vel kan gjøre Sagen klarere og mere bestemt for Dem, som ere i Stand til at fatte den i en saadan Form, men, som vi allerede ovenfor have bemærket, ikke er passende Næring for den sig udviklende Aand, før den allerede er naaet temmelig vidt. Det kan altsaa bruges paa Folkeskolens høiere Trin, men passer ikke for den elementaire og populære Underviisning. Dertil kommer endnu, at det eenfoldige og forsømte Almuesbarn, naar det inden Confirmationsalderen skal lære denne vidtløftige Lærebog, maa begynde meget tidligt paa den, altsaa førend det enten i Alder eller Kundskab og Aandsudvikling er paa nogen Maade modnet til at fatte dens Indhold. Den maa da upaatvivleligen gjøre mere Skade end Gavn, snarere kvæle Troen end nære den*).

De forandrede Forhold i vort Fædreland have desuden fremkaldt Strid om, hvorvidt Religionslæren i det Hele taget kan høre hjemme i den almindelige Folkeskole**, og dette er vistnok tvivlsomt, naar Talen er om Kirkelæren, som unegteligt ene hører den specielle Kirke til og derfor vel rettest forbeholdes Kirkens Lærere (ved Confirmationsforberedelsen). Folkeskolen maa da indskrænke sig til den almindelige Christendom i dens oprindelige (historiske og parænetiske) Form; men da kan den naturligvis ikke bruge et saadant kirkeligt System som Balles Lærebog. Det er derfor nødvendigt at hæve den Tvang, hvorved

*) Jfr. „Ideer til en Reorganisation ic. S. 40 følg.

**) „Skolens Reform“ Nr. 4, 8 og 9.

dommen er givet i en langt mere fattelig, tiltrækkende og vækkende (historisk og parænetisk ⁴⁾ Form, hvori den passer bedre for Børn i Almindelighed og for Almuesbørn i Særdeleshed. Systemet er et Kunstproduct, som vel kan gjøre Sagen klarere og meere bestemt for Dem, som ere i Stand til at fatte den i en saadan Form, men, som vi allerede ovenfor have bemærket, ikke er passende Næring for den sig udviklende Aand, før den allerede er naaet temmelig vidt. Det kan altsaa bruges paa Folkeskolens høiere Trin, men passer ikke for den elementaire og populære Underviisning. Dertil kommer endnu, at det eenfoldige og forsømte Almuesbarn, naar det inden Confirmationsalderen skal lære denne vidtløftige Lærebog, maa begynde meget tidligt paa den, altsaa førend det enten i Alder eller Kundskab og Aandsudvikling er paa nogen Maade modnet til at fatte dens Indhold. Den maa da upaatvivleligen gjøre mere Skade end Gavn, snarere kvæle Troen end nære den*).

De forandrede Forhold i vort Fædreland have desuden fremkaldt Strid om, hvorvidt Religionslæren i det Hele taget kan høre hjemme i den almindelige Folkeskole**, og dette er vistnok tvivlsomt, naar Talen er om Kirkelæren, som unegteligt ene hører den specielle Kirke til og derfor vel rettest forbeholdes Kirkens Lærere (ved Confirmationsforberedelsen). Folkeskolen maa da indskrænke sig til den almindelige Christendom i dens oprindelige (historiske og parænetiske) Form; men da kan den naturligvis ikke bruge et saadant kirkeligt System som Balles Lærebog. Det er derfor nødvendigt at hæve den Tvang, hvorved

*) Jfr. „Ideer til en Reorganisation etc. S. 40 følg.

**) „Skolens Reform“ Nr. 4, 8 og 9.

4) Parænetisk, formanende, opbyggelig (Meyers Fremmedordbog)

Folkeskolen er bunden til denne Bog, ja endog Præstens Ret til at fordre den lært af ethvert Barn, før han antager det til Confirmation; thi Barnet kan være meget vel oplyst i Christendommen uden at kjende dette kunstige System. Som Grundlag for den kirkelige Underviisning kan udentvivl Luthers Catechismus være tilstrækkelig, og mere maa altsaa ikke kunne fordres af ethvert Barn, naar det for Resten er tilstrækkeligt uddannet og bekjendt med den historiske Christendom.

Naar Folkeskolen saaledes bliver fri for anordnede Læremidler, vil den kunne realisere sin Idee — meer eller mindre fuldstændigt efter de individuelle Forhold — ved en methodisk ordnet Underviisning, som leder til — meer eller mindre omfattende og dybtgaaende — harmonisk Almeenoplysning. Dertil behøver den naturligviis andre Læremidler, som det imidlertid maa overlades den selv, — dens Lærere og Styrere, — at frembringe og perfectionere. Hvorledes den fornødne Eenhed i Underviisningen derved kan bevares, ville vi siden komme til at tale om; men jo mere Folkeskolen ved at faae friere Hænder organiserer sig overeensstemmende med sin Idee og frembringer de dertil fornødne Læremidler, desmere vil den kunne udstrække sig i en dobbelt Retning, deels nedad — imod Familielivet, deels opad imod Høiskolen. Ved et passende Apparat af Læremidler, vil nemlig en stor Deel af den meest tidspildende elementaire Underviisning kunne overlades til Hjemmet eller uddannede Lærere. Vel kræver netop den første elementaire Underviisning meest pædagogisk Kunst; men denne kan ligesom nedlægges i Læremidlerne. Ligesom Naturen ikke overlader til hver enkelt Moder at tilberede den første legemlige Næring for sit spæde

Folkeskolen er bunden til denne Bog, ja endog Præstens Ret til at fordre den lært af ethvert Barn, før han antager det til Confirmation; thi Barnet kan være meget vel oplyst i Christendommen uden at kjende dette kunstige System. Som Grundlag for den kirkelige Underviisning kan udentvivl Luthers Catechismus være tilstrækkelig, og meere maa altsaa ikke kunne fordres af ethvert Barn, naar det for Resten er tilstrækkeligt uddannet og bekjendt med den historiske Christendom.

Naar Folkeskolen saaledes bliver fri for anordnede Læremidler, vil den kunne realisere sin Idee — meer eller mindre fuldstændigt efter de individuelle Forhold — ved en methodisk ordnet Underviisning, som leder til — meer eller mindre omfattende og dybtgaaende — harmonisk Almeenoplysning. Dertil behøver den naturligviis andre Læremidler, som det imidlertid maa overlades den selv, — dens Lærere og Styrere, — at frembringe og perfectionere. Hvorledes den fornødne Eenhed i Underviisningen derved kan bevares, ville vi siden komme til at tale om; men jo mere Folkeskolen ved at faae friere Hænder organiserer sig overeensstemmende med sin Idee og frembringer de dertil fornødne Læremidler, desmere vil den kunne udstrække sig i en dobbelt Retning, deels nedad — imod Familielivet, deels opad imod Høiskolen. Ved et passende Apparat af Læremidler, vil nemlig en stor Deel af den meest tidspildende elementaire Underviisning kunne overlades til Hjemmet eller uddannede Lærere. Vel kræver netop den første elementaire Underviisning meest pædagogisk Kunst; men denne kan ligesom nedlægges i Læremidlerne. Ligesom Naturen ikke overlader til hver enkelt Moder at tilberede den første legemlige Næring for sit spæde

Barn, saa godt hun forstaaer, men selv tilbereder den i hendes eget Bryst, saa hun kun behøver at lægge Barnet til dette, saaledes kan og den første aandelige Næring tilberedes saaledes, at Moderen eller enhver Anden uden videre pædagogisk Dannelse kan meddele Barnet den. Derved kan paa den ene Side den fattige Almue, især paa Landet, blive bedre i Stand til at hjælpe sig selv og saaledes befrie sig fra den trykkende Skoletvang, og paa den anden Side kan den dannede Lærer vinde Tid til at føre de Børn, som have Lyst og Evne dertil, videre frem, saa hans Skole kan hæve sig til et høiere Trin. Med Tiden vilde da uidentvill mangen Landsbyskole blive aldeles fri for saadanne Børn, som savne enten aandelig eller materiel Evne til at lære Mere, end de skulle nødes til, idet deels Forældrene selv, deels Communen vilde sørge for deres Underviisning paa anden Maade, for at den dannede og fastansatte Lærer kunde spare sin Tid og Kraft til den høiere Underviisning, som søgtes af de i aandelig og materiel Henseende mere Begavede. Ved Hverdagsunderviisning og ved at danne sig selv Medhjælpere af sine egne Disciple, som vi siden skulle nærmere omtale, kunde den duelige, kraftige og nidkjære Lærer da uidentvill hæve sin Skole til et temmeligt høit Trin og under gunstige omstændigheder give sine fermeste Disciple en temmelig videnskabelig Dannelse.

Alle Skoler vilde naturligviis ikke kunne hæve sig lige høit; men derved vilde netop fremkomme den Mangfoldighed, som bedst svarer til de naturlige Forhold. Mange vilde vel ikke hæve sig meget over det elementaire Trin, som Mængden kan naae, og som derfor ogsaa kræver de fleste Skoler. Et ikke gandske ringe Antal kunde dog med Tiden hæve sig

Barn, saa godt hun forstaaer, men selv tilbereder den i hendes eget Bryst, saa hun kun behøver at lægge Barnet til dette, saaledes kan og den første aandelige Næring tilberedes saaledes, at Moderen eller enhver Anden uden videre pædagogisk Dannelse, kan meddele Barnet den. Derved kan paa den ene Side den fattige Almue, især paa Landet, blive bedre i Stand til at hjælpe sig selv og saaledes befrie sig fra den trykkende Skoletvang, og paa den anden Side kan den dannede Lærer vinde Tid til at føre de Børn, som have Lyst og Evne dertil, videre frem, saa hans Skole kan hæve sig til et høiere Trin. Med Tiden vilde da uidentvill mangen Landsbyskole blive aldeles fri for saadanne Børn, som savne enten aandelig eller materiel Evne til at lære Mere, end de skulle nødes til, idet deels Forældrene selv, deels Communen vilde sørge for deres Underviisning paa anden Maade, for at den dannede og fastansatte Lærer kunde spare sin Tid og Kraft til den høiere Underviisning, som søgtes af de i aandelig og materiel Henseende mere Begavede. Ved Hverdagsunderviisning og ved at danne sig selv Medhjælpere af sine egne Disciple, som vi siden skulle nærmere omtale, kunde den duelige, kraftige og nidkjære Lærer da uidentvill hæve sin Skole til et temmeligt høit Trin og under gunstige udvortes Omstændigheder give sine fermeste Disciple en temmelig videnskabelig Dannelse.

Alle Skoler vilde naturligviis ikke kunne hæve sig lige høit; men derved vilde netop fremkomme den Mangfoldighed, som bedst svarer til de naturlige Forhold. Mange vilde vel ikke hæve sig meget over det elementaire Trin, som Mængden kan naae, og som derfor ogsaa kræver de fleste Skoler. Et ikke gandske ringe Antal kunde dog med Tiden hæve sig

til meer eller mindre fuldstændige **Middelskoler** (som de nuværende **Borgerskoler**), og Landbefolkningen vilde derved faae Leilighed til at skaffe sine Børn en antagelig Almeendannelse, om ikke i deres umiddelbare Nærhed, saa dog ikke for langt borte. Paa enkelte Steder (f. Ex. i hvert Amt) kunde der, i alt Fald ved Understøttelse af det Offentlige, blive **Høiskoler**, hvor De, som havde Evne og Anlæg dertil, kunde erholde en mere videnskabelig Dannelse og forberedes til de høiere **Specialskoler**, som forudsætte videnskabelig Kundskab og Dannelse (f. Ex. **Mathematik**, **Grammatik**, **Physik** o. desl.) Men saaledes kan **Folkeskolen** ikke vilkaarligt konstrueres ved at oprette her en **Elementair-skole**, der en **Middelskole** eller **Høiskole**; enhver Skole maa selv udvikle sig til Det, den efter sin individuelle Natur og sine udvortes Forhold kan blive, i alt Fald ved nogen Understøttelse af det Offentlige, og ligesom en lavere Skole, f. Ex. ved at faae en ny Lærer, kan hæve sig til et høiere Trin, saaledes kan og en høiere Skole under modsatte Omstændigheder synke ned til et lavere Trin. Det beroer jo for en stor Deel paa **Frequentsen**, som man ikke er Herre over, og det kan derfor ikke nytte at oprette høiere Skoler, uden hvor de ligesom opvoxe af sig selv, eller hvor **Trangen** til dem fremkalder dem.

Folkeskolens frodige **Fremvæxt** beroer naturligviis fornemmeligen paa dens **Lærere**, og disses **Dannelse**, saavel som deres **Løn** og hele **borgerlige Stilling**, er derfor af stor **Betydning**. Ogsaa i den Henseende ere **Forandringer** blevne fornødne ved de forandrede Forhold i vort **Fædreland**. Navnligen er **Forandring** af **Lærernes Dannelse** eller af **Seminarierne** ved flere Leiligheder forlangt af

til meer eller mindre fuldstændige **Middelskoler**: (som de nuværende **Borgerskoler**), og Landbefolkningen vilde derved faae Leilighed til at skaffe sine Børn en antagelig Almeendannelse, om ikke i deres umiddelbare Nærhed, saa dog ikke for langt borte. Paa enkelte Steder (f. Ex. i hvert Amt) kunde der, i alt Fald ved Understøttelse af det Offentlige, blive **Høiskoler**, hvor De, som havde Evne og Anlæg dertil, kunde erholde en mere videnskabelig Dannelse og forberedes til de høiere **Specialskoler**, som forudsætte videnskabelig Kundskab og Dannelse (f. Ex. **Mathematik**, **Grammatik**, **Physik** o. desl.) Men saaledes kan **Folkeskolen** ikke vilkaarligt konstrueres ved at oprette her en **Elementair-skole**, der en **Middelskole** eller **Høiskole**; enhver Skole maa selv udvikle sig til Det, den efter sin individuelle Natur og sine udvortes Forhold kan blive, i alt Fald ved nogen Understøttelse af det Offentlige, og ligesom en lavere Skole, f. Ex. ved at faae en ny Lærer, kan hæve sig til et høiere Trin, saaledes kan og en høiere Skole under modsatte Omstændigheder synke ned til et lavere Trin. Det beroer jo for en stor Deel paa **Frequentsen**, som man ikke er Herre over, og det kan derfor ikke nytte at oprette høiere Skoler, uden hvor de ligesom opvoxe af sig selv, eller hvor **Trangen** til dem fremkalder dem.

Folkeskolens frodige **Fremvæxt** beroer naturligviis fornemmeligen paa dens **Lærere**, og disses **Dannelse**, saavel som deres **Løn** og hele **borgerlige Stilling**, er derfor af stor **Betydning**. Ogsaa i den Henseende ere **Forandringer** blevne fornødne ved de forandrede Forhold i vort **Fædreland**. Navnligen er **Forandring** af **Lærernes Dannelse** eller af **Seminarierne** ved flere Leiligheder forlangt af

Lærerne selv. Den seminariske Dannelse har heller ikke just været meget godt anseet, og man kan ikke negte, at den frembyder en Deel Skjævheder. Den ældre Regjering viste sig i denne Henseende noget vaklende, idet den snart indskrænkede, snart igjen udvidede Seminarernes Underviisning; ja selv deres Forstandere og Lærere synes ikke at være gandske tilfredse med disse Instituter. Alt dette tyder paa, at deres Idee er forfeilet, at man enten ikke har opfattet denne rigtigt eller er slaaet ind paa en fejl Vei for at realisere den. Begge Dele er maaskee Tilfældet. Man behøvede en stor Mængde Lærere og troede derfor at maatte oplære en stor Mængde unge Mennesker alene til dette Kald. Dette var maaskee allerede en mindre heldig Idee; thi intet Menneske skal være blot Redskab for eet eller andet Øiemed, men fremfor Alt Menneske, og dette maa være Hovedmaalet for hans Dannelse; ellers bliver han en Slags Fabrikarbejder, som ikke duer til andet end det specielle Arbejde, hvortil han er oplært. Som specielle Dannelsesanstalter for Lærere maatte Seminarierne egentligen indskrænke sig til det, som er en særegen Fornødenhed for dette Kald, nemlig den pædagogisk didactiske Dannelse, og forudsætte eller fordrø den fornødne Kundskab og aandelige Modenhed som Betingelse for Admission; men da vilde de ikke kunne faae fornøden Frequent, Seminarierne fik derfor den dobbelte Opgave at bibringe deres Disciple de reelle Kundskaber og Færdigheder, som de igjen skulde meddele Andre, og at danne dem til Lærere. Desuden maatte man have Folk, som kunde nøies med de tarvelige Vilkaar, Folkeskolen kunde byde, og Ideen var derfor at danne Ynglinge af selve Landalmuen til dens Lærere; men hos disse kunde man kun forudsætte tarvelig elemen-

Lærerne selv. Den seminariske Dannelse har heller ikke just været meget godt anseet, og man kan ikke negte, at den frembyder en Deel Skjævheder. Den ældre Regjering viste sig i denne Henseende noget vaklende, idet den snart indskrænkede, snart igjen udvidede Seminarernes Underviisning; ja selv deres Forstandere og Lærere synes ikke at være gandske tilfredse med disse Instituter. Alt dette tyder paa, at deres Idee er forfeilet, at man enten ikke har opfattet denne rigtigt eller er slaaet ind paa en fejl Vei for at realisere den. Begge Dele er maaskee Tilfældet. Man behøvede en stor Mængde Lærere og troede derfor at maatte oplære en stor Mængde unge Mennesker alene til dette Kald. Dette var maaskee allerede en mindre heldig Idee; thi intet Menneske skal være blot Redskab for eet eller andet Øiemed, men fremfor Alt Menneske, og dette maa være Hovedmaalet for hans Dannelse; ellers bliver han en Slags Fabrikarbejder, som ikke duer til andet end det specielle Arbejde, hvortil han er oplært. Som specielle Dannelsesanstalter for Lærere maatte Seminarierne egentligen indskrænke sig til det, som er en særegen Fornødenhed for dette Kald, nemlig den pædagogisk didactiske Dannelse, og forudsætte eller fordrø den fornødne Kundskab og aandelige Modenhed som betingelse for Admission; men da vilde de ikke kunne faae fornøden Frequent, Seminarierne fik derfor den dobbelte Opgave at bibringe deres Disciple de reelle Kundskaber og Færdigheder, som de igjen skulde meddele Andre, og at danne dem til Lærere. Desuden maatte man have Folk, som kunde nøies med de tarvelige Vilkaar, Folkeskolen kunde byde, og Ideen var derfor at danne Ynglinge af selve Landalmuen til dens Lærere, men hos disse kunde man kun forudsætte tarvelig elemen-

tair Kundskab og endnu mindre aandelig Modenhed. Seminarierne fik da vistnok en vanskelig Opgave at løse; men de kunde dog maaskee have løst den tilfredsstillende, naar de kun havde valgt den rette Vei.

Naar man behøvede mange Lærere og kun havde Lidt at byde dem, som kunde lokke dannede og kundstabsrige Ynglinge til at vælge det Kald; naar man altsaa maatte nøies med lidet oplyste og dannede Læringer og dog ikke kunde anvende meer end et Par Aar paa deres hele Uddannelse: saa var det Naturligste og Fornuftigste dog vistnok at indskrænke sig til en practisk Dannelse, og, for at Seminariet kunde faae Leilighed dertil, maatte det ligesom bygges paa et Waisenhuus eller en anden stor Skole. Men man vilde danne Pædagoger og gjorde sig — i det Mindste i Begyndelsen — overdrevne Forventninger om, hvad Seminariet kunde udrette. Dette blev derfor et reent videnskabeligt Institut med abstract systematisk Underviisning, som de givne Disciple ikke vare modne til at fatte eller fordøie. Man kunde derfor kun stoppe dem med Begreber, som de ikke kunde fatte, og dressere dem til mechanisk Færdighed, selv i det reent aandelige (Catechisation). At en saadan Kundskab maatte oplæse og en saadan Dannelse misdanne (verbilden) — om ikke Alle, saa dog Mange, er let at indsee. Man har vel og tildeels senere indseet det og søgt at rette det; men Seminarierne vare nu engang organiserede efter et urigtigt Princip, og det var derfor ikke let at gjøre noget Klogt af dem, med mindre man, som Cultusministeren omtalte paa forrige Rigsdag, kunde forvandle dem til almindelige Folkeskoler med det Bivæb med at uddanne De, som følte Lyst og Kald dertil, som Lærere; men dette staaer naturligtvis ikke i de enkelte Forstanderes eller Be-

tair Kundskab og endnu mindre aandelig Modenhed. Seminarierne fik da vistnok en vanskelig Opgave at løse; men de kunde dog maaskee have løst den tilfredsstillende, naar de kun havde valgt den rette Vei.

Naar man behøvede mange Lærere og kun havde Lidt at byde dem, som kunde lokke dannede og kundstabsrige Ynglinge til at vælge det Kald; naar man altsaa maatte nøies med lidet oplyste og dannede Læringer og dog ikke kunde anvende meer end et Par Aar paa deres hele Uddannelse: saa var det Naturligste og Fornuftigste dog vistnok at indskrænke sig til en **practisk Dannelse**, og, for at Seminariet kunde faae Leilighed dertil, maatte det ligesom bygges paa et Waisenhuus eller en anden stor Skole. Men man vilde danne **Pædagoger** og gjorde sig — i det Mindste i Begyndelsen — overdrevne Forventninger om, hvad Seminariet kunde udrette. Dette blev derfor et reent **videnskabeligt** Institut med **abstract systematisk** Underviisning, som de givne Disciple ikke vare modne til at fatte eller fordøie. Man kunde derfor kun **stoppe** dem med Begreber, som de ikke kunde fatte, og **dressere** dem til mechanisk Færdighed, selv i det reent aandelige (Catechisation). At en saadan Kundskab maatte oplæse og en saadan Dannelse misdanne (verbilden) om ikke Alle, saa dog Mange, er let at indsee. Man har vel og tildeels senere indseet det og søgt at rette det; men Seminarierne vare nu engang organiserede efter et urigtigt Princip, og det var derfor ikke let at gjøre noget Klogt af dem, med mindre man, som Cultusministeren omtalte paa forrige Rigsdag, kunde forvandle dem til almindelige Folkeskoler med det Bivæb med at uddanne De, som følte Lyst og Kald dertil, som Lærere; men dette staaer naturligtvis ikke i de enkelte Forstanderes eller Be-

styrelseres Magt. Derved blive Seminarierne til noget gandske Andet, end man har tilsigtet ved deres Oprettelse, og de maae altsaa omformes i deres hele Indretning. Og vilde de da gandske svare til Øiemedet? For at kunne besvare dette Spørgsmaal tilfredsstillende, maa man først ret tydeliggjøre sig Øiemedet, ret bestemt tænke sig, hvad det er, man vil opnaae.

Seminariernes Hensigt er jo at danne **duelige Lærere**; men hvad er det, som gjør den **duelige Lærer**? Det er ikke blot **Kundskaber**, enten i de Gjenstande, som han skal lære Andre, eller i Underviisningskunstens Theorie, men — næst naturlige **Talenter**, som ikke kunne gives eller erhverves, men kun uddannes, — en almindelig menneskelig **Dannelse**, netop den harmoniske **Almeendannelse**, som er Folkeskolens **Øiemed**. I jo høiere Grad Læreren har tilegnet sig denne, eller jo mere han har opnaaet sand aandelig Modenhed, des **dueligere** vil han ceteris paribus være til sin Gjerning. Mangler han **Kundskaber** i een eller anden Retning, da kan han let erhverve sig dem og befæste dem meer og meer netop ved at meddele Andre dem, naar han kun har almindelig **Aandsdannelse** nok dertil. Mangler han **pædagogisk Indsigt** eller **Routine** i at undervise Børn, — hans Gjerning som Lærer giver ham den bedste Leilighed til at uddanne sig videre deri, naar han blot har **Dannelse** nok dertil, har den **aandelige Elasticitet**, som gjør Mennesket stiftet til med Lethed at sætte sig ind i alle Forhold og gjøre frugtbare **Erfaringer** i Livet. Denne **Aandselasticitet** maatte altsaa Seminarierne fremfor Alt lægge an paa, naar de skulde danne **duelige Lærere**; men den erhverves ikke ved at faae Meget at vide, ved at fylde **Hukommelsen** eller ved et Par Aars meest **mechaniske Øvelser**, men kun

styrelseres Magt. Derved blive Seminarierne til noget gandske Andet, end man har tilsigtet ved deres Oprettelse, og de maae altsaa omformes i deres hele Indretning. Og vilde de da gandske svare til Øiemedet? For at kunne besvare dette Spørgsmaal tilfredsstillende, maa man først ret tydeliggjøre sig Øiemedet, ret bestemt tænke sig, hvad det er, man vil opnaae.

Seminariernes Hensigt er jo at danne **duelige Lærere**; men hvad er det, som gjør den **duelige Lærer**, Det er ikke blot **Kundskaber**, enten i de Gjenstande, som han skal lære Andre, eller i Underviisningskunstens Theorie, men — næst naturlige **Talenter**, som ikke kunne gives eller erhverves, men kun **uddannes**, — en almindelig menneskelig **Dannelse**, netop den **harmoniske Almeendannelse**, som er Folkeskolens **Øiemed**. I jo høiere Grad Læreren har tilegnet sig denne, eller jo mere han har opnaaet sand aandelig Modenhed, des **dueligere** vil han ceteris paribus⁵⁾ være til sin Gjerning. Mangler han **Kundskaber** i een eller anden Retning, da kan han let erhverve sig dem og befæste dem meer og meer netop ved at meddele Andre dem, naar han kun har almindelig **Aandsdannelse** nok dertil. Mangler han **pædagogisk Indsigt** eller **Routine** i at undervise Børn, — hans Gjerning som Lærer giver ham den bedste Leilighed til at uddanne sig videre deri, naar han blot har **Dannelse** nok dertil, har den **aandelige Elasticitet**, som gjør Mennesket skikket til med Lethed at sætte sig ind i alle Forhold og gjøre frugtbare **Erfaringer** i Livet. Denne **Aandselasticitet** maatte altsaa Seminarierne fremfor Alt lægge an paa, naar de skulde danne **duelige Lærere**, men den erhverves ikke ved at faae Meget at vide, ved at fylde **Hukommelsen** eller ved et Par Aars meest **mechaniske Øvelser**, men kun

5) Alt andet lige

ved fortløbende aandelige Anstrængelser og navnlig ved grammaticalske Øvelser, som meest uddanne Tænkningen.*) Seminarieunderviisningen maatte altsaa have en meget bredere Basis og omfatte en meget længere Periode af den vordende Lærers Liv; men om man end kunde gjøre Udveie til de dertil fornødne Pengemidler, saa vilde man dog derved ikke faae passende Lærere til vore Almueskoler. Det dannede Menneske gjør Fordringer, som ikke enhver Almueskole kan tilfredsstille, og hvormeget man end vil og kan gjøre for at forbedre Skolelærernes Kaar, som vi ret strax skulle tale nærmere om, saa kan man dog ikke allevegne tilfredsstille saadanne Læreres Fordringer.

De lavere Skoler kunne og hjælpe sig med simple Lærere, som kunne dannes paa en mere praktisk Maade. Ligesom Haandværkeren dannes i Værkstedet, saaledes kan og den simple Elementairlærer dannes i den almindelige Folkeskole, vel ikke til en Kunstner i sit Fag, men dog til en duelig Arbejder. Ved en hensigtsmæssigt ordnet indbyrdes Underviisning, eller ved at benytte de fermere Børn som Medhjælpere ved de andres Underviisning, kan den duelige Lærer endog danne en stor Mængde brugbare Elementairlærere af begge Kjøen, der siden som Forældre eller Læremødre og Pogestoleholdere kunne

*) Derfor give de humanistiske Studier en saa afgjort aandelig Overvægt, ikke umiddelbart ved det egentlige humanistiske Element, de gamle Classikere, men umiddelbart ved den aandelige Gymnastik, som de gamle Sproggrundige Studium giver Anledning til, og det er derfor ikke saa „unaturligt“ eller „latterligt“, som det synes, at gjøre en latinsk Stil til den sikreste Prøvesteen for aandelig Udvikling („Skolens Reform“ 8—9 S. 286).

ved fortsatte aandelige Anstrængelser og navnlig ved grammaticalske Øvelser, som meest uddanne Tænkningen.*) Seminarieunderviisningen maatte altsaa have en meget bredere Basis og omfatte en meget længere Periode af den vordende Lærers Liv; men om man end kunde gjøre Udveie til de dertil fornødne Pengemidler, saa vilde man dog derved ikke faae passende Lærere til vore Almueskoler. Det dannede Menneske gjør Fordringer, som ikke enhver Almueskole kan tilfredsstille, og hvormeget man end vil og kan gjøre for at forbedre Skolelærernes Kaar, som vi ret strax skulle tale nærmere om, saa kan man dog ikke allevegne tilfredsstille saadanne Læreres Fordringer.

De lavere Skoler kunne og hjælpe sig med simple Lærere, som kunne dannes paa en mere praktisk Maade. Ligesom Haandværkeren dannes i Værkstedet, saaledes kan og den simple Elementairlærer dannes i den almindelige Folkeskole, vel ikke til en Kunstner i sit Fag, men dog til en duelig Arbejder. Ved en hensigtsmæssigt ordnet indbyrdes Underviisning, eller ved at benytte de fermere Børn som Medhjælpere ved de andres Underviisning, kan den duelige Lærer endog danne en stor Mængde brugbare Elementairlærere af begge Kjøen, der siden som Forældre eller Læremødre og Pogestoleholdere kunne

*) Derfor give de humanistiske Studier en saa afgjort aandelig Overvægt, ikke umiddelbart ved det egentlige humanistiske Element, de gamle Classikere, men umiddelbart ved den aandelige Gymnastik, som de gamle Sproggrundige Studium giver Anledning til, og det er derfor ikke saa „unaturligt“ eller „latterligt“, som det synes, at gjøre en latinsk Stil til den sikreste Prøvesteen for aandelig Udvikling („Skolens Reform“ 8—9 S. 286).

yde ham og Skolen væsenlig Tjeneste ved ligesom at gjøre det grove Arbeide. De, som røbe Lyst og Gave til Underviisning, kan han maaskee tildeels beholde som Medhjælpere ogsaa efter deres Confirmation, for derved at danne dem til fuldkomnere Elementairlærere, deels ved at fortsætte deres almindelige Dannelse, deels ved practiff at uddanne dem som Lærere.*) Naar de derved kunde bane sig Vei til de lavere Skolelærerposter, vilde uden tvivl ikke faa Forældre netop af den mindre formuende Almuesclasse, benytte Leiligheden til paa den Maade at skaffe deres Børn Udsigt til et sikkert, om end kun tarveligt Levebrød, især naar de vare legemligt svage, og derved vilde man uden stor Bekostning kunne blive rigeligt forsynet med brugbare Lærere for Skolens lavere Trin. De, som havde baade aandelig og materiel Gyde til at hæve sig til et høiere Trin, kunde paa en lidet bekostelig Maade selv bane sig Vei dertil ved at tjene som Medhjælpere i forskjellige Skoler og under forskjellige duelige Lærere eller Bestyrere, hvorved de i det Mindste kunde forberede sig til med mere Nytte at frekventere et pædagogisk Seminarium og der fuldende deres Dannelse. Derved vilde Enhver faae Leilighed til at prøve sine Kræfter, før han definitivt helligede sig til Skolefaget, og Skolen vilde derved blive fri for mange ulykkelige Lærere, som mangle det indre Kald og derfor snart trættes ved deres Gjerning. De, som faldt fra paa Halvveien, vilde derfor ikke have spildt deres Tid eller være gandske tabte for Skolen, men kunde, hvilken Livsstilling de senere kom i, baade selv have Nytte af, hvad de derved havde lært, og gavne Skolen dermed. En saadan Indret-

*) Jfr. „Ideer til en Reorganisation“ ic. S. 65 følg.

yde ham og Skolen væsenlig Tjeneste ved ligesom at gjøre det grove Arbeide. De, som røbe Lyst og Gave til Underviisning, kan han maaskee tildeels beholde som Medhjælpere ogsaa efter deres Confirmation, for derved at danne dem til fuldkomnere Elementairlærere, deels ved at fortsætte deres almindelige Dannelse, deels ved practisk at uddanne dem som Lærere.*) Naar de derved kunde bane sig Vei til de lavere Skolelærerposter, vilde uden tvivl ikke faa Forældre netop af den mindre formuende Almuesclasse, benytte Leiligheden til paa den Maade at skaffe deres Børn Udsigt til et sikkert, om end kun tarveligt Levebrød, især naar de vare legemligt svage, og derved vilde man uden stor Bekostning kunne blive rigeligt forsynet med brugbare Lærere for Skolens lavere Trin. De, som havde baade aandelig og materiel Evne til at hæve sig til et høiere Trin, kunde paa en lidet bekostelig Maade selv bane sig Vei dertil ved at tjene som Medhjælpere i forskjellige Skoler og under forskjellige duelige Lærere eller Bestyrere, hvorved de i det Mindste kunde forberede sig til med meere Nytte at frekventere et pædagogisk Seminarium og der fuldende deres Dannelse. Derved vilde Enhver faae Leilighed til at prøve sine Kræfter, før han definitivt helligede sig til Skolefaget, og Skolen vilde derved blive fri for mange ulykkelige Lærere, som mangle det indre Kald og derfor snart trættes ved deres Gjerning. De, som faldt fra paa Halvveien, vilde derfor ikke have spildt deres Tid eller være gandske tabte for Skolen, men kunde, hvilken Livsstilling de senere kom i, baade selv have Nytte af, hvad de derved havde lært, og gavne Skolen dermed. En saadan Inret-

*) Jfr. „Ideer til en Reorganisation“ etc. S. 65 følg.

ning af Folkeskolen, hvorved den tillige dannede sine egne Lærere, vilde overhovedet, maaskee meer end noget Andet, bidrage til at udbrede Oplysning i Almindelighed og hurtigt hæve den til et høiere aandeligt Standpunct.

De høiere Trin af Folkeskolen behøve vistnok Lærere med en fuldkomnere, mere videnskabelig Dannelse, og til at danne dem vil maaskee fremdeles behøves egne Instituter. Naar imidlertid Folkeskolen i det Hele har udviklet sig efter de ovenfor angivne Træk, vil den kunne levere vel forberedte Disciple for saadanne Instituter, og disse kunne da mere indskrænke sig til den reent pædagogiske Dannelse. De kunne ogsaa være til Nytte for Philologer og Theologer, om disse sidste fremdeles skulle danne Folkeskolens Tilsyn eller midlertidigt ville hellige sig til dens Tjeneste; men Seminarierne burde da vistnok ikke være adspredte omkring paa Landet og allermindst være forenede med Præsteembeder. De kunde maaskee bedst dannes i Forbindelse med nogle af de bedste Høiskoler og slutte med et Hovedseminarium ved Universitetet. Dette ligger imidlertid udenfor nærværende Opgave, og vi have her kun berørt det for at antyde, hvorledes der kunde sørges bedre for Dannelsen af Folkeskolens Lærere. Saadanne pædagogiske Seminarier kunde tillige danne Examinationscollegier for de af Folkeskolen selv dannede Lærere, og de hidtilværende Seminarier kunde uidentivl med meest Nytte omdannes til høiere Led af den almindelige Folkeskole, maaskee til en Slags Mynsterskoler, navnlig med Hensyn til Læreres Dannelse ad den practiske Vei.

En saadan Forandring af vort hele Seminarievæsen er ikke blot bleven nødvendig ved de foran-

ning af Folkeskolen, hvorved den tillige dannede sine egne Lærere, vilde overhovedet, maaskee meer end noget Andet, bidrage til at udbrede Oplysning i Almindelighed og hurtigt hæve den til et høiere aandeligt Standpunct.

De høiere Trin af Folkeskolen behøve vistnok Lærere med en fuldkomnere, meere videnskabelig Dannelse, og til at danne dem vil maaskee fremdeles behøves egne Instituter. Naar imidlertid Folkeskolen i det Hele har udviklet sig efter de ovenfor angivne Træk, vil den kunne levere vel forberedte Disciple for saa-danne Instituter, og disse kunne da mere indskrænke sig til den reent pædagogiske Dannelse. De kunne ogsaa være til Nytte for Philologer og Theologer, om disse sidste fremdeles skulle danne Folkeskolens Tilsyn eller midlertidigt ville hellige sig til dens Tjeneste; men Seminarierne burde da vistnok ikke være adspredte omkring paa Landet og allermindst være forenede med Præsteembeder. De kunde maaskee bedst dannes i Forbindelse med nogle af de bedste Høiskoler og slutte med et Hovedseminarium ved Universitetet. Dette ligger imidlertid udenfor nærværende Opgave, og vi have her kun berørt det for at antyde, hvorledes der kunde sørges bedre for Dannelsen af Folkeskolens Lærere. Saadanne pædagogiske Seminarier kunde tillige danne Examinationscollegier for de af Folkeskolen selv dannede Lærere, og de hidtilværende Seminarier kunde uidentivl med meest Nytte omdannes til høiere Led af den almindelige Folkeskole, maaskee til en Slags Mynsterskoler, navnlig med Hensyn til Læreres Dannelse af den practiske Vei.

En saadan Forandring af vort hele Seminarievæsen er ikke blot bleven nødvendig ved de foran-

drede Forhold i vort Fædreland, men bliver det og ved den meer og meer aftagende Freqvents paa Seminarierne og deraf følgende Mangel paa Skolelærere. Denne har sin naturlige Grund i Skolelærernes ringe Løn; thi naar Tærskeren — som Cultusministeren ytrede ved en Valghandling — kan tjene mere end Skolelæreren, da er det naturligt, at kun Faa ville anvende Bekostninger paa at komme i denne Stilling. Nu er det vel unegteligt, at Folket har Gyne til at lønne sine Lærere bedre end hidtil; men de forandrede Forhold i vort Fædreland gjøre saa mange andre Fordringer paa dets Pung og navnlig paa Communerne, at man næppe hos disse kan vente stor Beredvillighed til betydelige Offere for Skolevæsenet. Man vil derfor vanskeligt kunne faae alle Skoleembeder saaledes forbedrede, at de kunne lokke flere, end siges tilbørligt forberedte Aspiranter til Seminarierne. Vil man nu tillige forhøje Fordringerne baade til Aspiranterne og til Seminarierne, da ville disse vanskeligen kunne faae saadan Freqvents, at de kunne forsyne alle Trin af Folkeskolen med Lærere. Naar man derimod paa dens lavere Trin nøies med practisk dannede og i alt Fald examinerede Lærere, da ville Seminarierne ikke alene lettere kunne forsyne de høiere Trin, som kunde tilbyde gunstigere Vilkaar, med mere videnskabeligt dannede Lærere; men man vil derved tillige faae Midler til at forbedre disse Læreres Stilling.

Det var nemlig en Hovedfeil ved Skolevæsenets Organisation af 1814, at man adspredte de forhaandenværende Midler for at faae des flere Skoler og gjøre disse alle lige. Den absolute Regering begik i denne Henseende samme Feil, som de moderne Socialister gjøre sig skyldige i, — at ville nivellere alle For-

drede Forhold i vort Fædreland, men bliver det og ved den meer og meer aftagende Freqvents paa Seminarierne og deraf følgende Mangel paa Skolelærere. Denne har sin naturlige Grund i Skolelærernes ringe Løn; thi naar Tærskeren — som Cultusministeren ytrede ved en Valghandling — kan tjene mere end Skolelæreren, da er det naturligt, at kun Faa ville anvende Bekostninger paa at komme i denne Stilling. Nu er det vel unegteligt, at Folket har Evne til at lønne sine Lærere bedre end hidtil; men de forandrede Forhold i vort Fædreland gjøre saa mange andre Fordringer paa dets Pung og navnlig paa Communerne, at man næppe hos disse kan vente stor Beredvillighed til betydelige Offere for Skolevæsenet. Man vil derfor vanskeligt kunne faae alle Skoleembeder saaledes forbedrede, at de kunne lokke flere, end siges tilbørligt forberedte Aspiranter til Seminarierne. Vil man nu tillige forhøje Fordringerne baade til Asspiranterne og til Seminarierne, da ville disse vanskeligen kunne faae saadan Freqvents, at de kunne forsyne alle Trin af Folkeskolen med Lærere. Naar man derimod paa dens lavere Trin nøies med practisk dannede og i alt Fald examinerede Lærere, da ville Seminarierne ikke alene lettere kunne forsyne de høiere Trin, som kunde tilbyde gunstigere Vilkaar, med mere videnskabeligt dannede Lærere; men man vil derved tillige faae Midler til at forbedre disse Læreres Stilling!

Det var nemlig en Hovedfeil ved Skolevæsenets Organisation af 1814, at man adspredte de forhaandenværende Midler for at faae des flere Skoler og gjøre disse alle lige. Den absolute Regering begik i denne Henseende, samme Feil, som de moderne Socialister gjøre sig skyldige i, — at ville nivellere alle For-

hold. Derved hindrer man kun det Fuldkomnere i at komme frem og tvinger Alt ned under Middelmaadighedens Niveau. Navnligen var det et stort Misgreb at gjøre alle Skoleembeder, saa vidt muligt, lige store, fordi man derved borttog den kraftige Spore for Flid og Nidkjærhed, som Haabet om successivt Avancement indeholder, og tillige forværrede Skolelærernes Stilling. Naar nemlig den unge Mand kommer i et Embede, fortærer han som oftest dets Indtægter efterhaanden og tænker sjældent paa at spare til senere Tider, naar Fornødenhederne vore med Familien, eller Alderdom og Svaghed lammer Kræfterne. Det er derfor gavnlighst for Skolelæreren selv, naar han fra Begyndelsen af lærer at nøies med Lidet og siden efterhaanden kan avancere til Mere; men dette hindres ved det omtalte Nivellements-system, som har gjort alle Skoleembeder — i det Mindste i hver Egn — omtrent lige gode. Vil man kraftigt virke til Forbedring i Skolelærernes Stilling, maa man derfor vende tilbage fra dette System og mere stræbe at fremhjælpe enkelte Skoler til et høiere Trin, baade i Underviisningens Omfang og i Lærernes Stilling. Om der i hver Commune kunde blive een Hovedskole med de fleste af det nedlagte Degnekalds Indtægter*), saa kunde denne, i det Mindste i de større Communer, give et gandske anstændigt Levebrød for en duellig og fortjent Lærer, og de øvrige Skoler, som maatte nøies med ringere Indtægter, kunde da forsørges dels ved Begyndere, dels ved practisk dannede Lærere, som kunde nøies med

*) Læreren ved denne Skole kunde da tillige være Kirkesanger for alle Communens Kirker, ligesom de gamle Degne.

hold. Derved hindrer man kun det Fuldkomnere i at komme frem og tvinger Alt ned under Middelmaadighedens Niveau. Navnligen var det et stort Misgreb at gjøre alle Skoleembeder, saa vidt muligt, lige store, fordi man derved borttog den kraftige Spore for Flid og Nidkjærhed, som Haabet om successivt Avancement indeholder, og tillige forværrede Skolelærernes Stilling. Naar nemlig den unge Mand kommer i et Embede, fortærer han som oftest dets Indtægter efterhaanden og tænker sjældent paa at spare til senere Tider, naar Fornødenhederne voxe med Familien, eller Alderdom og Svaghed, lammer Kræfterne. Det er derfor gavnlighst for Skolelæreren selv, naar han fra Begyndelsen af lærer at nøies med Lidet og siden efterhaanden kan avancere til Mere; men dette hindres ved det omtalte Nivellements-system, som har gjort alle Skoleembeder — i det Mindste i hver Egn — omtrent lige gode. Vil man kraftigt virke til Forbedring i Skolelærernes Stilling, maa man derfor vende tilbage fra dette System og meere stræbe at fremhjælpe enkelte Skoler til et høiere Trin, baade i Underviisningens Omfang og i Lærernes Stilling. Om der i hver Commune kunde blive een Hovedskole med de fleste af det nedlagte Degnekalds indtægter *), saa kunde denne, i det Mindste i de større Communer, give et gandske anstændigt Levebrød for en duellig og fortjent Lærer, og de øvrige Skoler, som maatte nøies med ringere Indtægter, kunde da forsørges dels ved Begyndere, dels ved practisk dannede Lærere, som kunde nøies med

*) Læreren ved denne Skole kunde da tillige være Kirkesanger for alle Communens Kirker, ligesom de gamle Degne.

ringere Vilkaar, tildeels maaskee under Tilsyn af Hovedskolens Lærer eller Forstander.

I Forbindelse med et ordnet Avancementsystem, — som rigtignok fordrer en anden Ordning af **Kaldsretten**, hvorefter vi siden skulle tale, — vilde man uden tvivl kunne tilvejebringe en betydelig Forbedring i Skolelærernes Stilling, saavel paa Landet som i Kjøbstæderne; men det vil dog ingenlunde være tilstrækkeligt til at lokke dannede og begavede Mænd til at vælge denne Bane, hvilket dog er aldeles nødvendigt, om Folkeskolen skal kunne udvikle sig til nogen Fuldkommenhed. Fra Communerne kan man, som sagt, ikke gøre Regning paa betydelige directe Bidrag, navnlig til de høiere Trin af Folkeskolen. Kommunen er som saadan nærmest kun forpligtet til at sørge for de Fattiges eller Uformuendes Underviisning, altsaa for de laveste Trin af Folkeskolen, for Fattigskoler; men den er da heller ikke forpligtet til at give formuende Folks Børn fri Underviisning, i alt Fald ikke uden i Fattigskolen eller den almindelige Elementair-skole. De, som ville have deres Børn fuldstændigere oplærte, maae naturligviis selv betale derfor eller i det Mindste bidrage til at lønne deres Lærere.*) Det er imidlertid Kommunens egen Interesse og for saa vidt dens Pligt at give sine Medlemmer saa god Leilighed som muligt til at faae deres Børn godt oplærte. Den bør derfor vistnok bidrage til at oprette og underholde en høiere eller fuldstændigere Skole med hverdags Underviisning, og dertil kan den bedst anvende det nedlagte Degnekalds Indtægter, som egentligen ikke tilhøre Kommunen, men Kirken. Men forat Læreren eller

*) Hammerichs Program S. 8—10.

ringere Vilkaar, tildeels maaskee under Tilsyn af Hovedskolens Lærer eller Forstander.

I Forbindelse med et ordnet Avancementsystem, — som rigtignok fordrer en anden Ordning af **Kaldsretten**, hvorefter vi siden skulle tale, — vilde man uden tvivl kunne tilvejebringe en betydelig Forbedring i Skolelærernes Stilling, saavel paa Landet som i Kjøbstæderne; men det vil dog ingenlunde være tilstrækkeligt til at lokke dannede og begavede Mænd til at vælge den Bane, hvilket dog er aldeles nødvendigt, om Folkeskolen skal kunne udvikle sig til nogen Fuldkommenhed. Fra Communerne kan man, som sagt, ikke gøre Regning paa betydelige directe Bidrag, navnlig til de høiere Trin af Folkeskolen. Kommunen er som saadan nærmest kun forpligtet til at sørge for de Fattiges eller Uformuendes Underviisning, altsaa for de laveste Trin af Folkeskolen, for Fattigskoler; men den er da heller ikke forpligtet til at give formuende Folks Børn fri Underviisning, i alt Fald ikke uden i Fattigskolen eller den almindelige Elementair-skole. De, som ville have deres Børn fuldstændigere oplærte, maae naturligviis selv betale derfor eller i det Mindste bidrage til at lønne deres Lærere *) Det er imidlertid Kommunens egen Interesse og for saa vidt dens Pligt at give sine Medlemmer saa god Leilighed som muligt til at faae deres Børn godt oplærte. Den bør derfor vistnok bidrage til at oprette og underholde en høiere eller fuldstændigere Skole med hverdags Underviisning, og dertil, kan den bedst anvende det nedlagte Degnekalds Indtægter, som egentligen ikke tilhøre Kommunen, men Kirken. Men forat Læreren eller

*) Hammerichs Program S. 8-10.

Forstanderen for en saadan Skole kan blive saaledes aflagt, at man kan vente at faae duelige Mænd dertil, maa man tillige kræve en billig Skoleløn af Dem, som have Evne til at betale den. For at kunne skaffe lærelystne og begavede Børn af de fattigere Classer Adgang til denne Skole, kan Communen forbeholde sig et Antal Fripladser i den, og ønskeligt var det, om den kunde erhverve sig disse ved et fast aarligt Tilskud til Skolens Underholdning. Fattige Communer, som ikke have Evne til at oprette og underholde en saadan fuldkomnere Skole, kunde bidrage til de lærelystne og begavede, men fattigere Børns fuldstændigere Uddannelse ved at understøtte dem til at søge en fuldkomnere Skole, hvor den fandtes, og saaledes kunde de Uformuende ikke beklage sig over, at Adgang til høiere Dannelse blev spærret for dem ved Skolelønnen; men denne vilde paa den anden Side kunne bidrage meget væsentligt til at forbedre Skolelærerens Stilling, som da mere vilde komme til at beroe paa hans Duelighed og Flid.

Den Fordring, at formuende Forældre skulle betale for deres Børns Underviisning er saa langt fra at stride imod Grundloven, at den tvertimod snarere synes at være forudsat deri. Naar den nemlig (§ 90) bestemmer, at „de Børn, hvis Forældre ikke have Evne til at sørge for deres Oplærelse, ville erholde fri Underviisning i Almueskolen“, da synes den derved at antyde, at de Forældre, som have Evne, skulle betale for deres Børns Underviisning, ligesom den og kun sikrer de Uformuende fri Underviisning „i Almueskolen“, d: i laveste Grad. Den fuldstændigere, daglige Underviisning ligger endog udenfor den frie Underviisning, som Frdn. 29de Juli 1814 anordner. Det kommer altsaa kun an paa, om den formuende

Forstanderen for en saadan Skole kan blive saaledes aflagt, at man kan vente at faae duelige Mænd dertil, maa man tillige kræve en **billig Skoleløn** af Dem, som have Evne til at betale den. For at kunne skaffe lærelystne og begavede Børn af de fattigere Classer Adgang til denne Skole, kan Communen forbeholde sig et Antal Fripladser i den, og ønskeligt var det, om den kunde erhverve sig disse ved et fast aarligt Tilskud til Skolens Underholdning. Fattige Communer, som ikke have Evne til at oprette og underholde en saadan fuldkomnere Skole, kunde bidrage til de lærelystne og begavede, men fattigere Børns fuldstændigere Uddannelse ved at understøtte dem til at søge en fuldkomnere Skole, hvor den fandtes, og saaledes kunde de Uformuende ikke beklage sig over, at Adgang til høiere Dannelse blev spærret for dem ved Skolelønnen; men denne vilde paa den anden Side kunne bidrage meget væsentligt til at forbedre Skolelærerens Stilling, som da mere vilde komme til at beroe paa hans Duelighed og Flid.

Den Fordring, at formuende Forældre skulle betale for deres Børns Underviisning er saa langt fra at stride imod Grundloven, at den tvertimod snarere synes at være forudsat deri. Naar den nemlig (§ 90) bestemmer, at „de Børn, hvis Forældre **ikke have Evne** til at sørge for deres Oplærelse, ville erholde fri Underviisning i Almueskolen“, da synes den derved at antyde, at de Forældre, som **have Evne**, skulle betale for deres Børns Underviisning, ligesom den og kun sikrer de Uformuende fri Underviisning „i Almueskolen“, d: i laveste Grad. Den fuldstændigere, daglige Underviisning ligger endog udenfor den frie Underviisning, som Frdn. 29de Juli 1814 anordner. Det kommer altsaa kun an paa, om den formuende

Deel af Folket, navnlig paa Landet, vil ikke alene lade deres Børn gaae hver Dag i Skole, men endog betale derfor, og derom nære vi ikke nogen Tvivl, naar kun Skolen bliver, hvad den bør være, og ikke blot fylder Børnene med ufordøiet Kundskab, men virkelig danner dem. Da vil selv den lavere Deel af Landalmuen snart lære at sætte Priis paa Det, Skolen har at byde, og Emulationen vil komme den virkelige Sands for aandelig Dannelse og Forældrenes Kjærlighed til deres Børn til Hjælp. Vel kan det hænde, at man ikke allevegne strax kan faae en saadan fuldkomnere Skole i Gang; men den skal og have Tid til at udvikle sig af det Bestaaende til noget Fuldkomnere, og man kan, som Mag. Hammerich siger, ikke springe op til dette. Netop de forandrede Forhold i vort Fædreland ville paa mange Maader understøtte og fremme Bestræbelsen for Folkeskolens Udvikling til større Fuldkommenhed, naar man kun seer, at den virkelig bærer Frugt i en aandelig Overlegenhed, som meget snart vil komme tilsyne. Allerede Drengen vil snart røbe den aandelige Overlegenhed, som en fuldkomnere Dannelse giver, baade iblandt sine Jevnaldrende og i den huuslige Kreds, og Folket vil derved bedst faae Respect for Dannelsen og for den Skole, som giver den. Denne vil derfor snart blive søgt, om end ikke altid af de nærmest Boende, saa af de Forstandigere i en større Kreds. Men det maa naturligviis blive enhver Lærers egen Sag at forskaffe sig saadan Freqvents af betalende Disciple, og enhver Skole bliver altsaa, hvad den er, indtil dens Lærer kan hæve den til et høiere Trin. Det Offentlige kan kun medvirke dertil, deels ved saa vidt muligt, at rydde Hindringer af Veien, deels ved at

Deel af Folket, navnlig paa Landet, vil ikke alene lade deres Børn gaae hver Dag i Skole, men endog betale derfor, og derom nære vi ikke nogen Tvivl, naar kun Skolen bliver, hvad den bør være, og ikke blot fylder Børnene med ufordøiet Kundskab, men virkelig danner dem. Da vil selv den lavere Deel af Landalmuen snart lære at sætte Priis paa Det, Skolen har at byde, og **Æmulationen**⁶⁾ vil komme den virkelige Sands for aandelig Dannelse og Forældrenes Kjærlighed til deres Børn til Hjælp. Vel kan det hænde, at man ikke allevegne strax kan faae en saadan fuldkomnere Skole i Gang; men den skal og have Tid til at udvikle sig af det Bestaaende til noget Fuldkomnere, og man kan, som Mag. Hammerich siger, ikke springe op til dette. Netop de forandrede Forhold i vort Fædreland ville paa mange Maader understøtte og fremme Bestræbelsen for Folkeskolens Udvikling til større Fuldkommenhed, naar man kun seer, at den virkelig bærer Frugt i en aandelig Overlegenhed, som meget snart vil komme tilsyne. Allerede Drengen vil snart røbe den aandelige Overlegenhed, som en fuldkomnere Dannelse giver, baade iblandt sine Jevnaldrende og i den huuslige Kreds, og Folket vil derved bedst faae Respect for Dannelsen, og for den Skole, som giver den. Denne vil derfor snart blive søgt, om end ikke altid af de nærmest Boende, saa af de Forstandigere i en større Kreds. Men det maa naturligviis blive enhver Lærers egen Sag, at forskaffe sig saadan Freqvents af betalende Disciple, og enhver Skole bliver altsaa, hvad den er, indtil dens Lærer kan hæve den til et høiere Trin. Det Offentlige kan kun medvirke dertil, deels ved saa vidt muligt, at rydde Hindringer af Veien, deels ved at

6) Æmulation: kappelyst; rivalisering.
fra Supplement til ODS, der udkom i 1992-2005

opmuntre og vejlede baade Lærerne og Børnenes Forældre.

Til de Hindringer, som maae røddes af Veien, forat Folkeskolen kan hæve sig til et høiere Trin, hører — foruden de omtalte Baand paa Underviisningsfriheden baade i og udenfor Skolen — fornemmeligen den store Masse af Børn, som hverken kunne søge Skolen hver Dag eller stadigt hele Aaret igjennem eller have Lyst og Evne til at lære Mere, end de skulle nødes til. Disse bør man derfor, som vi allerede ovenfor have berørt, saavidt muligt, sørge for paa anden Maade, dels ved at opmuntre og vejlede Forældrene til selv at lære dem, hvad de formaae, dels ved at sørge for saadanne Biskoler, som kunne rette sig efter Fattigfolks Leilighed (Vinterskoler, Aftenskoler, Søndagsskoler o. desl.). Dertil kan man, som sagt, benytte practisk dannede Lærere, ja tildeels nogle af de mere oplyste og begavede Individider af Almueklassen, som bl. A. den nærværende Krig uden tvivl vil forsyne Landet med en Deel af, der ikke ere skikkede til legemligt Arbeide og derfor bedst passe til det rolige og stille Skoleliv. Saadanne Biskoler vil det derfor næppe blive saa vanskeligt at faae oprettet, naar der kun fra alle Sider er en god Villie dertil, og Spørgsmaalet er altsaa, hvorvidt man tør antage, at baade Fattigfolk og Communerne ville bidrage hver Sit til at befrie den fuldkomne Skole for alle disse Sinkere. Ogsaa i denne Henseende nære vi godt Haab, naar den hidtil bestaaende Skoletvang bliver, som vi ovenfor have antydnet, forandret til en almindelig Forpligtelse for Forældre eller i fornødent Fald for vedkommende Commune at sørge for ethvert Barns Oplærelse. Naar en strængt gennemført og overholdt Skoletvang blev sat som Straf for For-

opmuntre og vejlede baade Lærerne og Børnenes Forældre.

Til de Hindringer, som maae røddes af Veien, forat Folkeskolen kan hæve sig til et høiere Trin, hører — foruden de omtalte Baand paa Underviisningsfriheden baade i og udenfor Skolen — fornemmeligen den store Masse af Børn, som hverken kunne søge Skolen hver Dag eller stadigt hele Aaret igjennem eller have Lyst og Evne til at lære Mere, end de skulle nødes til. Disse bør man derfor, som vi allerede ovenfor have berørt, saavidt muligt, sørge for paa anden Maade, dels ved at opmuntre og vejlede Forældrene til selv at lære dem, hvad de formaae, dels ved at sørge for saadanne Biskoler, som kunne rette sig efter Fattigfolks Leilighed (Vinterskoler, Aftenskoler, Søndagsskoler o. desl.). Dertil kan man, som sagt, benytte practisk dannede Lærere, ja tildeels nogle af de meere oplyste og begavede Individider af Almueklassen, som bl. A. den nærværende Krig uden tvivl vil forsyne Landet med en Deel af, der ikke ere skikkede til legemligt Arbeide og derfor bedst passe til det rolige og stille Skoleliv. Saadanne Biskoler vil det derfor næppe blive saa vanskeligt at faae oprettet, naar der kun fra alle Sider er en god Villie dertil, og Spørgsmaalet er altsaa, hvorvidt man tør antage, at baade Fattigfolk og Communerne ville bidrage hver Sit til at befrie den fuldkomne Skole for alle disse Sinkere. Ogsaa i denne Henseende nære vi godt Haab, naar den hidtil bestaaende Skoletvang bliver, som vi ovenfor have antydnet, forandret til en almindelig Forpligtelse for Forældre eller i fornødent Fald for vedkommende Commune at sørge for ethvert Barns Oplærelse. Naar en strængt gennemført og overholdt Skoletvang blev sat som Straf for For-

sømmelse af denne Pligt, vilde udentviul netop de fattigste Forældre snart lære at opfylde den, saavidt de formaae, for at kunne drage Nytte af deres tilvarende Børns Kræfter i den travle Tid og derved befrie sig selv for en meget trykkende Byrde. Kunne de ikke selv lære deres Børn det Fornødne, ville de udentviul snart finde deres Regning ved at betale en ringe Skoleløn for dem i Vintertiden, hvilke Børnene selv let kunne tjene om Sommeren. Ligeledes vil Communen finde sin Regning ved at oprette og tildeels underholde saadanne Biskoler, om ikke for at sætte den offentlige Skole i Stand til at udvikle sig til større Fuldkommenhed, saa for at befrie Fattigvæsenet for den Byrde, som fattige Børns Skolegang hele Aaret om forvolder. Disse Biskoler ville, langt fra at blive en forøget Byrde for Almuen eller Communen, tvertimod blive en Besparelse for begge, og man tør da vistnok haabe, at de efterhaanden ville finde Indgang, især naar Regeringen igjennem sine Organer opmuntrer og veileder til deres Indretning.

Paa den Maade mene vi, at Folkeskolen uden betydelige Opofrelser vil kunne udvikle sig til større Fuldkommenhed og meer og meer blive i Stand til at tilfredsstille Tidens stigende Fordringer til den, naar den kun faaer Frihed dertil. Ved sin egen Kraft, ved de Midler, den er i Besiddelse af, og den Dygtighed, som alt findes i Lærerstanden, vil Folkeskolen i det Mindste paa enkelte Steder, hvor Forhold og Omstændigheder ere nogenlunde gunstige, kunne hæve sig til et høiere Trin, og den frie Concurrence vil snart frembringe mere passende Læremidler for de forskjellige Trin, hvilke igjen ville bevirke en mere methodisk Underviisning, især paa de lavere Trin. Men det gaaer dog naturligviis ikke vel an at overlade alt dette gandske

sømmelse af denne Pligt, vilde udentviul netop de fattigste Forældre snart lære at opfylde den, saavidt de formaae, for at kunne drage Nytte af deres tilvarende Børns Kræfter i den travle Tid og derved befrie sig selv for en meget trykkende Byrde. Kunne de ikke selv lære deres Børn det Fornødne, ville de udentviul snart finde deres Regning ved at betale en ringe Skoleløn for dem i Vintertiden, hvilke Børnene selv let kunne tjene om Sommeren. Ligeledes vil Communen finde sin Regning ved at oprette og tildeels underholde saadanne Biskoler, om ikke for at sætte den offentlige Skole i Stand til at udvikle sig til større Fuldkommenhed, saa for at befrie Fattigvæsenet for den Byrde, som fattige Børns Skolegang hele Aaret om forvolder. Disse Biskoler ville, langt fra at blive en forøget Byrde for Almuen eller Communen, tvertimod blive en Besparelse for begge, og man tør da vistnok haabe, at de efterhaanden ville finde Indgang, især naar Regeringen igjennem sine Organer opmuntrer og veileder til deres Indretning.

Paa den Maade mene vi, at Folkeskolen uden betydelige Opofrelser vil kunne udvikle sig til større Fuldkommenhed og meer og meer blive i Stand til at tilfredsstille Tidens stigende Fordringer til den, naar den kun faaer Frihed dertil. Ved sin egen Kraft, ved de Midler, den er i Besiddelse af, og den Dygtighed, som alt findes i Lærerstanden, vil Folkeskolen i det Mindste paa enkelte Steder, hvor Forhold og Omstændigheder ere nogenlunde gunstige, kunne hæve sig til et høiere Trin, og den frie Concurrence vil snart frembringe mere passende Læremidler for de forskjellige Trin, hvilke igjen ville bevirke en mere methodisk Underviisning, især paa de lavere Trin. Men det gaaer dog naturligviis ikke vel an at overlade alt dette gandske

til Tilfældet, og navnlig er det ikke let muligt, at der paa den Maade kunde blive **Eenhed** i det Hele, uden hvilken Folkeskolen ikke kan blive en levende Organisme. Det er derfor nødvendigt, at der maa være en Autoritet, som kan samle de adspredte Kræfter, ordne Folkeskolens mangfoldige og forskellige Enkeltheder efter deres indbyrdes Forhold og forene dem til eet Legeme. Der maa være ligesom en Sjæl, fra hvilken den organiske Virksomhed gaaer ud, og som bringer Liv til alle de enkelte Lemmer, — i hvilken de have deres Foreningspunct og fælles Styrrer. En saadan Autoritet have de forandrede Forhold i vort Fædreland vel allerede medført, for saa vidt som det hele Underviisningsvæsen i vidtløftigste Betydning eller Alt, hvad der vedkommer Folkets Oplysning og aandelige Interesser, er henlagt under et særskilt Ministerium; men det er dog et Spørgsmaal, om Ministeren personlig kan være ligesom Sjælen i Folkeskolen.

Det omtalte Ministerium omfatter, som bekjendt, ikke blot, hvad vi her have kaldet Folkeskolen, eller, om man vil, Borger- og Almueskolevæsenet, men ogsaa de saakaldte lærde Skoler og Universitet, ja Kirke og Kunst med Alt, hvad dertil hører. Det er da ikke let tænkeligt, at nogen enkelt Mand kan være Sjælen i alle disse saare forskellige Institutioner, og enkelte af dem (Theatret, videnskabelige og Kunstsamlinger) ere derfor allerede overdragne til særegne Directeurer. I Analogie dermed tør man maaskee haabe, at Ministeren vil begynde den lovede Reform af Folkeskolen med at give ogsaa den en særskilt Directeur, der forener theoretisk og practisk Sagkundskab med levende Interesse for Folkeoplysningen. Dette ansee vi saameget mere nødvendigt,

til Tilfældet, og navnlig er det ikke let muligt, at der paa den Maade kunde blive **Eenhed** i det Hele, uden hvilken Folkeskolen ikke kan blive en levende Organisme. Det er derfor nødvendigt, at der maa være en Autoritet, som kan samle de adspredte Kræfter, ordne Folkeskolens mangfoldige og forskellige Enkeltheder efter deres indbyrdes Forhold og forene dem til eet Legeme. Der maa være ligesom en Sjæl, fra hvilken den organiske Virksomhed gaaer ud, og som bringer Liv til alle de enkelte Lemmer, — i hvilken de have deres Foreningspunct og fælles Styrrer. En saadan Autoritet have de forandrede Forhold i vort Fædreland vel allerede medført, for saa vidt som det hele Underviisningsvæsen i vidtløftigste Betydning eller Alt, hvad der vedkommer Folkets Oplysning og aandelige Interesser, er henlagt under et særskilt Ministerium; men det er dog et Spørgsmaal, om Ministeren personlig kan være ligesom Sjælen i Folkeskolen.

Det omtalte Ministerium omfatter, som bekjendt, ikke blot, hvad vi her have kaldet Folkeskolen, eller, om man vil, Borger- og Almueskolevæsenet, men ogsaa de saakaldte lærde Skoler og Universitet, ja Kirke og Kunst med Alt, hvad dertil hører. Det er da ikke let tænkeligt, at nogen enkelt Mand kan være Sjælen i alle disse saare forskellige Institutioner, og enkelte af dem (Theatret, videnskabelige og Kunstsamlinger) ere derfor allerede overdragne til særegne Directeurer. I Analogie dermed tør man maaskee haabe, at Ministeren vil begynde den lovede Reform af Folkeskolen med at give ogsaa den en særskilt Directeur, der forener theoretisk og practisk Sagkundskab med levende Interesse for Folkeoplysningen. Dette ansee vi saameget mere nødvendigt,

som Folkeskolen omfatter saa mange forskjellige Trin og gaaer saa langt ned i Folket og i Underviisningens Elementer, at den høitstaaende Mand let overseer, hvad der dog er Grundvolden for det Hele. Det er desuden ogsaa nødvendigt, naar et retfærdigt Avancementsystem for Folkeskolens Lærere skal kunne gennemføres; thi det er let at indsee, at Ministeren ikke kan indlade sig paa personligt at undersøge, hvo der er den Værdigste til ethvert ledigt Skolelærerembede, og endnu mindre kan det overlades til det juridiske Contoirpersonale. Endeligen er det ogsaa en meget rigtig Bemærkning*), at Folkeskolens Liv ikke bør være afhængigt af en Ministercrisis, og det synes derfor aldeles nødvendigt, at Ministeriet maa organiseres i denne Henseende, naar Folkeskolen ikke ideligen skal være udsat for Rystelser og Forstyrrelser, som hindre dens Udvikling og Virksomhed. Dette maa da vistnok ogsaa regnes iblandt de Forandringer i Borger- og Almueskolevæsenet, som de forandrede Forhold i vort Fædreland gjøre nødvendige, og i visse Maader er det maaskee den vigtigste af dem alle. Skolevæsenet lader sig nemlig, som vi alt flere Gange have bemærket, ikke construere eller bestemme ved Love, Reglementer o. desl., men maa organisk udvikle sig. Det kommer da naturligviis fornemmeligen an paa det organiserende Princip, paa den personificerede Idee, paa dens Sjæl, og det skulde jo netop den her omhandlede Directeur være.

Naar der saaledes i selve Ministeriet bliver et sagkyndigt Element, er det vel mindre nødvendigt, men derfor ikke mindre ønskeligt, at der ogsaa i den locale Bestyrelse findes den fornødne Sag-

*) „Skolens Reform“ Nr. 1.

som Folkeskolen omfatter saa mange forskellige Trin og gaaer saa langt ned i Folket og i Underviisningens Elementer, at den høitstaaende Mand let overseer, hvad der dog er Grundvolden for det Hele. Det er desuden ogsaa nødvendigt, naar et retfærdigt Avancementsystem for Folkeskolens Lærere skal kunne gennemføres; thi det er let at indsee, at Ministeren ikke kan indlade sig paa personligt at undersøge, hvo der er den Værdigste til ethvert ledigt Skolelærerembede, og endnu mindre kan det overlades til det juridiske Contoirpersonale. Endeligen er det ogsaa en meget rigtig bemærkning*), at Folkeskolens Liv ikke bør være afhængigt af en Ministercrisis, og det synes derfor aldeles nødvendigt, at Ministeriet maa organiseres i denne Henseende, naar Folkeskolen ikke ideligen skal være udsat for Rystelser og Forstyrrelser, som hindre dens Udvikling og Virksomhed. Dette maa da vistnok ogsaa regnes iblandt de Forandringer i Borger- og Almueskolevæsenet, som de forandrede Forhold i vort Fædreland gjøre nødvendige, og i visse Maader er det maaskee den vigtigste af dem alle. Skolevæsenet lader sig nemlig, som vi alt flere Gange have bemærket, ikke construere eller bestemme ved Love, Reglementer o. desl., men maa organisk udvikle sig. Det kommer da naturligviis fornemmeligen an paa det organiserende Princip, paa den personificerede Idee, paa dens Sjæl, og det skulde jo netop den her omhandlede Directeur være.

Naar der saaledes i selve Ministeriet bliver et sagkyndigt Element, er det vel mindre nødvendigt, men derfor ikke mindre ønskeligt, at der ogsaa i den locale Bestyrelse findes den fornødne Sag-

*) „Skolens Reform“ Nr. 1.

kundskab. Vi tvivle vel ingenlunde om, at der iblandt Folkeskolens nærværende Bestyrere, navnlig Provsterne, findes mange Mænd med saadan Sagkundskab;*) men egentligen har man dog ingen Garanti for, at de besidde den. Om end Overbestyrelsen ved Valget af dem har taget specielt Hensyn til deres Indsigt i og Interesse for Børneunderviisningen, — hvilket den dog næppe altid har kunnet, — saa kan man dog ikke tillægge den forrige Overbestyrelse, som har udnævnt de fleste af dem, saadan Sagkundskab, at den altid kunde træffe et heldigt Valg. Men overalt synes de forandrede Forhold i vort Fædreland ogsaa af en anden Grund at gjøre en Forandring i denne Henseende nødvendig. Den hele collegiale Form er nemlig ombyttet med Departementsministerier, og dette Princip synes ogsaa at maatte gjøre sig gjældende i den locale Administration. En Forandring i denne synes derfor at være en nødvendig Følge af de forandrede Forhold.

Den locale Administration af Folkeskolen maa naturligviis, som hidtil, staae i nær Forbindelse med den communale Bestyrelse. Folkeskolen er i flere Henseender et vigtigt communalt Anliggende, ikke blot for saa vidt, som den underholdes af Communerne, men ogsaa fordi de drage den væsenligste Nytte af den. Den er imidlertid ikke blot Commune-

*) Imidlertid maa man her skjelne imellem den formelle Kundskab om Skolevæsenets effective Tilstand, — dens Statistik, — og den reelle Sagkundskab eller Indsigt i Børneunderviisningens Natur. Hvorvidt Provsterne besidde denne sidste Art af Sagkundskab, har man ondt ved at dømme om, da, saavidt os bekjendt, endnu ingen Provst har taget Deel i den offentlige Debat om Folkeskolen.

kundskab. Vi tvivle vel ingenlunde om, at der iblandt Folkeskolens nærværende Bestyrere, navnlig Provsterne, findes mange Mænd med saadan Sagkundskab;*) men egentligen har man dog ingen Garanti for, at de besidde den. Om end Overbestyrelsen ved Valget af dem har taget specielt Hensyn til deres Indsigt i og Interesse for Børneunderviisningen, — hvilket den dog næppe altid har kunnet, — saa kan man dog ikke tillægge den forrige Overbestyrelse, som har udnævnt de fleste af dem, saadan Sagkundskab, at den altid kunde træffe et heldigt Valg. Men overalt synes de forandrede Forhold i vort Fædreland ogsaa af en anden Grund at gjøre en Forandring i denne Henseende nødvendig. Den hele collegiale Form er nemlig ombyttet med Departementsministerier, og dette Princip synes ogsaa at maatte gjøre sig gjældende i den locale Administration. En Forandring i denne synes derfor at være en nødvendig Følge af de forandrede Forhold.

Den locale Administration af Folkeskolen maa naturligviis, som hidtil, staae i nær Forbindelse med dens communale Bestyrelse. Folkeskolen er i flere Henseender et vigtigt **communalt Anliggende**, ikke blot for saa vidt, som den underholdes af Communerne, men ogsaa fordi de drage den væsenligste Nytte af den. Den er imidlertid ikke blot Commune-

*) Imidlertid maa man her skjelne imellem den formelle Kundskab om Skolevæsenets effective Tilstand, — dens Statistik, — og den reelle Sagkundskab eller Indsigt i Børneunderviisningens Natur. Hvorvidt Provsterne besidde denne sidste Art af Sagkundskab, har man ondt ved at dømme om, da, saavidt os bekjendt, endnu ingen Provst har taget Deel i den offentlige Debat om Folkeskolen.

sag, men tillige en meget vigtig Stats-sag og har som saadan faaet forøget Betydning ved de forandrede Forhold i vort Fædreland. Staten kan derfor ikke gandske overlade dette Anliggende til de enkelte Communer, men maa paa den ene Side føre Control med, at de opfylde deres Pligt i denne Henseende, og paa den anden Side hjælpe og understøtte dem dertil, ikke saa meget ved Pengemidler, dem Communen i Almindelighed selv lettest kan tilveiebringe, som ved Veiledning, ved aandelig Bistand. Dertil trænger den enkelte Commune, ikke blot fordi den ikke altid finder den fornødne Sagkundskab i dette Anliggende i sin egen Midte, men fornemmeligen fordi den enkelte Skole ikke kan trives eller bære rigelig Frugt uden i sin Forbindelse med Folkeskolen i det Hele som organisk Eenhed. Den kan ikke bestaae isoleret, men maa ligesom bæres og understøttes af det Hele, og Communen maa derfor, naar den ret forstaaer sin egen Interesse, fordre, at Staten organiserer og leder dens Skolevæsen i Overensstemmelse med det Hele. Dens individuelle Frihed gaaer derved ingenlunde tabt, men den frigjøres meget mere af Vilkaarlighedens og Tilfældighedernes Trældom ved at komme under Ideens α : under den evige Fornufts Herredømme. Men skal Ideen, som vi forudsætte repræsenteret i Statsstyrelsen, — enten det nu er ved Ministeren selv eller ved en ham underordnet Medhjælper, — kunne saaledes gennemtrænge hele Mangfoldigheden og samle den til Eenhed, da behøver den vistnok locale Organer, som selv ere gennemtrængte af den, ere Pædagoger i sand Forstand. Det kunne nu vistnok ogsaa Provsterne være; men derfor er det dog ikke sagt, at de alle ere det. De have dog fornemmeligen uddannet sig til

sag, men tillige en meget vigtig Statssag og har som saadan faaet forøget Betydning ved de forandrede Forhold i vort Fædreland. Staten kan derfor ikke gandske overlade dette Anliggende til de enkelte Communer, men maa paa den ene Side føre Control med, at de opfylde deres Pligt i denne Henseende, og paa den anden Side hjælpe og understøtte dem dertil, ikke saa meget ved Pengemidler, dem Communen i Almindelighed selv lettest kan tilveiebringe, som ved Veiledning, ved aandelig Bistand. Dertil trænger den enkelte Commune, ikke blot fordi den ikke altid finder den fornødne Sagkundskab i dette Anliggende i sin egen Midte, men fornemmeligen fordi den enkelte Skole ikke kan trives eller bære rigelig Frugt uden i sin Forbindelse med Folkeskolen i det Hele som organisk Eenhed. Den kan ikke bestaae isoleret, men maa ligesom bæres og understøttes af det Hele, og Communen maa derfor, naar den ret forstaaer sin egen interesse, fordre, at Staten organiserer og leder dens Skolevæsen i Overensstemmelse med det Hele. Dens individuelle Frihed gaaer derved ingenlunde tabt, men den frigjøres meget mere af Vilkaarlighedens og Tilfældighedernes Trældom ved at komme under ideens α : under den evige Fornufts Herredømme. Men skal Ideen, som vi forudsætte repræsenteret i Statsstyrelsen, — enten det nu er ved Ministeren selv eller ved en ham underordnet Medhjælper, — kunne saaledes gennemtrænge hele Mangfoldigheden og samle den til Eenhed, da behøver den vistnok locale Organer, som selv ere gennemtrængte af den, ere Pædagoger i sand Forstand. Det kunne nu vistnok ogsaa Provsterne være; men derfor er det dog ikke sagt, at de alle ere det. De have dog fornemmeligen uddannet sig til

et andet Kald og bør hellige det deres bedste Kræfter. De kunne derfor ikke saa gandske let være Skoleideens Bærere og Udbredere uden Skade for deres egentlige Kald. Deres Districter falde heller ikke i Almindelighed sammen med Overcommunerne, og i disses Bestyrelse er det dog, deres Myndighed maa søge sin Grund, om den ikke skal være eller dog synes aldeles vilkaarlig. De nærværende Skoledirectioner kan man dog næppe vente stadfæstede ved den nye Communallov, der i Grundlovens Aand maa gaae ud paa at samle alle Communens Anliggender under een Bestyrelse, og Provsterne maatte da alle være Medlemmer af denne, naar de skulde bestyre Skolevæsenet; men det gaaer dog næppe an, at de deri repræsentere hver sit District, og som collectiv Repræsentation for Folkeskolen vilde de mangle den fornødne Kraft til at forsvare deres Interesser lige overfor Communens tildeels modsatte Interesser.

Det er vel ikke let at tale om Skolevæsenets Bestyrelse i Communerne, saalænge man ikke veed, hvorledes disses Bestyrelse i det Hele vil blive ordnet; men paa den anden Side er netop Skolevæsenet eet af de Anliggender, hvori Statsmagten og den communale Selvstændighed mødes, og Folkeskolens Krav kan derfor maaskee blive et vigtigt Moment ved Bestemmelsen af deres indbyrdes Forhold. Det forekommer os i det Hele, at Communens Selvstændighed bedst kan hævdes uden Fare for Statseenheden eller Statens almindelige Interesser, naar Statsmagten blev repræsenteret i alle communale Bestyrelser. I Sognecommunerne vil vel i Almindelighed Præsten fremdeles blive Statsmagtens og navnlig Skolevæsenets Repræsentant; men i Amtsraadet, eller hvad der muligen ved den nye Commu-

et andet Kald og bør hellige det deres bedste Kræfter. De kunne derfor ikke saa gandske let være Skoleideens Bærere og Udbredere uden Skade for deres egentlige Kald. Deres Districter falde heller ikke i Almindelighed sammen med Overcommunerne, og i disses Bestyrelse er det dog, deres Myndighed maa søge sin Grund, om den ikke skal være eller dog synes aldeles vilkaarlig. De nærværende Skoledirectioner, kan man dog næppe vente stadfæstede ved den nye Communallov, der i Grundlovens Aand maa gaae ud paa at samle alle Communens Anliggender under een Bestyrelse, og Provsterne maatte da alle være Medlemmer af denne, naar de skulde bestyre Skolevæsenet; men det gaaer dog næppe an, at de deri repræsentere hver sit District, og som collectiv Repræsentation for Folkeskolen vilde de mangle den fornødne Kraft til at forsvare deres Interesser lige overfor Communens tildeels modsatte Interesser.

Det er vel ikke let at tale om Skolevæsenets Bestyrelse i Communerne, saalænge man ikke veed, hvorledes disses Bestyrelse i det Hele vil blive ordnet; men paa den anden Side er netop Skolevæsenet eet af de Anliggender, hvori Statsmagten og den communale Selvstændighed mødes, og Folkeskolens Krav kan derfor maaskee blive et vigtigt Moment ved Bestemmelsen af deres indbyrdes Forhold. Det forekommer os i det Hele, at Communens Selvstændighed bedst kan hævdes uden Fare for Statseenheden eller Statens almindelige Interesser, naar Statsmagten blev repræsenteret i alle communale Bestyrelser. I Sognecommunerne vil vel i Almindelighed Præsten fremdeles blive Statsmagtens og navnlig Skolevæsenets Repræsentant; men i Amtsraadet, eller hvad der muligen ved den nye Commu-

nallov vil blive sat i Stedet for det, behøver Regeringen flere Repræsentanter for de forskellige Anliggender (Justitsvæsen, Communalvæsen, Skolevæsen etc), og Folkeskolen behøver der en Repræsentant, som kan gjøre dens Fordringer gjældende ligeoverfor Communens materielle Interesser. Det synes derfor, om ikke nødvendigt, saa dog saare ønskeligt, at der for hvert Amtsraad eller Landskreds *) blev beklædet en Skoleinspecteur som Folkeskolens Repræsentant ligeoverfor Communens Repræsentanter og tillige som dens Bestyrer i Communen. Naar han intet Andet fik at varetage end dette ene Anliggende, kunde han vel overkomme at bestyre og kontrollere ikke blot et heelt Amt, men endog en større Landskredsens Skolevæsen, og jo større Landskredsen blev, desmindre kunde det være den besværligt at lønne en saadan Embedsmand, som kunde være den til stor Nytte.

Naar Folkeskolens Idee blev heldigt repræsenteret baade i Ministeriet og i den overordnede Communalbestyrelse, vilde det være mindre vigtigt, hvorledes den blev repræsenteret i de enkelte Communer, ligesom det ogsaa vilde blive vanskeligt at faae den heldigt repræsenteret i alle disse. Man kunde vel uden stor Fare give Communen frit Valg i denne Henseende, naar den kun stod til Ansvar for Skoleinspecteuren. Der kunde mueligen i een og anden Commune findes en Mand, som var mere levende gennemtrængt af Folkeskolens Idee end Stedets Præst eller i det Mindste

*) Vi vælge for Kortheds Skyld denne Betegnelse, som vi have laant af det eneste hidtil offentliggjorte Udkast til en ny Communallov.

nallov vil blive sat i Stedet for det, behøver Regeringen flere Repræsentanter for de forskellige Anliggender (Justitsvæsen, Communalvæsen, Skolevæsen, etc), og Folkeskolen behøver der en Repræsentant, som kan gjøre dens Fordringer gjældende ligeoverfor Communens materielle Interesser. Det synes derfor, om ikke **nødvendigt**, saa dog saare **ønskeligt**, at der for hvert Amtsraad eller Landskreds *) blev beklædet en **Skoleinspecteur** som Folkeskolens Repræsentant ligeoverfor Communens Repræsentanter og tillige som dens Bestyrer i Communen. Naar han intet Andet fik at varetage end dette ene Anliggende, kunde han vel overkomme at bestyre og kontrollere ikke blot et heelt Amt, men endog en større Landskredsens Skolevæsen, og jo større Landskredsen blev, desmindre kunde det være den besværligt at lønne en saadan Embedsmand, som kunde være den til stor Nytte.

Naar Folkeskolens Idee blev heldigt repræsenteret baade i Ministeriet og i den overordnede Communalbestyrelse, vilde det være mindre vigtigt, hvorledes den blev repræsenteret i de enkelte Communer, ligesom det ogsaa vilde blive vanskeligt at faae den heldigt repræsenteret i alle disse. Man kunde vel uden stor Fare give Communen frit Valg i denne Henseende, naar den kun stod til Ansvar for Skoleinspecteuren. Der kunde mueligen i een og anden Commune findes en Mand, som var mere levende gennemtrængt af Folkeskolens idee end Stedets Præst eller i det Mindste

*) Vi vælge for Kortheds Skyld denne Betegnelse, som vi have laant af det eneste hidtil offentliggjorte Udkast til en ny Communallov.

havde mere Lyst og Tid til at tage sig af den, og i saa Fald vilde det vist ikke være til dens Skade, om en saadan Mand fik det specielle Tilsyn med den. Navnligen er det ikke urimeligt, at mangen Skolelærer, især som vi tænke os dem i Fremtiden, vilde være bedre skicket til dette Hverv, end en gammel og svagelig Præst eller en ung og uerfaren Capellan i et vidtløftigt Kald. Det kunde ogsaa bidrage til at hæve Skolelærerstanden i Folkets Dine og give den Impuls til fremadstræbende Virksomhed. I det Tilfælde, at den af Communen valgte Tilsynsmand med dens Skolevæsen enten forsomte sin Pligt eller misbrugte sin Myndighed, maatte Sognepræsten som saadan naturligviis være berettiget, om ikke positivt forpligtet, til at andrage Sagen for Skoleinspektøren, som igjen maatte have Myndighed til, under Ansvar til Amdsraadet eller Landdagen, at kassere Communens Valg og bestikke en paalideligere Tilsynsmand. Naar Communen ikke kunde eller vilde benytte sin Valgret i denne Henseende, maatte Sognepræsten naturligviis, som hidtil, være forpligtet til at paatage sig dette Hverv, med mindre han kunde formaae en anden paalidelig Mand (f. Ex. en Skolelærer) til at paatage sig det, men da paa hans eget Ansvar og maaskee ikke uden Skoleinspektørens Samtykke.

Naar Folkeskolens Bestyrelse blev saaledes ordnet, vilde det ikke være vanskeligt at føre Control med ethvert Barns Fremgang. Det locale Tilsyn burde i dette Øiemed føre en Protocol over alle i Communen fødte eller til den kommende Børn fra 4 eller 5 Aars Alder *), til de vare confirmerede, og

*) Jo tidligere Controlen begynder, des lettere vil den kunne forebygge, at noget Barn bliver aldeles forsomt.

havde mere Lyst og Tid til at tage sig af den, og i saa Fald vilde det vist ikke være til dens Skade, om en saadan Mand fik det specielle Tilsyn med den. Navnligen er det ikke urimeligt, at mangen Skolelærer, især som vi tænke os dem i Fremtiden, vilde være bedre skicket til dette Hverv, end en gammel og svagelig Præst eller en ung og uerfaren Capellan i et vidtløftigt Kald. Det kunde ogsaa bidrage til at hæve Skolelærerstanden i Folk-ets Øine og give den Impuls til fremadstræbende Virksomhed. I det Tilfælde, at den af Communen valgte Tilsynsmand med dens Skolevæsen enten forsømte sin Pligt eller misbrugte sin Myndighed, maatte Sognepræsten som saadan naturligviis være berettiget, om ikke positivt forpligtet, til at andrage Sagen for Skoleinspektøren, som igjen maatte have Myndighed til, under Ansvar til Amdsraadet eller Landdagen, at kassere Communens Valg og bestikke en paalideligere Tilsynsmand. Naar Communen ikke kunde eller vilde benytte sin Valgret i denne Henseende, maatte Sognepræsten naturligviis, som hidtil, være forpligtet til at paatage sig dette Hverv, med mindre han kunde formaae en anden paalidelig Mand (f. Ex. en Skolelærer) til at paatage sig det, men da paa hans eget Ansvar og maaskee ikke uden Skoleinspektørens Samtykke.

Naar Folkeskolens Bestyrelse blev saaledes ordnet, vilde det ikke være vanskeligt at føre Control med ethvert Barns Fremgang. Det locale Tilsyn burde i dette Øiemed føre en Protocol over alle i Communen fødte eller til den kommende Børn fra 4 eller 5 Aars Alder *), til de vare confirmerede, og

*) Jo tidligere Controlen begynder, des lettere vil den kunne forebygge, at noget Barn bliver aldeles forsomt.

i det Mindste een Gang om Aaret (helst hvert Foraar) prøve deres Fremgang ved en offentlig Examen, hvad enten de søgte en af Communens offentlige Skoler eller paa anden Maade nøde Underviisning. Befandtes derved noget Barn at blive forsømt, maatte Tilsynet være berettiget og, naar Advarsler ikke frugtede, endog forpligtet til at paatage sig Omsorgen for dets Oplærelse for Communens Regning, naturligviis mod Regres til dets Forsørger. At denne Control blev tilbørligt gennemført, kunde Skoleinspecteuren paasee ved jevnlige Visitatser og Eftersyn af den omtalte Protocol, og naar han havde den nys omtalte Myndighed til at kræve det locale Tilsyn i Communen til Regnskab, kunde hans Overcontrol uden tvivl blive saa virksom, som alle menneskelige Forholds Ufuldkommenhed tillader. Jo fuldkommere disse Mellemorganer vare, ikke som blinde og villieløse Redskaber, men som fornuftige og frie Organer for den samme Skolens Idee, som vi have antaget repræsenteret i den almindelige Overbestyrelse (Ministeriet), — des fuldkommere vilde Skolens Bestyrelse blive, og des fuldkommere vilde Skolens Idee blive realiseret, desmere Eenhed kunde der blive i hele Organismen.

De Forandringer i Borger og Almueskolevæsenet, som ere blevne nødvendige ved de forandrede Forhold i vort Fædreland, ere altsaa:

- 1) i Underviisningsmaaden og de dertil hørende Læremidler, saa den kan blive mere naturmæssig og sikrere lede til sand aandelig Dannelse;
- 2) i Skolernes Indretning, overensstemmende med de givne Forhold, og i deres

i det Mindste een Gang om Aaret (helst hvert Foraar) prøve deres Fremgang ved en offentlig Examen, hvad enten de søgte en af Communens offentlige Skoler eller paa anden Maade, nøde Underviisning. Befandtes derved noget Barn at blive forsømt, maatte Tilsynet være berettiget og, naar Advarsler ikke frugtede, endog forpligtet til at paatage sig Omsorgen for dets Oplærelse for Communens Regning, naturligviis mod Regres til dets Forsørger. At denne Control blev tilbørligt gennemført, kunde Skoleinspecteuren paasee ved jevnlige Visitatser og Eftersyn af den omtalte Protocol, og naar han havde den nys omtalte Myndighed til at kræve det locale Tilsyn i Communen til Regnskab, kunde hans Overcontrol uden tvivl blive saa virksom, som alle menneskelige Forholds Ufuldkommenhed tillader. Jo fuldkommere disse Mellemorganer vare, ikke som blinde og villieløse Redskaber, men som fornuftige og frie Organer for den samme Skolens idee, som vi have antaget repræsenteret i den almindelige Overbestyrelse, (Ministeriet), — des fuldkommere vilde Skolens Bestyrelse blive, og des fuldkommere vilde Skolens Idee blive realiseret, desmere Eenhed kunde der blive i hele Organismen.

De Forandringer i Borger og Almueskolevæsenet, som ere blevne nødvendige ved de forandrede Forhold i vort Fædreland, ere altsaa:

- 1) i Underviisningsmaaden og de dertil hørende Læremidler, saa den kan blive mere naturmæssig, og sikrere lede til sandt aandelig Dannelse;
- 2) i Skolernes Indretning, overensstemmende med, de givne Forhold, og i deres

indbyrdes Forhold og Forbindelse til organisk Eenhed;

3) i Lærernes Dannelse og udvortes Stilling, og

4) i Skolevæsenets Bestyrelse.

Under disse fire Hovedpunkter have vi i det Foregaaende søgt at paavise de væsentligste Forandringer, som vi finde fornødne, for at den almindelige Folkeskole kan opfylde sin Bestemmelse og tilfredsstillende Tidens Fordringer til den. De mindre væsentlige Forandringer, som maatte findes fornødne, vilde blive en naturlig Følge af det organiske Liv, som Skolen derved vilde faae. Navnligen vilde de højere Skoler, som Tiden fordrer, blive en naturlig Følge af hele Folkeskolens organiske Udvikling i Overensstemmelse med de udvortes Forhold, og det ligger udenfor vor nærværende Opgave at gaae videre ind paa deres Viemod og Indretning, som allerede er tilstrækkeligt bestemt ved den ovenstaaende Udvikling af Folkeskolens almindelige Idee. Af samme Grund have vi ikke taget særskilt Hensyn til Borgerskolerne, som kun ere den almindelige Folkeskole under særegne Forhold, der dog ere saa mangfoldige og forskjellige, at de ikke kunne begrunde nogen almindelig Modsætning imellem disse og andre Skoler. Borgerskolerne i det Hele taget trænge til de samme Forandringer, som Folkeskolen i Almindelighed, og for saa vidt som de enkelte Steder ikke trænge til de samme, men maaskee til andre Forandringer, kunne disse ikke bestemmes ved den almindelige Skolelov, men maae bestemmes ved den locale Administration. Loven kan kun rødder de almindelige Hindringer for Skolens frodige Fremvæxt og Virksomhed af Veien og tilveiebringe, saavidt den formaaer, de for-

indbyrdes Forhold og Forbindelse, til organisk Eenhed;

3) i Lærernes Dannelse og udvortes Stilling, og

4) i Skolevæsenets Bestyrelse.

Under disse fire Hovedpunkter have vi i det Foregaaende søgt at paavise de væsentligste Forandringer, som vi finde fornødne, for at den almindelige Folkeskole kan opfylde sin Bestemmelse og tilfredsstillende Tidens Fordringer til den. De mindre væsentlige Forandringer, som maatte findes fornødne, vilde blive en naturlig Følge af det organiske Liv, som Skolen derved vilde faae. Navnligen vilde de højere Skoler, som Tiden fordrer, blive en naturlig Følge af hele Folkeskolens organiske Udvikling i Overensstemmelse med de udvortes Forhold, og det ligger udenfor vor nærværende Opgave at gaae videre ind paa deres Viemod og Indretning, som allerede er tilstrækkeligt bestemt ved den ovenstaaende Udvikling af Folkeskolens almindelige Idee. Af samme Grund have vi ikke taget særskilt Hensyn til **Borgerskolerne**, som kun ere den almindelige Folkeskole under særegne Forhold, der dog ere saa mangfoldige og forskjellige, at de ikke kunne begrunde nogen almindelig Modsætning imellem disse og andre Skoler. Borgerskolerne i det Hele taget trænge til de samme, Forandringer, som Folkeskolen i Almindelighed, og for saa vidt som de enkelte Steder ikke trænge til de samme, men maaskee til andre Forandringer, kunne disse ikke bestemmes ved den almindelige Skolelov, men maae bestemmes ved den locale Administration. Loven kan kun rødder de almindelige Hindringer for Skolens frodige Fremvæxt og Virksomhed af Veien og tilveiebringe, saavidt den formaaer, de for-

nødne Midler; det Øvrige maa overlades til en vel organiseret, indsigtfuld og kraftig Administration. Kun een Forandring i den bestaaende Lovgivning ansee vi endnu fornøden, for at Administrationen kan blive i Stand til at sørge bedre for Lærernes Befordring, nemlig Kaldsretten til Skoleembeder, navnlig paa Landet. Denne bør vistnok samles og ordnes paa en hensigtsmæssigere Maade, og navnlig er det nødvendigt at ophæve største Lodseiers Kaldsret, naar et retfærdigt Avancementssystem skal kunne gennemføres; men for Resten kunne vi her ikke indlade os videre paa denne Kaldsrets Fordeling, da det tildeels maa beroe paa Communnernes fremtidige Ordning. Kun mene vi, at i det Mindste nogle af de største Embeder over hele Landet bør forbeholdes den almindelige Overbestyrelse, forat denne kan være i Stand til at befordre fortjente Lærere fra de magrere Egne til større Kald, og jo flere Skolekald den kunde umiddelbart besætte, om end efter Indstilling af locale Autoriteter, desbedre vilde den naturligviis kunne sørge for Skolelærerstanden i det Hele i denne Henseende.

Efter saaledes at have gennemgaaet de nødvendige Forandringer, kunne vi fatte os kortere med Hensyn til Opgavens andet Spørgsmaal: „paa hvilken Maade bør de iværksættes?“ Dette Spørgsmaal er nemlig tildeels besvaret ved den foregaaende Undersøgelse, hvori vi ikke blot have paaviist Manglerne i det Bestaaende, men ogsaa hvorledes de kunne afhjælpes. De Baand, som hindre Folkeskolens organiske Udvikling, — Skoletvang, Lærebogstvang, Bestemmelserne om Underviisningstidens Fordeling o. desl. — maae naturligviis løses ved Loven; men vi ansee det hverken fornødent eller hensigtsmæssigt

nødne Midler; det Øvrige maa overlades til en vel organiseret, indsigtfuld og kraftig Administration. Kun een Forandring i den bestaaende Lovgivning ansee vi endnu fornøden, for at Administrationen kan blive i Stand til at sørge bedre for Lærernes Befordring, nemlig Kaldsretten til Skoleembeder, navnlig paa Landet. Denne bør vistnok samles og ordnes paa en hensigtsmæssigere Maade, og navnlig er det nødvendigt at ophæve største Lodseiers Kaldsret, naar et retfærdigt Avancementssystem skal kunne gennemføres; men for Resten kunne vi her ikke indlade os videre paa denne Kaldsrets Fordeling, da det tildeels maa beroe paa Communnernes fremtidige Ordning. Kun mene vi, at i det Mindste nogle af de største Embeder over hele Landet bør forbeholdes den almindelige Overbestyrelse, forat denne kan være i Stand til at befordre fortjente Lærere fra de magrere Egne til større Kald, og jo flere Skolekald den kunde umiddelbart besætte, om end efter Indstilling af locale Autoriteter, desbedre vilde den naturligviis kunne, sørge for Skolelærerstanden i det Hele i denne Henseende.

Efter saaledes at have gennemgaaet de nødvendige Forandringer, kunne vi fatte os kortere med Hensyn til Opgavens andet Spørgsmaal: „paa hvilken Maade bør de iværksættes?“ Dette Spørgsmaal er nemlig tildeels besvaret ved den foregaaende Undersøgelse, hvori vi ikke blot have paaviist Manglerne i det Bestaaende, men ogsaa hvorledes de kunne afhjælpes. De Baand, som hindre Folkeskolens organiske Udvikling, — Skoletvang, Lærebogstvang, Bestemmelserne om Underviisningstidens Fordeling o. desl. — maae naturligviis løses ved Loven; men vi ansee de hverken fornødent eller hensigtsmæssigt

Her specielt at gennemgaae disse Lovbud. Ved Udarbejdelsen af en ny Skolelov maa der tages Hensyn til mange andre Omstændigheder, som vi her ikke ere i Stand til at oversee, og vi have i det Foregaaende tilstrækkeligt antydnet de Principer, hvorefter vi ønske den udarbejdet. De vigtigste Forandringer beroe paa Bestyrelsen, navnlig paa Centralbestyrelsen, hvorfra den organiserende Aand og Kraft skal gaae ud. Er denne kun som den bør være, vil den vel vide, hvorledes den skal iværksætte de nødvendige Forandringer. Her paaligger det os kun endnu at paavise, hvorledes den førstnævnte Forandring i selve Underviisningsmaaden kan iværksættes uden Tvang eller reglementariske Bestemmelser.

Vi have allerede ovenfor antydnet, at Underviisningens Form og Maade væsenligt bestemmes ved de Læremidler, som lægges til Grund for den. Dersom disse ikke blot hver for sig, men ogsaa i deres indbyrdes Sammenhæng og Rækkefølge ere methodisk ordnede, saa vil Underviisningen i det Hele ogsaa blive methodisk eller overensstemmende med Barnets naturlige og gradvise Udvikling. Det kommer altsaa fornemmeligen an paa at tilvejebringe saadanne Læremidler, og de ville, som vi ovenfor have bemærket, nok komme af sig selv, naar kun Friheden til at bruge dem gives. Men, forat der kan blive Eenhed og Sammenhæng i dem, er det fornødent, at det Hele maa ledes af een Aand. Denne Aand er vel, hvad vi ovenfor have kaldt Skolens Idee eller den almindelige Fornuft, anvendt paa dette enkelte Tilfælde; men da Fornuften i de enkelte Mennesker er ufuldkommen og derfor forskellig, er det dog nødvendigt, at en Autoritet, i hvilken den er ligesom incarneret, leder og styrer det Hele. Den behøver

her specielt at gennemgaae disse Lovbud. Ved Udarbejdelsen af en ny Skolelov maa der tages Hensyn til mange andre Omstændigheder, som vi her ikke ere i Stand til at oversee, og vi have i det Foregaaende tilstrækkeligt antydnet de Principer, hvorefter, vi ønske den udarbejdet. Den vigtigsten Forandring beroer paa Bestyrelsen, navnlig paa Centralbestyrelsen, hvorfra den organiserende Aand- og Kraft skal gaae ud. Er denne kun som den bør være, vil den vel vide, hvorledes den skal iværksætte de nødvendige Forandringer. Her, paaliggere det os kun endnu at paavise, hvorledes den førstnævnte Forandring i selve Underviisningsmaaden kan iværksættes uden Tvang eller reglementariske Bestemmelser.

Vi have allerede ovenfor antydnet, at Underviisningens Form og Maade væsenligt bestemmes ved de Læremidler, som lægges til Grund for den. Dersom disse ikke blot hver for sig, men ogsaa i deres indbyrdes Sammenhæng og Rækkefølge ere methodisk ordnede, saa vil Underviisningen i det Hele ogsaa blive methodisk eller overensstemmende med Barnets naturlige og gradvise Udvikling. Det kommer altsaa fornemmeligen an paa at tilvejebringe saadanne Læremidler, og de ville, som vi ovenfor have bemærket, nok komme af sig selv, naar kun Friheden, til at bruge dem gives. Men, forat der kan blive Eenhed og Sammenhæng i dem, er det fornødent, at det Hele må ledes af een Aand. Denne Aand er vel, hvad vi ovenfor have kaldt Skolens Idee eller den almindelige Fornuft, anvendt paa dette enkelte Tilfælde; men da Fornuften i de enkelte Mennesker er ufuldkommen og derfor forskellig, er det dog nødvendigt, at en Autoritet, i hvilken den er ligesom incarneret, leder og styrer det Hele. Den behøver

derfor ikke selv at frembringe de passende og fornødne Læremidler, men kan dog fremkalde dem, deels directe ved Priisopgaver, deels indirecte ved at anbefale de vellykkede Forsøg, og stræbe meer og meer at udbrede Erkjendelsen af det Rette. Dette maa være een af Centralbestyrelsens vigtigste Opgaver, og derfor maa denne fremfor Alt omfatte pædagogisk Indsigt, saa den kan rette det Feilagtige og vejlede til det Rigtige; men naar der kun i Centralbestyrelsen er den fornødne Indsigt og Virksomhed, da vil det — vel ikke paa een Gang kunne omskabe hele Underviisningen, men dog — føre den fremad paa den rette Vei. Den behøver derved ikke at anvende positiv Tvang, og den moralske Tvang, som dens Raad og Opmuntringer maa udøve, er ingenlunde til Hinder for Skolens Frihed. Denne bestaaer nemlig ikke i individuel Vilkaarlighed, som tvertimod er den sande Friheds Modsætning, men i Fornuftnødvendighed, i Fornuftens Herredømme, og dette fremmes dog unegtigen bedst ved en sagkyndig Bestyrelse.

Saaledes vil det ikke være vanskeligt for en sagkyndig Centralbestyrelse at iværksætte og Tid efter anden gennemføre den fornødne Forandring af Underviisningens Form og Maade, uden at anvende nogen utilbørlig eller den frie Udvikling hindrende Tvang, og Skolens Udvikling vil da foregaae af sig selv. Centralbestyrelsen har blot at lede den individuelle Udvikling i det rette Spor og til det fælles Maal. Især maa den igjennem sine underordnede Organer indvirke paa Communerne, for at bevæge dem til at ordne deres Skolevæsen efter de ovenfor angivne Principer til største mulig Fordeel for dem selv og for det Hele. Kun paa den Maade kunne

derfor ikke selv at frembringer de passende og fornødne Læremidler, men kan dog fremkalde dem, deels directe ved Priisopgaver, deels indirecte ved at anbefale de vellykkede Forsøg, og stræbe meer og meer at udbrede Erkjendelsen af det Rette. Dette maa være een af Centralbestyrelsens vigtigste Opgaver, og derfor maa denne fremfor Alt omfatte pædagogisk Indsigt, saa den kan rette det Feilagtige og vejlede til det Rigtige; men naar der kun i Centralbestyrelsen er den fornødne Indsigt og Virksomhed, da vil den — vel ikke paa een Gang kunne omskabe heler Underviisningen, men dog — føre den fremad paa den rette Vei. Den behøver derved ikke at anvende positiv Tvang, og den moralske Tvang, som dens Raad og Opmuntringer maa udøve, er ingenlunde til Hinder for Skolens Frihed. Denne bestaaer nemlig ikke i individuel Vilkaarlighed, som tvertimod er den sande Friheds Modsætning, men i Fornuftnødvendighed, i Fornuftens Herredømme, og dette fremmes dog unegtigen bedst ved en sagkyndig Bestyrelse.

Saaledes vil det ikke være vanskeligt for en sagtyndig Centralbestyrelse at iværksætte og Tid efter anden gennemføre den fornødne Forandring, af Underviisningens Form og Maade, uden at anvende nogen utilbørlig eller den frie Udvikling hindrende Tvang, og Skolens Udvilling vil da foregaae af sig selv. Centralbestyrelsen har blot at lede den individuelle Udvilling i det rettet Spor og til det fælles Maal. Især maa den igjennem sine underordnede Organer indvirke paa Communerne, for at bevæge dem til at ordne deres Skolevæsen efter det ovenfor angivne Principer til største mulig Fordeelt for dem selv og for det Hele. Kun paa den Maades kunne

de angivne Forandringer i alle Retninger iværksættes og lidt efter lidt gennemføres, saa Folkeskolen meer og meer kan realisere sin Idee eller svare til sin Bestemmelse. Jo større Offere Staten kan bringe for at fremme dette Øiemed, jo flere gode Kræfter den kan sætte i Bevægelse derfor, des hurtigere og raskere vil naturligviis Fremgangen blive; men ogsaa uden betydelige Opofrelser troe vi, at den kan blive stadig og jevn, naar man ikke griber forstyrrende ind i den ved unødvendig Tvang. Ogsaa her, og maaskee fornemmeligen her, hvor Talen er om en organisk Udvikling, gjælder det ikke at regere for meget.

Ved en ordnet og sammenhængende Række af Læremidler kunde man levere det fornødne Lærestof ligesom tilberedt for og aflempet efter Skolens forskjellige Trin, og denne vilde derved faae et meget lettere Arbeide, ligesom dette ved den fælles Ledetraad vilde ledes mere eller mindre fremad til det fælles Maal, til Eenhed og Samvirken. Ingen Sagkyndig tvivler vel hellere om, at det reale Kundskabsstof kunde saaledes ordnes i Cursus, som svarede til de forskjellige Trin; men mere vanskeligt synes dette maaskee, naar Talen er om det mere Aandelige, navnlig om Religionen. For saa vidt som man derved tænker paa en bestemt Kirkelære, kan dette vistnok ogsaa have sine Vanskeligheder, fornemmeligen med Hensyn til Orthodoxien, der let stødes over et enkelt Udtryk. Men Kirkelæren hører, som vi allerede ovenfor have bemærket, heller ikke egentligen hjemme i den almindelige Folkeskole. Derimod kan denne i et christent Land vistnok ikke undvære det christelige Element, som tvertimod paa dens lavere Trin tillige maa erstatte det humanistiske Element; men netop i den Henseende egner den

de angivne Forandringer i alle Retninger iværksættes og lidt efter lidt gennemføres, saa Folkeskolen meer og meer kan realisere sin Idee eller svare til sin Bestemmelse. Jo større Offere Staten kan bringe for at fremme dette Øiemed, jo flere gode Kræfter den kan sætte i Bevægelse derfor, des hurtigere og raskere vil naturligviis Fremgangen blive; men ogsaa uden betydelige Opofrelser troe vi, at den kan blive stadig og jevn, naar man ikke griber forstyrrende ind i den ved unødvendig Tvang. Ogsaa her, og maaskee fornemmeligen her, hvor Talen er om en organisk Udvikling, gjælder det ikke at regere for meget.

Ved en ordnet og sammenhængende Række af Læremidler kunde man levere det fornødne Lærestof ligesom tilberedt for og aflempet efter Skolens forskjellige Trin, og denne vilde derved faae et meget lettere Arbeide, ligesom dette ved den fælles Ledetraad vilde ledes mere eller mindre fremad til det fælles Maal, til Eenhed og Samvirken. Ingen Sagkyndig tvivler vel hellere om, at det reale Kundskabsstof kunde saaledes ordnes i Cursus, som svarede til de forskjellige Trin; men mere vanskeligt synes dette maaskee, naar Tale ner om det mere Aandelige, navnlig om Religionen. For saa vidt som man derved tænker paa en bestemt Kirkelære, kan dette vistnok ogsaa have sine Vanskeligheder, fornemmeligen med Hensyn til Orthodoxien, der let stødes over et enkelt Udtryk. Men Kirkelæren hører, som vi allerede ovenfor have bemærket, heller ikke egentligen hjemme i den almindelige Folkeskole. Derimod kan denne i et christent Land vistnok ikke undvære det christelige Element, som tvertimod paa dens lavere Trin tillige maa erstatte det humanistiske Element; men netop i den Henseende egner den

aabenbarede Christendom sig fortrinligt til at meddeles i forskellige Cursus for de forskellige Trin. Den danner nemlig ligesom en egen Literatur med en eiendommelig Sprogform og frembyder paa den ene Side den fatteligste, barnlignende Historie og de skønneste moralsk-poetiske Billeder (Parabler), og paa den anden Side de høieste Sandheder, den dybeste Viisdom, som kan give den modneste Aand Nok at grandske over. Den indeholder en Mængde Enkeltheder, som uden Vanskelighed kunne adskilles fra hverandre og fra det Hele, for at ordnes efter pædagogiske Hensyn. Intet er derfor lettere end at ordne den aabenbarede Christendom i forskellige Cursus for de forskellige Udviklingstrin, og ved at gennemgaae disse vil ogsaa det reent religiøse Viisdom — at vække, nære og befæste Troen — langt lettere og sikrere opnaaes end ved en systematisk Lærebog.

Paa denne Maade kan altsaa Christendommen hævde sin Plads i den almindelige Folkeskole, uden at denne behøver at træde i nogen bestemt Kirkes Tjeneste. Den kan da kun frastøde de Børn, som ikke ville være eller ikke maae blive troende Christne, og dem kan den almindelige Folkeskole naturligviis ikke tage videre Hensyn til. De Vanskeligheder, som den ved Grundloven hjemlede Troesfrihed medfører, falder da bort af sig selv. Heller ikke kan nogen Orthodoxie tage Anstød af et Læremiddel, som blot indeholder det aabenbarede Ord, og de Stridigheder, som Indførelsen af en ny Religionsbog i Folkeskolen saa let vækker, især i bevægede Tider, kunne altsaa heller ikke finde nogen Næring ved en saadan Ordning af Religionsunderviisningen. Snarere ville maaskee De, som holde fast ved det udenadlærte Ord forarges over, at Christendommen i Skolen meddeles i

aabenbarede Christendom sig fortrinligt til at meddeles i forskellige Cursus for de forskellige Trin. Den danner nemlig ligesom en egen Literatur med en eiendommelig Sprogform og frembyder paa den ene Side den fatteligste, barnlignende Historie og de skønneste moralsk-poetiske billeder (Parabler), og paa den anden Side de høieste Sandheder, den dybeste Viisdom, som kan give den modneste Aand Nok at grandske over. Den indeholder en Mængde Enkeltheder, som uden Vanskelighed kunne adskilles fra hverandre og fra det Hele, for at ordnes efter pædagogiske Hensyn. Intet er derfor lettere end at ordne den aabenbarede Christendom i forskellige Cursus for de forskellige Udviklingstrin, og ved at gennemgaae disse vil ogsaa det reent religiøse Viisdom — at vække, nære og befæste Troen — langt lettere og sikrere opnaaes end ved en systematisk Lærebog.

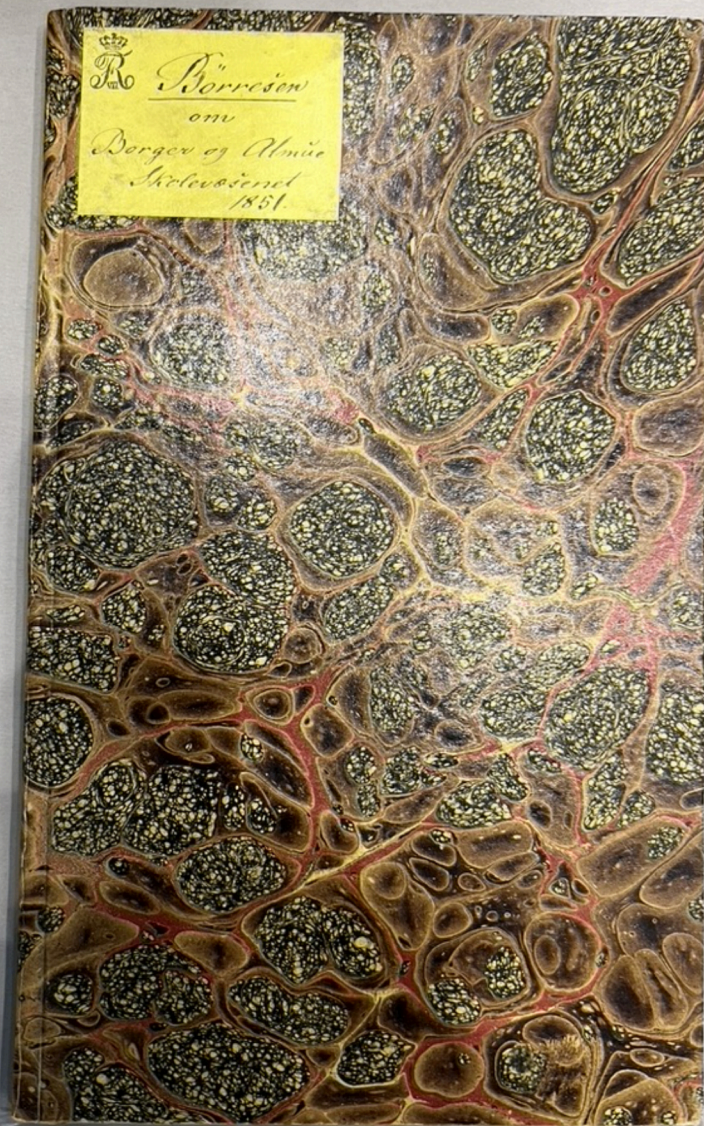
Paa dennes Maade kan altsaa Christendommen hævde sin Plads i den almindelige Folkeskole, uden at denne behøver at træde i nogen bestemt Kirkes Tjeneste. Den kan da kun frastøde de Børn, som ikke ville være eller ikke maae blive troende Christne, og dem kan den almindelige Folkeskole naturligviis ikke tage videre Hensyn til. De Vanskeligheder, som den ved Grundloven hjemlede Troesfrihed medfører, falder da bort af sig selv. Heller ikke kan nogen Orthodoxie tage Anstød af et Læremiddel, som blot indeholder det aabenbarede Ord, og de Stridigheder, som Indførelsen af en ny Religionsbog i Folkeskolen saa let vækker, især i bevægede Tider, kunne altsaa heller ikke finde nogen Næring ved en saadan Ordning af Religionsunderviisningen. Snarere ville maaskee De, som holde fast ved det udenadlærte Ord forarges over, at Christendommen i Skolen meddeles i

Form af Læsebog; men denne Form hindrer naturligviis ikke Indprentelsen af det væsentlige Indhold og af enkelte prægnante Steder, som deels kunne udpeges i selve Bogen ved forskjellig Tryk, deels udvælges af Læreren. Desuden er Hovedsagen jo dog, at Børnene gennemtrænges af de christelige Grundsætninger, forædles derved og faae Kjærlighed til det aabenbarede Ord, saa de ogsaa siden i en modnere Alder have Lyst til at øse Lys, Trøst og Kraft deraf, og dette opnaaes uidentvivel sikrest ved tidligt, men gradviis at føre dem ind i det.

Saaledes have vi efter bedste Evne stræbt at løse den forelagte Opgave. Der ere vistnok endnu mangfoldige andre Spørgsmaal med Hensyn til Skolevæsenets indre og ydre Organisation, som her kunde komme i Betragtning; men, for ikke at forvirres i en Labyrinth af modstridende Meninger, have vi troet at maatte indskrænke os til at angive og motivere de efter vor Mening nødvendige Forandringer og Maaden, hvorpaa de kunne iværksættes. Forfatteren ønsker derved at bidrage sin Skjerv til en heldig Løsning af et for Fædrelandet saare vigtigt Problem, og han vil ikke ansee den derpaa anvendte Tid og Flid for spildt, om end dette lille Forsøg ikke tilfredsstiller alle de Fordringer, som maatte gjøres til den Afhandling, der skal vinde den udsatte Priis, naar det kun paa anden Maade kunde bidrage til at oplyse og fremme Sandheden.

Form af Læsebog; men denne Form hindrer naturligviis ikke Indprentelsen af det væsentlige Indhold og af enkelte prægnante Steder, som deels kunne udpeges i selve Bogen ved forskjellig Tryk, deels udvælges af Læreren. Desuden er Hovedsagen jo dog, at Børnene gennemtrænges af de christelige Grundsætninger, forædles derved og faae Kjærlighed, til det aabenbarede Ord, saa de ogsaa siden i en modnere Alder have Lyst til at øse Lys, Trøst og Kraft deraf, og dette opnaaes uidentvivel sikrest ved tidligt, men gradviis at føre dem ind i det.

Saaledes have vi efter bedste Evne stræbt at løse den forelagte Opgave. Der ere vistnok endnu mangfoldige, andre Spørgsmaal med Hensyn til Skolevæsenets indre og ydre Organisation, som her kunde komme i Betragtning; men, for ikke at forvirres i en Labyrinth af modstridende Meninger, have vi troet at maatte indskrænke os til at angive og motivere de efter vor Mening nødvendige Forandringer og Maaden, hvorpaa de kunne iværksættes. Forfatteren ønsker derved at bidrage sin Skjerv til en heldig Løsning af et for Fædrelandet saare vigtigt Problem, og han vil ikke ansee den derpaa anvendte Tid og Flid for spildt, om end dette lille Forsøg ikke tilfredsstiller alle de Fordringer, som maatte gjøres til den Afhandling, der skal vinde den udsatte Priis, naar det kun paa anden Maade kunde bidrage til at oplyse og fremme Sandheden.

Børresen
 om
 Borger og Almue
 Koleskolevesenet
 1851

79 Kargang N° 117.

Fyens Stifts

Kongelig ene privilegerede

Adresse- og politiske Avis samt Avertissementsstidende.

Redigeret med Berøpten
 overalt i de danste Stater
 Ertes og udgives af M. G. Hempel.
 Hverdag 11 Mai 1850.

Udlandet.

Frankrig. I Paris tales om en forehaende Tilnærmede mellem Rusland og Preussen. — Valgforanstaltningerne vilde den Der forslagne Nationalforsamlings Resultatet af sit Arbejde; det hedder at Kommissionens Forslag gaar ud paa at Valgrets Balle have været 2 eller 3 Aar bejatte i Valgdistriktet.

Østerrig. Følge „All. Corr.“ har Keiseren foræret Windischgrätz, Garmau og Sillachich hver 400,000 Gulden af det nye 1/2 Rente Loan.

Preussen. 3 Måneder have Deputerede tilløst sig en Dagstid, hvor de vilde lade opføre en stor Skolebygning. — „Zeit. Ref.“ beretter, at Preussen den 7te endnu ingen Beskrivelse havde taget angaaende Delegationen i Frankfurterkongressen. (Det hedder, som kendt, at Sagen skal bringes under Forhandling paa Forhøret i Berlin). — „Bois. Ztg.“ vil vide, at Forhøret af Schwarzburg og Kempten ere tilbøjelige til at afskaffe deres Højhedsretigheder til Preussen. Hørsen af Sobensvölers Besigtning er udmærket til Gavnene i Forhøret i Berlin. — Følge „Bois. Ztg.“ tales der om, at ogsaa de franske Forhold vilde komme paa Bane paa Forhøret i Berlin; det skal være paatænt i Tilfælde af en ny Union i Frankrig hvor at franske alle disse Forhold vil blive for at forhøret Revolutionens Udbrud i Tyskland; men da Man ikke tør udsætte Preussen og navnlig Berlin for et nyt Udbrud af de demokratiske Elementer, mente Man, at et hastigt russisk Observationstog vilde opstilles ved Grænsen.

Tyskland. Følge „Zeit. Ref.“ vil Østerrig i Frankfurterkongressen foreskaffe Indvillingen af et Direktorat af 7 Medlemmer (Østerrig, Preussen, de 4 Kongeriger og Kurhøsten-Prentendarm) som en interimsistisk Centralmagt; dog vilde Østerrig ogsaa gaa ind paa sine Medlemmer. — „Zeit. Ztg.“ erindrer, at Tyskland har erklæret sig villig til for Kjøbenhavn og Hamborg at tiltræde den Mindre Øverenskomst, dog kun som et Forordning indtil i Novbr. — I Berlin troer Man — hedder det i „All. Corr.“ — at de 4 Kongeriger, Kurhøsten, Værding, Østerrig-Domburg og Vindischgrätz vilde efterkomme den østerrigske Indbydelse til Frankfurterkongressen; Østerrig valde og om Danmark vilde sende en Besultmagtiget Balle være tvivlsomt; Østerrig-Domburg og Kempten Balle have erklæret sig imod Kongressen.

Skæneland. „N. Press.“ beretter fra Athen, at Engellænderne d. 25 April eller begynde at blesere Døvnene og løse Skibe; den franske Regjer, Dr. Gros, havde samme Dag modtaget nye Depescher og forlyder forlygt at albyde den engelske Besættelse fra Transjordanregionens Forlyder; den 27te gaa den gamle Regjeret eller og Skibet blev atter havet.

Sydamerika. I Staten Laguna har en Udbydelse anrettet flere Udbydelse; Staten anslæres til 2 Mill. Dollars.

Fædrelandet.

Bladninger. I et i denne Tid i Kjøbenhavn paa Tryk udkommet Skrift: „Det kongelige Danske Retsvæsen og Statsretten, frembragt af en ved Eidsvold.“ Udbydelse af P. Høst giver Forfatteren følgende Beskrivelse af Skriftens Indhold: „Endelig ere vi komne saavidt, at vi kunne belyse hinmærdige Konglomerat af Lovgivning og Retsvæsen ved det gamle, af Demokrati og Republik, af Lov og Danst, af Republik og Monarki, af Cyrensegeringer og Underafdelstale, som det forbaufede Europa har lært at hente i Skandinaviens Skrift, hinmærdige, som har to Forbøder og kun een Døds, som er omhyldet af Danst, Høst det er en Del af Retsvæsen, som tilhører to Lande (?) og dog vil bestaae for sig selv, som hanger fast ved Landet med „ubøvedlig Trælle.“ hvorved det raffer hans Høst den Døds, som hømelig berer for ham og offentlig forbauder ham, som alle retter sig efter de Østerrig, som det hører, men hvis Østerrig ere saa bevilge, at de end ikke med den bedste Vilde kunne brydes, som illuminerer, naar det Kongerige Skibe springe i Luft og som er saa rigt paa Moral, at det formædlig samme er Mand til at balle en militær Vandret!“ — Dog, tilføjer han, træffes Maalen af Høst i Skandinavi og Høstren ikke af denne bitre Døds.

— I „N. Pr. Z.“ læses fra Holsten jævnlig meget bittere Slags over de ubøvede Forordning, som kun er under Cyrensegeringeren. Under 30 April berettes, at Statsrettsforbundet nu, for at tilføde Skibe den flere Mængde af hængende Udbydelse, vil indføre en gjennemgribende Forandring i Retsvæsenet, hvor forordning med over 600,000 Rbdl med Retsvæsenet skal ogsaa indbylde siglede vil være forudt forordning. Derill kommer 2 Mill., en stor Mængde værdifuld sig Marine, der daglig løser 3 mere, der daglig løser 3 mere, alt dette til ingen Bøvdens M Østerrig. Beføder og Reventous det ødelagte i Vand og Østerrig. En værdifuld Besødt indlægge en Forordning i Tønde sig det af Vekhyllsforordningerne. Den østerrig, men kun sig sendte Slagen tilbage, fordi den saakaldte Vandforordning pølsopapir; Indlæg til Sketten vare Bøvdens paa det „Løst“ pøls eller paa uøsterrig Papir, afgiften beregnet som tilfalden af saadant Væsen er, rettelig, og det vil ikke høm Østerrig bliver østerrig.

— 406 skandinaviske og ved Bøvdens Forordning have tilsendt Indbydelse i Anledning af sig til Døvdens i bemædte Søge

Fyens Stifts literære Selskab besluttede i sit Møde den 10 Mai d. A. at udsætte følgende Prisopgave:

Hvilke Forandringer i Borger- og Almueskolevesenet ere blevne nødvendige ved de forandrede Forhold i vort Fædreland, og paa hvilken Maade bør de iværksættes?

Den Afhandling, der vinder Prisen, belønnes med **200 Rbd.** Forfatteren vil faae Valget imellem at overlade Manuskriptet som Eiendom til Selskabet, der strax lader det trykke, eller at beholde det som sin Eiendom med Forpligtelse til at lade det trykke strax uforandret og da afgive 100 Exemplarer til Selskabet.

Afhandlingerne indsendes, betegnede med et Motto og ledsagede af en forseglet Navneseddel, til Selskabets Formand i Odense inden den 1 Januar 1851.

Odense den 10 Mai 1850.
 C. Paludan-Müller,
 F. T. Formand.

Fyens Stifts Adresse- og politiske Avis samt Avertissementsstidende den 11 maj 1850. Annoncen som bl.a. C.L. Børresen og Christen Kold reflekterede på findes på side 3.